

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 21 grudnia 2023 r.*ⁱ

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Umowa leasingu pojazdu samochodowego bez obowiązku wykupu – Dyrektywa 2008/48/WE – Artykuł 2 ust. 2 lit. d) – Pojęcie „umowy leasingu bez obowiązku wykupu przedmiotu umowy” – Dyrektywa 2002/65/WE – Artykuł 1 ust. 1 i art. 2 lit. b) – Pojęcie „umowy o świadczenie usług finansowych” – Dyrektywa 2011/83/UE – Artykuł 2 pkt 6 i art. 3 ust. 1 – Pojęcie „umowy o świadczenie usług” – Artykuł 2 pkt 7 – Pojęcie „umowy zawieranej na odległość” – Artykuł 2 pkt 8 – Pojęcie „umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa” – Artykuł 16 lit. l) – Wyjątek od prawa do odstąpienia od umowy w odniesieniu do świadczenia usług w zakresie najmu samochodów – Umowa o kredyt przeznaczony na zakup pojazdu samochodowego – Dyrektywa 2008/48 – Artykuł 10 ust. 2 – Wymogi dotyczące informacji, które należy wskazać w umowie – Domniemanie dopełnienia obowiązku udzielenia informacji w przypadku skorzystania z określonego prawem wzorca informacji – Brak bezpośredniego skutku horyzontalnego dyrektywy – Artykuł 14 ust. 1 – Prawo do odstąpienia od umowy – Rozpoczęcie biegu terminu na odstąpienie od umowy w przypadku niepełnych lub nieprawidłowych informacji – Wykonanie prawa do odstąpienia od umowy stanowiące nadużycie – Prekluzja w odniesieniu do prawa do odstąpienia od umowy – Obowiązek uprzedniego zwrotu pojazdu w razie skorzystania z prawa do odstąpienia od umowy o kredyt wiązany

W sprawach połączonych C-38/21, C-47/21 i C-232/21

mających za przedmiot trzy wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Landgericht Ravensburg (sąd okręgowy w Ravensburgu, Niemcy) postanowieniem z dnia 30 grudnia 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 22 stycznia 2021 r., uzupełnionym postanowieniem z dnia 24 sierpnia 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 1 września 2021 r. (sprawa C-38/21), postanowieniem z dnia 8 stycznia 2012 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 28 stycznia 2021 r. (sprawa C-47/21), i postanowieniem z dnia 19 marca 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 12 kwietnia 2021 r. (sprawa C-232/21), w postępowaniach:

VK

przeciwko

BMW Bank GmbH (C-38/21)

oraz

F.F.

* Język postępowania: niemiecki.

przeciwko

C. Bank AG (C-47/21),

oraz

CR,

AY,

ML,

BQ

przeciwko

Volkswagen Bank GmbH,

Audi Bank (C-232/21),

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, L. Bay Larsen, wiceprezes, K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, F. Biltgen, N. Piçarra, Z. Csehi, prezesi izb, M. Safjan (sprawozdawca), S. Rodin, P. G. Xuereb, I. Ziemele, J. Passer, D. Gratsias i M. L. Arastey Sahún, sędziowie,

rzecznik generalny: A.M. Collins,

sekretarz: M. Krausenböck, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 7 września 2022 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu CR, AY, ML i BQ – M. Basun, D. Er i A. Esser, Rechtsanwälte,
- w imieniu BMW Bank GmbH – A. Ederle i R. Hall, Rechtsanwälte,
- w imieniu C. Bank AG – T. Winter, Rechtsanwalt,
- w imieniu Volkswagen Bank GmbH i Audi Bank – I. Heigl, T. Winter i B. Zerelles, Rechtsanwälte,
- w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller, U. Bartl, M. Hellmann i U. Kühne, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – G. Goddin, B.-R. Killmann i I. Rubene, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 16 lutego 2023 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 września 2002 r. dotyczącej sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość oraz zmieniającej dyrektywę Rady 90/619/EWG oraz dyrektywy 97/7/WE i 98/27/WE (Dz.U. 2002, L 271, s. 16); art. 3 lit. c), art. 10 ust. 2 lit. l), p), r) i t) oraz art. 14 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66); art. 2 pkt 7, 9 i 12 oraz art. 16 lit. l) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. 2011, L 304, s. 64), a także art. 267 akapit drugi TFUE.
- 2 Wnioski te zostały złożone w ramach sporów między VK a BMW Bank GmbH (sprawa C-38/21), między F.F. a C. Bank AG (sprawa C-47/21), a także między CR a Volkswagen Bank GmbH oraz AY, ML i BQ a Audi Bank (sprawa C-232/21) w przedmiocie wykonania przez VK, F.F., CR, AY, ML i BQ prawa do odstąpienia od umów, które owe osoby zawarły, jako konsumenci, z wymienionymi bankami.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2002/65

- 3 Motywy 14, 15 i 19 dyrektywy 2002/65 mają następujące brzmienie:

- „(14) Niniejsza dyrektywa obejmuje wszystkie usługi finansowe, jakie mogą być świadczone na odległość. Jednakże pewne usługi finansowe regulowane są szczególnymi przepisami prawodawstwa wspólnotowego, które nadal mają zastosowanie do tych usług finansowych. Jednakże zasady regulujące sprzedaż takich usług na odległość powinny zostać ustanowione.
- (15) Umowy negocjowane na odległość wymagają wykorzystania środków porozumiewania się na odległość, które są stosowane jako część systemu sprzedaży na odległość lub świadczenia usług niewymagającego jednoczesnej obecności dostawcy usług i konsumenta. Stały rozwój tych środków porozumiewania się wymaga określenia zasad, które byłyby wiążące nawet dla tych środków, które jeszcze nie są w powszechnym użyciu. Zatem umowy zawierane na odległość są umowami, w odniesieniu do których oferta, proces negocjacji i zawarcie umowy dokonuje się na odległość.

[...]

- (19) Dostawca jest osobą świadczącą usługi na odległość. Niniejsza dyrektywa powinna jednakże również być stosowana w przypadku, gdy jeden z etapów wymaga udziału pośrednika. Uwzględniając charakter i stopień udziału takiego pośrednika, bez względu na jego status prawny, powinny mieć zastosowanie odpowiednie przepisy niniejszej dyrektywy”.
- 4 Artykuł 1 dyrektywy 2002/65, zatytułowany „Przedmiot i zakres”, stanowi w ust. 1:
„Przedmiotem niniejszej dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich, dotyczących sprzedaży usług finansowych na odległość”.
- 5 Zgodnie z art. 2 tej dyrektywy, zatytułowanym „Definicje”:
„Do celów niniejszej dyrektywy:
a) »umowa zawierana na odległość« oznacza każdą umowę dotyczącą usług finansowych zawartą pomiędzy dostawcą a konsumentem w ramach zorganizowanej sprzedaży na odległość lub systemu świadczenia usług prowadzonego przez dostawcę, który do celów umowy korzysta wyłącznie z jednego lub kilku środków porozumiewania się na odległość, włącznie z chwilą zawarcia umowy;
b) »usługa finansowa« oznacza wszelkie usługi o charakterze bankowym, kredytowym, ubezpieczeniowym, emerytalnym, inwestycyjnym lub płatniczym;
[...].”
- 6 Artykuł 6 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo odstąpienia”, stanowi:
„1. Państwa członkowskie zapewnią, aby konsument miał zagwarantowane 14 dni kalendarzowych na odstąpienie od umowy bez stosowania kar i bez podawania przyczyny [...].
[...]
2. Prawa odstąpienia nie stosuje się do:
[...]
c) umów, których wykonanie zostało już w pełni zakończone przez obie strony na wyraźne życzenie konsumenta, zanim konsument wykona prawo odstąpienia.
[...].”

Dyrektywa 2008/48

- 7 Motywy 7–10, 31, 34 i 35 dyrektywy 2008/48 mają następujące brzmienie:
„(7) W celu ułatwienia powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich należy ustanowić zharmonizowane wspólnotowe ramy w wielu kluczowych obszarach. W związku ze stałym rozwojem rynku kredytów konsumenckich i rosnącą mobilnością obywateli europejskich wybiegające w przyszłość przepisy prawne Wspólnoty, które można będzie dostosować do przyszłych form kredytowania i które umożliwią

państwom członkowskim zachowanie odpowiedniego poziomu elastyczności przy wprowadzaniu ich w życie, powinny pomóc w ustanowieniu nowoczesnego systemu przepisów dotyczących kredytów konsumenckich.

- (8) W celu zapewnienia zaufania konsumentów ważne jest, by rynek ten oferował wystarczający poziom ochrony konsumentów. W związku z tym należy umożliwić, aby swobodny przepływ ofert kredytowych odbywał się na optymalnych warunkach, zarówno dla tych, którzy kredyty oferują, jak i dla tych, którym są one potrzebne, przy właściwym uwzględnieniu specyficznych sytuacji w poszczególnych państwach członkowskich.
- (9) Pełna harmonizacja jest niezbędna do zapewnienia wszystkim konsumentom we Wspólnocie wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów i stworzenia prawdziwego rynku wewnętrznego. Dlatego państwa członkowskie nie powinny mieć możliwości utrzymywania ani wprowadzania przepisów krajowych innych niż ustanowione w niniejszej dyrektywie. Ograniczenia te jednak powinny mieć zastosowanie wyłącznie w zakresie, w jakim przepisy zostały zharmonizowane w niniejszej dyrektywie. Tam, gdzie przepisy nie zostały zharmonizowane, państwa członkowskie powinny mieć swobodę utrzymywania i wprowadzania przepisów krajowych. W związku z tym państwa członkowskie mogą na przykład utrzymywać lub wprowadzać krajowe przepisy w sprawie solidarnej odpowiedzialności sprzedawcy lub dostawcy usług i kredytodawcy [...].
- (10) Definicje zawarte w niniejszej dyrektywie określają zakres harmonizacji. Obowiązki państw członkowskich związane z wprowadzaniem w życie przepisów niniejszej dyrektywy powinny zatem być ograniczone do takiego zakresu, jaki wyznaczają te definicje. Niniejsza dyrektywa nie powinna jednak naruszać możliwości stosowania przez państwa członkowskie, zgodnie z prawem wspólnotowym, przepisów niniejszej dyrektywy w dziedzinach, które nie są objęte zakresem jej zastosowania. Państwo członkowskie mogłyby w ten sposób utrzymywać lub wprowadzać przepisy krajowe odpowiadające przepisom niniejszej dyrektywy lub niektórym jej przepisom w stosunku do umów o kredyt nieobjętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy, na przykład w stosunku do umów o kredyt w kwocie niższej niż 200 EUR lub wyższej niż 75 000 EUR. Ponadto państwa członkowskie mogłyby stosować przepisy dyrektywy również do kredytu wiążanego, który nie wchodzi w zakres definicji umowy o kredyt wiązany zawartej w niniejszej dyrektywie. Przepisy dotyczące umów o kredyt wiązany mogłyby być zatem stosowane do umów o kredyt, które tylko częściowo służą finansowaniu umowy dostawy towarów lub świadczenia usługi.

[...]

- (31) W celu umożliwienia konsumentom poznania swoich praw i obowiązków wynikających z umowy o kredyt powinna ona zawierać wszelkie niezbędne informacje podane w sposób jasny i zwięzły.

[...]

- (34) W celu zbliżenia procedur korzystania z prawa do odstąpienia od umowy w podobnych obszarach należy ustanowić przepis dotyczący prawa do odstąpienia bez ponoszenia kary z tego tytułu i bez obowiązku przedstawiania uzasadnienia, na warunkach zbliżonych do przewidzianych w dyrektywie 2002/65 [...].

(35) W przypadku odstąpienia przez konsumenta od umowy o kredyt, w związku z którą otrzymał on towary, w szczególności od umowy sprzedaży ratalnej lub od umowy najmu lub leasingu przewidującej zobowiązanie do zakupu, niniejsza dyrektywa nie powinna naruszać jakichkolwiek uregulowań państw członkowskich w kwestiach dotyczących zwrotu towarów lub wszelkich kwestiach powiązanych.

[...]”.

8 Artykuł 1 dyrektywy 2008/48, zatytułowany „Przedmiot”, stanowi:

„Celem niniejszej dyrektywy jest harmonizacja niektórych aspektów przepisów ustawowych, wykonawczych i procedur administracyjnych państw członkowskich, dotyczących umów o kredyt konsumencki”.

9 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Zakres stosowania”, przewiduje:

„1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do umów o kredyt.

2. Niniejszej dyrektywy nie stosuje się do:

[...]

d) umów najmu lub leasingu, jeżeli ani sama umowa, ani jakakolwiek umowa odrębna nie przewidują obowiązku nabycia przedmiotu umowy; domniemywa się, że taki obowiązek istnieje, jeżeli kredytodawca decyduje o tym jednostronnie;

[...]”.

10 Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

c) »umowa o kredyt« oznacza umowę, na mocy której kredytodawca udziela kredytu konsumenckiego lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu konsumenckiego w formie odroczonej płatności, pożyczki lub innego podobnego świadczenia finansowego, z wyjątkiem umów dotyczących ciągłego świadczenia usług lub dotyczących dostaw towarów tego samego rodzaju, jeżeli konsument płaci za takie usługi lub towary w ratach przez okres ich świadczenia lub dostarczania;

[...]

i) »rzeczywista roczna stopa oprocentowania« oznacza całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wyrażony jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym, w odpowiednich przypadkach, wraz z kosztami, o których mowa w art. 19 ust. 2;

[...]

n) »umowa o kredyt wiązany« oznacza umowę o kredyt, zgodnie z którą

- i) dany kredyt służy wyłącznie finansowaniu innej umowy dotyczącej dostawy określonych towarów lub świadczenia określonej usługi; oraz
- ii) obie te umowy stanowią z obiektywnego punktu widzenia jedną transakcję handlową; uznaje się, że jedna transakcja handlowa ma miejsce wtedy, gdy dostawca towarów lub usług sam finansuje kredyt na potrzeby konsumenta lub, w przypadku finansowania przez stronę trzecią, jeżeli kredytodawca korzysta z usług dostawcy towarów lub usług w związku z zawarciem lub przygotowaniem umowy o kredyt lub w przypadku gdy dane towary lub świadczenie danej usługi jest wyraźnie określone w umowie o kredyt.

[...]”.

- 11 Artykuł 10 dyrektywy 2008/48, zatytułowany „Informacje zamieszczane w umowach o kredyt”, stanowi w ust. 2:

„W umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły określa się:

[...]

- l) stopę oprocentowania mającą zastosowanie do opóźnionych płatności obowiązującą w chwili zawarcia umowy o kredyt oraz ustalenia dotyczące jej zmian, a także, w stosownych przypadkach, opłaty z tytułu zaległości w spłacie;

[...]

- p) istnienie prawa do odstąpienia lub brak takiego prawa, okres, w którym można z niego skorzystać, oraz inne warunki korzystania z niego, w tym informację o obowiązku spłaty przez konsumenta wypłaconego kapitału oraz odsetek zgodnie z art. 14 ust. 3 lit. b), a także kwotę odsetek należnych w stosunku dziennym;

[...]

- r) prawo do przedterminowej spłaty oraz procedurę przedterminowej spłaty, a także, w stosownych przypadkach, informację dotyczącą prawa kredytodawcy do otrzymania rekompensaty i sposobu jej ustalania;

[...]

- t) informację, czy konsument może skorzystać z pozasądowego mechanizmu reklamacyjnego i odwoławczego, a jeżeli tak – sposoby dostępu do niego;

[...]”.

- 12 Artykuł 14 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do odstąpienia od umowy”, przewiduje:

„1. Konsumentowi przysługuje prawo do odstąpienia od umowy o kredyt bez podania przyczyny w terminie czternastu dni kalendarzowych.

Okres, w którym możliwe jest odstąpienie od umowy, rozpoczyna się:

- a) w dniu zawarcia umowy o kredyt; lub

b) w dniu, w którym konsument otrzymał warunki umowy oraz informacje zgodnie z art. 10, jeżeli dzień ten przypada po dniu, o którym mowa w lit. a) niniejszego akapitu.

[...]

3. Jeżeli konsument korzysta z prawa do odstąpienia od umowy, to:

a) aby odstąpienie to było skuteczne, powiadamia on o tym kredytodawcę, przed upływem terminu, o którym mowa w ust. 1, w sposób określony w informacji przekazanej mu przez kredytodawcę zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. p), za pomocą środków, które na mocy przepisów krajowych mogą stanowić dowód. Uznaje się, że termin jest zachowany, jeżeli powiadomienie, w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku dostępnym kredytodawcy, zostało wysłane przed upływem tego terminu; oraz

b) bez nieuzasadnionej zwłoki, a najpóźniej w ciągu 30 dni kalendarzowych od wysłania kredytodawcy powiadomienia o odstąpieniu, spłaca on kredytodawcy kapitał oraz odsetki od kapitału należne od dnia wypłaty kredytu do dnia spłaty kapitału. Odsetki wylicza się na podstawie uzgodnionej stopy oprocentowania kredytu. W przypadku odstąpienia od umowy kredytodawcy nie przysługuje od konsumenta żadna inna rekompensata, z wyjątkiem rekompensaty bezzwrotnych opłat wniesionych przez kredytodawcę na rzecz organów administracji publicznej.

4. Jeżeli z umową o kredyt związana jest usługa dodatkowa świadczona przez kredytodawcę lub stronę trzecią na podstawie umowy między tą stroną trzecią a kredytodawcą, umowa o usługę dodatkową przestaje wiązać konsumenta w przypadku skorzystania przez niego z prawa do odstąpienia od umowy o kredyt zgodnie z niniejszym artykułem.

[...]”.

13 Artykuł 22 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Harmonizacja i bezwzględnie wiążący charakter niniejszej dyrektywy”, stanowi w ust. 1:

„W zakresie, w jakim niniejsza dyrektywa zawiera zharmonizowane przepisy, państwa członkowskie nie mogą utrzymywać w swoim prawie krajowym ani wprowadzać do niego przepisów odbiegających od tych, które zostały ustanowione w niniejszej dyrektywie”.

Dyrektywa 2011/83

14 Motywy 20–22, 37 i 49 dyrektywy 2011/83 mają następujące brzmienie:

„(20) Definicja umowy zawieranej na odległość powinna obejmować wszystkie przypadki, w których umowa zawarta jest między przedsiębiorcą a konsumentem w ramach zorganizowanego systemu sprzedaży lub świadczenia usług na odległość, wyłącznie przy użyciu jednego lub większej liczby środków porozumiewania się na odległość (takich jak sprzedaż wysyłkowa, Internet, telefon lub faks), aż do momentu zawarcia umowy włącznie. Definicja ta powinna również obejmować sytuacje, w których konsument udaje się do lokalu przedsiębiorstwa jedynie w celu uzyskania informacji o towarach lub usługach, a następnie negocjuje i zawiera umowę na odległość. Z kolei umowa, która jest negocjowana w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy i zostaje ostatecznie zawarta przy użyciu środków porozumiewania się na odległość, nie powinna być uważana

za umowę zawieraną na odległość. Za taką umowę nie należy także uznawać umowy zainicjowanej za pomocą środka porozumiewania się na odległość, ale ostatecznie zawartej w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy [...]. Pojęcie zorganizowanej sprzedaży lub świadczenia usług na odległość powinno obejmować systemy oferowane przez osobę trzecią inną niż przedsiębiorca, ale z których przedsiębiorca korzysta, takie jak platforma internetowa. Definicja ta nie powinna jednak obejmować przypadków, w których strony internetowe oferują jedynie informacje o przedsiębiorcy, jego towarach lub usługach oraz dane kontaktowe przedsiębiorcy.

- (21) Umowa zawierana poza lokalem przedsiębiorstwa powinna być definiowana jako umowa zawarta przy jednoczesnej fizycznej obecności przedsiębiorcy i konsumenta w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy, na przykład w domu konsumenta lub w jego miejscu pracy. Poza lokalem przedsiębiorstwa konsument może być narażony na potencjalną presję psychologiczną lub na element zaskoczenia, niezależnie od tego, czy wizyta przedsiębiorcy była przez konsumenta zamówiona, czy też nie. Definicja umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa powinna obejmować również sytuacje, w których osobisty i indywidualny kontakt z konsumentem nawiązywany jest poza lokalem przedsiębiorstwa, ale sama umowa zostaje natychmiast po tym zawarta w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy lub za pomocą środków porozumiewania się na odległość. Definicja umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa nie powinna obejmować sytuacji, w których przedsiębiorca udaje się do domu konsumenta wyłącznie w celu dokonania pomiarów lub w celu oszacowania kosztów, bez powstania jakichkolwiek obowiązków po stronie konsumenta, a umowa zawierana jest dopiero w późniejszym terminie w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy lub przy użyciu środków porozumiewania się na odległość, na podstawie kosztorysu sporządzonego przez przedsiębiorcę. W takich przypadkach umowy nie należy uważać za zawartą natychmiast po nawiązaniu przez przedsiębiorcę kontaktu z konsumentem, jeżeli konsument miał czas przed zawarciem umowy na zastanowienie się nad kosztorysem przygotowanym przez przedsiębiorcę. Za umowy zawierane poza lokalem przedsiębiorstwa należy uznać zakupy dokonywane podczas wycieczki zorganizowanej przez przedsiębiorcę, w czasie której nabyte produkty są promowane i oferowane do sprzedaży.
- (22) Lokal przedsiębiorstwa powinien obejmować wszelkie lokale niezależnie od ich formy (takie jak sklepy, stoiska lub samochody ciężarowe), które służą przedsiębiorcy za stałe lub zwyczajowe miejsce prowadzenia działalności [...]. Lokal przedsiębiorstwa osoby działającej w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy zdefiniowanego w niniejszej dyrektywie należy uznać za lokal przedsiębiorstwa w rozumieniu niniejszej dyrektywy.
- [...]
- (37) [...] W odniesieniu do umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa konsumentowi powinno przysługiwać prawo do odstąpienia od umowy z uwagi na potencjalny element zaskoczenia lub presję psychologiczną [...].
- [...]
- (49) Powinny istnieć pewne wyjątki od prawa do odstąpienia od umowy, zarówno w przypadku umów zawieranych na odległość, jak i umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa [...]. Prawo do odstąpienia od umowy nie powinno mieć zastosowania ani do towarów wykonanych według specyfikacji konsumenta [...]. Przyznanie konsumentowi prawa do

odstąpienia od umowy może być nieodpowiednie także w przypadku niektórych usług, gdy zawarcie umowy wiąże się z rezerwacją zasobów, które w przypadku wykonania prawa do odstąpienia od umowy mogą okazać się dla przedsiębiorcy trudne do zbycia. Tak byłoby na przykład w przypadku rezerwacji hotelowych lub rezerwacji domków [lub kwater] letniskowych lub biletów na wydarzenia kulturalne lub sportowe”.

15 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje”, przewiduje:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

2) »przedsiębiorca« oznacza każdą osobę fizyczną lub każdą osobę prawną, niezależnie od tego, czy jest to podmiot publiczny, czy prywatny, która działa – w tym również za pośrednictwem każdej innej osoby działającej w jej imieniu lub na jej rzecz – w celach związanych z jej działalnością handlową, gospodarczą, rzemieślniczą lub wykonywaniem wolnego zawodu, w związku z umowami objętymi zakresem niniejszej dyrektywy;

[...]

5) »umowa sprzedaży« oznacza każdą umowę, na mocy której przedsiębiorca przenosi lub zobowiązuje się do przeniesienia własności towarów na konsumenta, a konsument płaci lub zobowiązuje się do zapłacenia ich ceny, w tym również każdą umowę, której przedmiotem są zarówno towary, jak i usługi;

6) »umowa o świadczenie usług« oznacza każdą umowę inną niż umowa sprzedaży, na mocy której przedsiębiorca świadczy lub zobowiązuje się do świadczenia usługi na rzecz konsumenta, a konsument płaci lub zobowiązuje się do zapłacenia jej ceny;

7) »umowa zawierana na odległość« oznacza każdą umowę zawartą między przedsiębiorcą i konsumentem w ramach zorganizowanego systemu sprzedaży lub świadczenia usług na odległość, bez jednoczesnej fizycznej obecności przedsiębiorcy i konsumenta, z wyłącznym wykorzystaniem jednego lub większej liczby środków porozumiewania się na odległość do chwili zawarcia umowy włącznie;

8) »umowa zawierana poza lokalem przedsiębiorstwa« oznacza każdą umowę między przedsiębiorcą i konsumentem:

- a) zawartą przy jednoczesnej fizycznej obecności przedsiębiorcy i konsumenta, w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy;
- b) w przypadku której konsument złożył ofertę w takich samych okolicznościach, jak te, o których mowa w lit. a);
- c) zawartą w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy lub przy pomocy jakichkolwiek środków porozumiewania się na odległość bezpośrednio po tym, jak osobiście i indywidualnie nawiązano kontakt z konsumentem w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy, przy jednoczesnej fizycznej obecności przedsiębiorcy i konsumenta; lub
- d) zawartą podczas wycieczki zorganizowanej przez przedsiębiorcę, której celem lub skutkiem jest promocja oraz sprzedaż towarów i usług konsumentowi;

9) »lokal przedsiębiorstwa« oznacza:

- a) jakiegokolwiek miejsca prowadzenia działalności detalicznej będące nieruchomościami, w których przedsiębiorca prowadzi swoją działalność na stałe; lub
- b) jakiegokolwiek miejsca prowadzenia działalności detalicznej będące ruchomościami, w których przedsiębiorca prowadzi zwyczajowo swoją działalność;

[...]

12) »usługa finansowa« oznacza każdą usługę o charakterze bankowym, kredytowym, ubezpieczeniowym, emerytalnym, inwestycyjnym lub płatniczym;

[...]”.

16 Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Zakres stosowania”, stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do każdej umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, na warunkach i w zakresie określonym w jej przepisach. Ma ona zastosowanie również do umów, których przedmiotem jest dostarczanie wody, gazu, energii elektrycznej lub dostarczanie centralnego ogrzewania, w tym również przez dostawców publicznych, w zakresie, w jakim towary te dostarczane są na podstawie umowy.

[...]

3. Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do umów:

[...]

d) dotyczących usług finansowych;

[...]”.

17 Artykuł 6 tej samej dyrektywy, zatytułowany „Wymogi informacyjne dotyczące umów zawieranych na odległość i umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa”, stanowi w ust. 1:

„1. Zanim konsument zostanie związany umową zawieraną na odległość lub umową zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa, lub jakiegokolwiek ofertą w tym zakresie, przedsiębiorca w jasny i zrozumiały sposób udziela konsumentowi następujących informacji:

a) główne cechy towarów lub usług w zakresie, w jakim jest to właściwe dla danego środka przekazu oraz dla towarów lub usług;

[...]

e) łączna cena towarów lub usług wraz z podatkami lub, w przypadku gdy charakter towarów lub usług nie pozwala w sposób racjonalny na wcześniejsze obliczenie ceny – sposób, w jaki ma być obliczana cena [...];

[...]

g) warunki płatności, dostarczenia, wykonania, termin, w jakim przedsiębiorca zobowiązuje się do dostarczenia towarów lub świadczenia usług oraz, w przypadku gdy ma to zastosowanie, stosowane przez przedsiębiorcę procedury rozpatrywania reklamacji;

[...]

o) w przypadku gdy ma to zastosowanie – czas trwania umowy lub, jeżeli umowa zawarta jest na czas nieoznaczony lub jeśli ma ulegać automatycznemu przedłużeniu, warunki rozwiązania umowy;

[...]”.

18 Artykuł 9 dyrektywy 2011/83, zatytułowany „Prawo do odstąpienia od umowy”, stanowi:

„1. Z zastrzeżeniem przypadków, gdy zastosowanie mają wyjątki przewidziane w art. 16, konsumentowi przysługuje prawo do odstąpienia od umowy w przypadku umowy zawieranej na odległość lub umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa przez okres 14 dni, bez podawania jakichkolwiek powodów i bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów innych niż koszty przewidziane w art. 13 ust. 2 i art. 14.

2. Bez uszczerbku dla art. 10 okres na odstąpienie od umowy, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, wygasa po upływie 14 dni od:

a) w przypadku umów o świadczenie usług – dnia zawarcia umowy;

[...]”.

19 Zgodnie z przepisem art. 16 tej dyrektywy, zatytułowanym „Wyjątki od prawa do odstąpienia od umowy”:

„Państwa członkowskie nie mogą przewidzieć prawa do odstąpienia od umowy określonego w art. 9–15 w odniesieniu do umów zawieranych na odległość i umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa w następujących przypadkach:

[...]

c) dostarczania towarów wyprodukowanych według specyfikacji konsumenta lub wyraźnie zindywidualizowanych;

[...]

l) świadczenia usług w zakresie zakwaterowania, innych niż do celów mieszkalnych, przewozu towarów, najmu samochodów, gastronomii lub usług związanych z wypoczynkiem, jeżeli umowa przewiduje konkretny dzień lub okres świadczenia usługi;

[...]”.

Prawo niemieckie

Ustawa zasadnicza

- 20 Artykuł 25 Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (ustawy zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec) (zwanej dalej „ustawą zasadniczą”) ma następujące brzmienie:

„Zasady ogólne prawa międzynarodowego publicznego stanowią część federalnego porządku prawnego. Mają pierwszeństwo przed ustawami i ustanawiają bezpośrednio prawa i obowiązki mieszkańców terytorium federalnego”.

Kodeks cywilny

- 21 Paragraf 242 Bürgerliches Gesetzbuch (kodeksu cywilnego, zwanego dalej „BGB”), zatytułowany „Wykonanie w dobrej wierze”, stanowi:

„Dłużnik jest zobowiązany do spełnienia świadczenia zgodnie z wymogami zasady dobrej wiary, przy uwzględnieniu obyczajów przyjętych w stosunkach gospodarczych”.

- 22 Paragraf 247 BGB, zatytułowany „Podstawowa stopa procentowa”, przewiduje:

„(1) Podstawowa stopa odsetek wynosi 3,62 %. W dniach 1 stycznia i 1 lipca każdego roku koryguje się ją o wartość procentową, o którą od ostatniej zmiany zwiększyła się lub zmniejszyła się wartość referencyjna. Wartość referencyjna odpowiada stopie procentowej ustalonej przez Europejski Bank Centralny do ostatniej podstawowej operacji refinansującej przeprowadzonej przed pierwszym dniem kalendarzowym danego półrocza.

(2) Obowiązująca podstawowa stopa procentowa jest podawana do wiadomości przez Deutsche Bundesbank [(niemiecki bank federalny)] w *Bundesanzeiger* [(niemieckim dzienniku urzędowym)] niezwłocznie po datach określonych w ust. 1 zdanie drugie”.

- 23 Paragraf 273 BGB, zatytułowany „Prawo zatrzymania”, stanowi w ust. 1:

„Jeżeli dłużnikowi przysługuje wobec wierzyciela wymagalne roszczenie z tego samego stosunku prawnego, na którym opiera się jego zobowiązanie, może on, o ile ze stosunku zobowiązaniowego nie wynika inaczej, odmówić spełnienia świadczenia dłużnego do chwili wykonania należnego mu świadczenia (prawo zatrzymania)”.

- 24 Zgodnie z § 274 BGB, zatytułowanym „Skutki prawa do zatrzymania”:

„(1) Jeśli chodzi o uprawnienie wierzyciela, powołanie się na prawo zatrzymania skutkuje wyłącznie tym, że dłużnikowi należy nakazać spełnienie świadczenia dłużnego w zamian za uzyskanie należnego mu świadczenia (jednoczesne spełnienie).

(2) W oparciu o taki nakaz wierzyciel może wnieść o egzekucję przysługującej mu wierzytelności, nawet bez spełnienia przez niego świadczenia należnego dłużnikowi, jeżeli dłużnik zwleka z odbiorem świadczenia”.

- 25 Paragraf 288 BGB, zatytułowany „Odsetki za opóźnienie i inne należności”, stanowi w ust. 1:
„Za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego należą się odsetki za czas opóźnienia. Stopa oprocentowania odsetek za opóźnienie jest wyższa o pięć punktów procentowych rocznie od podstawowej stopy procentowej”.
- 26 Paragraf 293 BGB, zatytułowany „Zwłoka w odbiorze”, przewiduje:
„Wierzyciel popada w zwłokę, jeżeli nie odbiera zaoferowanego mu świadczenia”.
- 27 Paragraf 294 BGB, zatytułowany „Rzeczywista oferta”, stanowi:
„Świadczenie powinno zostać zaoferowane wierzycielowi rzeczywiście, tak jak ma ono zostać wykonane”.
- 28 Zgodnie z § 295 BGB, zatytułowanym „Oferta ustna”:
„Oferta ustna dłużnika jest wystarczająca, jeżeli wierzyciel oświadczył dłużnikowi, że nie przyjmie świadczenia lub jeżeli dla spełnienia świadczenia konieczne jest działanie wierzyciela, w szczególności jeżeli to wierzyciel powinien udać się odebrać przedmiot świadczenia. Oferta spełnienia świadczenia jest równoznaczna ze zwróceniem się do wierzyciela o wykonanie koniecznej czynności”.
- 29 Paragraf 312b BGB, zatytułowany „Umowy zawierane poza lokalem przedsiębiorstwa”, ma następujące brzmienie:
„(1) Umowy zawierane poza lokalem przedsiębiorstwa to umowy:
1. zawarte w jednoczesnej fizycznej obecności konsumenta i przedsiębiorcy w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy,
2. w przypadku których konsument złożył ofertę w takich samych okolicznościach jak te, o których mowa w pkt 1,
3. zawarte w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy lub za pomocą środków porozumiewania się na odległość, o ile bezpośrednio przed tym osobiście i indywidualnie nawiązano kontakt z konsumentem w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy, w jednoczesnej fizycznej obecności konsumenta i przedsiębiorcy; lub
4. zawarte podczas wycieczki zorganizowanej przez przedsiębiorcę lub z jego pomocą w celu promowania i sprzedaży towarów lub usług konsumentowi oraz zawarcia z nim umów w tym celu.
- Na równi z przedsiębiorcą traktuje się osoby, które działają w jego imieniu lub na jego rzecz.
- (2) Lokal przedsiębiorstwa w rozumieniu ust. 1 oznacza jakiegokolwiek miejsca będące nieruchomościami, w których przedsiębiorca prowadzi swoją działalność na stałe, oraz jakiegokolwiek miejsca będące ruchomościami, w których przedsiębiorca zwyczajowo prowadzi swoją działalność. Na równi z lokalem przedsiębiorcy traktuje się miejsca prowadzenia działalności, w których osoby działające w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy na stałe lub zwyczajowo prowadzą swoją działalność”.

30 Paragraf 312c BGB, zatytułowany „Umowy zawierane na odległość”, stanowi:

„(1) Umowy zawierane na odległość są umowami, w których przedsiębiorca lub osoba działająca w jego imieniu lub na jego rzecz oraz konsument w celu negocjowania i zawarcia umowy wykorzystują wyłącznie środki porozumiewania się na odległość, chyba że zawarcie umowy nie następuje w ramach systemu sprzedaży lub świadczenia usług zorganizowanego na potrzeby sprzedaży na odległość.

(2) Środkami porozumiewania się na odległość w rozumieniu niniejszej ustawy są wszelkie środki porozumiewania się, które mogą być użyte do przygotowania lub zawarcia umowy bez jednoczesnej fizycznej obecności stron umowy, takie jak listy, katalogi, rozmowy telefoniczne, telekopie, e-maile, wiadomości przesyłane za pośrednictwem usług telefonii komórkowej (SMS), a także nadawanie radiowo-telewizyjne i telemedia”.

31 Paragraf 312g BGB, zatytułowany „Prawo do odstąpienia od umowy”, przewiduje:

„(1) Konsumentowi przysługuje prawo do odstąpienia od umowy na mocy § 355 w przypadku umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa oraz umów zawieranych na odległość.

(2) O ile strony nie uzgodniły inaczej, prawo do odstąpienia od umowy nie ma zastosowania do następujących umów:

1. Umowy o dostawę towarów, które nie są prefabrykowane i których produkcja wymaga indywidualnego wyboru lub specyfikacji dokonanych przez konsumenta lub które są wyraźnie dostosowane do osobistych potrzeb konsumenta,

[...]

9. Umowy o świadczenie usług w zakresie zakwaterowania w celach innych niż cele mieszkaniowe, przewozu towarów, wynajmu samochodów, dostaw żywności i napojów oraz umowy o świadczenie innych usług związanych z aktywnością rekreacyjną, jeżeli umowa przewiduje konkretną datę lub okres świadczenia usług.

[...]”.

32 Paragraf 322 BGB, zatytułowany „Nakazanie jednoczesnego spełnienia”, w ust. 2 ma następujące brzmienie:

„Jeżeli strona powodowa ma wykonać świadczenie jako pierwsza, może ona, jeżeli druga strona pozostaje w zwłoce w odbiorze, wnieść o spełnienie świadczenia po otrzymaniu świadczenia wzajemnego”.

33 Zgodnie z § 355 BGB, zatytułowanym „Prawo do odstąpienia w odniesieniu do umów zawieranych z konsumentami”:

„(1) Jeżeli ustawa przyznaje konsumentowi prawo do odstąpienia od umowy zgodnie z niniejszym przepisem, konsument i przedsiębiorca przestają być związani swoimi oświadczeniami woli o zawarciu umowy, o ile konsument odwołuje swoje oświadczenie w tym względzie w wyznaczonym terminie [...].

(2) Termin na odstąpienie od umowy wynosi 14 dni. O ile nie zastrzeżono inaczej, jego bieg rozpoczyna się w dniu zawarcia umowy.

[...]”.

34 Paragraf 356b BGB, zatytułowany „Prawo do odstąpienia od umów o kredyt konsumencki”, przewiduje w ust. 2:

„Jeżeli w przypadku ogólnej umowy o kredyt konsumencki dokument przekazany kredytobiorcy zgodnie z ust. 1 nie zawiera obowiązkowych informacji, o których mowa w § 492 ust. 2, bieg terminu rozpoczyna się dopiero z chwilą uzupełnienia tego braku zgodnie z § 492 ust. 6 [...]”.

35 Paragraf 357 BGB, zatytułowany „Skutki prawne odstąpienia od umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa i na odległość, z wyjątkiem umów o świadczenie usług finansowych”, stanowi:

„(1) Otrzymane świadczenia podlegają zwrotowi najpóźniej po upływie 14 dni.

[...]

(4) W odniesieniu do umów sprzedaży konsumenckiej przedsiębiorca może wstrzymać się ze zwrotem kwot otrzymanych od konsumenta do czasu otrzymania towarów z powrotem lub dostarczenia przez konsumenta dowodu ich odesłania. Nie dotyczy to przypadku, gdy przedsiębiorca zaproponował, że sam odbierze towary”.

36 Paragraf 357 BGB, w brzmieniu obowiązującym w dniu 31 stycznia 2012 r., mający zastosowanie do sytuacji BQ w sprawie C-232/21, miał następujące brzmienie:

„(1) Do prawa do odstąpienia od umowy i prawa zwrotu znajdują odpowiednio zastosowanie, w braku innych przepisów, przepisy dotyczące ustawowego prawa do rozwiązania umowy.

[...]”.

37 Paragraf 357a BGB, zatytułowany „Skutki prawne odstąpienia od umów o świadczenie usług finansowych”, przewiduje:

„(1) Otrzymane świadczenia podlegają zwrotowi nie później niż po upływie 30 dni.

[...]

(3) W przypadku odstąpienia przez kredytobiorcę od umowy o kredyt konsumencki jest on zobowiązany do zapłaty umówionych odsetek za okres przypadający między uruchomieniem a spłatą kredytu [...]”.

38 Paragraf 358 BGB, zatytułowany „Umowa związana z umową, od której konsument odstąpił”, stanowi:

„[...]

(2) Jeżeli konsument skutecznie odwołuje swoje oświadczenie woli o zawarciu umowy o kredyt konsumencki na podstawie § 495 ust. 1 lub § 514 ust. 2 zdanie pierwsze, przestaje on być także

związany swoim oświadczeniem woli o zawarciu umowy dotyczącej dostawy towarów lub świadczenia innych usług, która jest związana z tą umową o kredyt konsumencki.

(3) Umowę dotyczącą dostawy towarów lub świadczenia innych usług oraz umowę o kredyt, o których mowa w ust. 1 i 2, uznaje się za związane, jeżeli kredyt służy finansowaniu drugiej umowy w całości lub w części oraz jeżeli stanowią one jedną transakcję handlową. Przyjmuje się, że taka jedna transakcja handlowa istnieje w szczególności wówczas, gdy przedsiębiorca sam finansuje świadczenie wzajemne konsumenta lub, w przypadku finansowania przez stronę trzecią, gdy kredytodawca korzysta z pomocy przedsiębiorcy w związku z przygotowaniem lub zawarciem umowy o kredyt. [...]

(4) Paragraf 355 ust. 3 oraz, w zależności od rodzaju umowy związanej, §§ 357–357b, stosuje się odpowiednio do rozwiązania umowy związanej, niezależnie od formy sprzedaży [...]. W stosunkach z konsumentem kredytodawca przyjmuje na siebie, w odniesieniu do skutków prawnych odstąpienia od umowy, prawa i obowiązki przedsiębiorcy wynikające z umowy związanej, jeżeli, w chwili, w której odstąpienie od umowy staje się skuteczne, kwota kredytu została już przekazana przedsiębiorcy.

[...]”.

39 Paragraf 358 BGB, w brzmieniu obowiązującym w dniu 31 stycznia 2012 r., mający zastosowanie do sytuacji BQ w sprawie C-232/21, miał następujące brzmienie:

„[...]

(2) Jeżeli konsument skutecznie odwołuje swoje oświadczenie woli o zawarciu umowy o kredyt konsumencki na podstawie § 495 ust. 1, przestaje on być także związany swoim oświadczeniem woli o zawarciu umowy dotyczącej dostawy towarów lub świadczenia innych usług, która jest związana z tą umową o kredyt konsumencki.

(3) Umowę dotyczącą dostawy towarów lub świadczenia innych usług oraz umowę o kredyt, o których mowa w ust. 1 i 2, uznaje się za związane, jeżeli kredyt służy finansowaniu drugiej umowy w całości lub w części oraz jeżeli stanowią one jedną transakcję handlową. Przyjmuje się, że taka jedna transakcja handlowa istnieje w szczególności wówczas, gdy przedsiębiorca sam finansuje świadczenie wzajemne konsumenta lub, w przypadku finansowania przez stronę trzecią, gdy kredytodawca korzysta z pomocy przedsiębiorcy w związku z przygotowaniem lub zawarciem umowy o kredyt [...].

(4) Paragraf 357 stosuje się odpowiednio do umowy związanej [...]. W stosunkach z konsumentem kredytodawca przyjmuje na siebie, w odniesieniu do skutków prawnych odstąpienia od umowy, prawa i obowiązki przedsiębiorcy wynikające z umowy związanej, jeżeli w chwili, w której odstąpienie od umowy staje się skuteczne, kwota kredytu została już przekazana przedsiębiorcy”.

40 Paragraf 492 BGB, zatytułowany „Forma pisemna, treść umowy”, ma następujące brzmienie:

„[...]

(2) Umowa zawiera informacje wymagane w odniesieniu do umowy kredytu konsumenckiego zgodnie z § 247 ust. 6–13 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch [(ustawy

wprowadzającej kodeks cywilny) z dnia 21 września 1994 r. (BGBl. 1994 I, s. 2494; sprostowanie: BGBl. 1997 I, s. 1061), zwanej dalej »EGBGB«].

[...]

(6) Jeżeli umowa nie zawiera informacji, o których mowa w ust. 2, lub jeżeli informacje te są niepełne, mogą one zostać udzielone na trwałym nośniku w późniejszym terminie, po skutecznym zawarciu umowy lub – w przypadkach przewidzianych w § 494 ust. 2 zdanie pierwsze – po tym, jak umowa wejdzie w życie.

[...]”.

- 41 Paragraf 495 BGB, zatytułowany „Prawo do odstąpienia od umowy; termin do refleksji”, stanowi w ust. 1:

„W przypadku umowy o kredyt zawieranej z konsumentem kredytobiorcy przysługuje prawo do odstąpienia od umowy zgodnie z § 355”.

- 42 Paragraf 495 BGB, w brzmieniu obowiązującym w dniu 31 stycznia 2012 r., mający zastosowanie do sytuacji BQ w sprawie C-232/21, miał następujące brzmienie:

„(1) W przypadku umowy o kredyt zawieranej z konsumentem kredytobiorcy przysługuje prawo do odstąpienia od umowy zgodnie z § 355.

[...]

(2) Paragrafy 355–359a mają zastosowanie, pod warunkiem że:

1. informacje obowiązkowe przewidziane w § 247 ust. 6 pkt 2 EGBGB zastępują informacje o odstąpieniu od umowy,
2. ponadto termin do odstąpienia od umowy nie rozpoczyna biegu
 - a) przed zawarciem umowy,
 - b) zanim kredytobiorca nie otrzyma informacji obowiązkowych, o których mowa w § 492 ust. 2 [...]

- 43 Paragraf 506 BGB, zatytułowany „Odroczenie płatności, inna pomoc w finansowaniu”, przewiduje w ust. 1, że „[p]rzepisy §§ 358–360, §§ 491a–502 i §§ 505a–505e mające zastosowanie do ogólnych umów o kredyt konsumencki stosuje się odpowiednio, z wyjątkiem § 492 ust. 4 i z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, do umów, na mocy których przedsiębiorca odpłatnie przyznaje konsumentowi odroczenie płatności lub odpłatnie udziela mu innej pomocy w finansowaniu [...]”.

Ustawa wprowadzająca kodeks cywilny

- 44 Artykuł 247 EGBGB, zatytułowany „Wymogi informacyjne w odniesieniu do umów o kredyt konsumencki, umów o odpłatną pomoc w finansowaniu i umów pośrednictwa kredytowego”, stanowi:

„[...]

§ 3 Treść informacji udzielanych przed zawarciem umowy w odniesieniu do ogólnych umów o kredyt konsumencki

(1) Informacje udzielane przed zawarciem umowy obejmują:

[...]

5. stopę oprocentowania kredytu;

[...]

11. stopę oprocentowania dla odsetek za opóźnienie oraz zasady jej ewentualnego korygowania, a także, w stosownych przypadkach, koszty związane z niewykonaniem zobowiązań wynikających z umowy o kredyt,

[...]

§ 6 Treść umowy

(1) W umowie o kredyt konsumencki podaje się w sposób jasny i zrozumiały następujące informacje:

1. informacje, o których mowa w § 3 akapit pierwszy pkt 1–14 oraz w § 4,

[...]

(2) W przypadku gdy istnieje prawo do odstąpienia od umowy na podstawie § 495 BGB, umowa zawiera informacje o terminie i innych warunkach złożenia oświadczenia woli o odstąpieniu od umowy, a także wzmiankę o spoczywającym na kredytobiorcy zobowiązaniu do spłaty kredytu, który został już wypłacony, i zapłaty odsetek. Umowa określa wysokość odsetek do zapłaty w stosunku dziennym. W przypadku gdy umowa o kredyt konsumencki zawiera widoczne i jasno sformułowane postanowienie umowne, które, w przypadku ogólnych umów o kredyt konsumencki odpowiada wzorcowi podanemu w załączniku 7, a w przypadku umów o kredyt hipoteczny – wzorcowi podanemu w załączniku 8, postanowienie takie uważa się spełniające wymogi zdań pierwszego i drugiego [...]. Z zastrzeżeniem poszanowania zdania trzeciego kredytodawca może odstąpić od tego wzorca pod względem kroju i wielkości czcionki.

§ 7 Inne informacje podawane w umowie

(1) W umowie o kredyt konsumencki podaje się w sposób jasny i zrozumiały, o ile ma to znaczenie dla tej umowy, następujące informacje:

[...]

3. o sposobie obliczania rekompensaty z tytułu przedterminowej spłaty, w zakresie, w jakim kredytodawca zamierza dochodzić takiej rekompensaty w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu przez kredytobiorcę,

4. o dostępie kredytobiorcy do pozasądowego postępowania reklamacyjnego i odwoławczego oraz, w stosownych przypadkach, o warunkach takiego dostępu.

[...].

§ 12 Umowy związane i odpłatna pomoc w finansowaniu

(1) Przepisy §§ 1–11 stosuje się odpowiednio do umów o odpłatną pomoc w finansowaniu, o których jest mowa w § 506 ust. 1 BGB. W przypadku takich umów, a także umów o kredyt konsumencki, które są związane z inną umową na podstawie § 358 BGB lub w których towary lub usługi są określone zgodnie z § 360 ust. 22 BGB:

1. informacje udzielane przed zawarciem umowy obejmują, w tym również w sytuacji, o której mowa w § 5, przedmiot i cenę gotówkową,
2. umowa:
 - a) określa przedmiot i cenę gotówkową;
 - b) zawiera informacje o prawach wynikających z §§ 358 i 359 lub § 360 BGB oraz o warunkach wykonywania tych praw.

W przypadku gdy umowa o kredyt konsumencki zawiera widoczne i jasno sformułowane postanowienie umowne, które, w przypadku ogólnych umów o kredyt konsumencki odpowiada wzorcowi podanemu w załączniku 7, a w przypadku umów o kredyt hipoteczny – wzorcowi podanemu w załączniku 8, postanowienie takie uważa się spełniające, w odniesieniu do umów związanych i czynności, o których mowa w § 360 ust. 2 zdanie drugie BGB, wymogi określone w pkt 2 lit. b) zdanie drugie.

[...]”.

Kodeks postępowania cywilnego

45 Paragraf 348a Zivilprozessordnung (kodeksu postępowania cywilnego) stanowi:

„(1) Jeżeli pierwotna właściwość sądu orzekającego w składzie jednego sędziego zgodnie z § 348 ust. 1 nie jest zasadna, izba cywilna przekazuje w drodze postanowienia sprawę do rozpoznania jednemu ze swoich członków, kiedy:

1. sprawa nie przedstawia szczególnych trudności natury faktycznej lub prawnej,
2. sprawa nie ma fundamentalnego znaczenia i
3. sprawa nie została jeszcze rozpoznana co do istoty przez izbę na rozprawie głównej, chyba że w międzyczasie zostały wydane postanowienie o zabezpieczeniu roszczenia, wyrok wstępny lub wyrok częściowy.

(2) Sąd orzekający w składzie jednego sędziego przekazuje sprawę izbie cywilnej w celu jej przejścia do rozpoznania, jeżeli:

1. szczególne trudności sprawy natury faktycznej lub prawnej albo jej fundamentalne znaczenie są wynikiem istotnej zmiany sytuacji procesowej lub
2. strony jednomyślnie o to wnoszą.

Izba przejmuje sprawę do rozpoznania, gdy spełnione są przesłanki określone w pkt 1 zdanie pierwsze. Rozstrzygnięcie w tym przedmiocie izba wydaje w drodze postanowienia po wysłuchaniu stron. Ponowne przekazanie do rozpoznania przez sąd w składzie jednego sędziego jest wykluczone.

(3) Przekazanie, poddanie rozpoznaniu lub przejęcie do rozpoznania nie podlegają zaskarżeniu”.

Postępowania główne i pytania prejudycjalne

Sprawa C-38/21

- 46 Pracownik dealera samochodów marki BMW, działając jako pośrednik kredytowy na rzecz BMW Bank, zaproponował VK, powodowi w postępowaniu głównym, w salonie, do którego ten ostatni się udał, leasing pojazdu samochodowego. Ów pracownik skalkulował poszczególne elementy leasingu oraz omówił z VK okres zobowiązania leasingowego, a także wysokość pierwszej wpłaty i kwotę rat miesięcznych, które należałoby wpłacać w razie zawarcia umowy leasingu. Pracownik ten był upoważniony do udzielenia informacji na temat rozważanej umowy i znał jej specyficzne elementy, a także do udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania potencjalnych klientów. Nie był on natomiast upoważniony do zawarcia umowy leasingu między BMW Bank a zwracającymi się do niego konsumentami. VK przedłożył owemu dealerowi na piśmie wniosek leasingowy celem zawarcia umowy z BMW Bank, dotyczący pojazdu samochodowego przeznaczonego do użytku prywatnego. Wniosek ten został następnie przekazany temu bankowi, który go poddał analizie, a w dalszej kolejności – zaakceptował.
- 47 W ten sposób w dniu 10 listopada 2018 r. VK, za pośrednictwem technicznego środka porozumiewania się na odległość, zawarł z BMW Bank umowę leasingu dotyczącą pojazdu samochodowego przeznaczonego do użytku prywatnego.
- 48 Z akt znajdujących się w posiadaniu Trybunału wynika, że BMW Bank nabył pojazd o specyfikacji podanej przez VK i że bank ten pozostał właścicielem tego pojazdu przez cały okres trwania umowy.
- 49 Umowa leasingu opierała się na przyznaniu przez BMW Bank pożyczki objętej umowną stopą oprocentowania wynoszącą 3,49 % w skali roku przez cały okres obowiązywania umowy leasingu, przy czym rzeczywista roczna stopa oprocentowania wynosiła 3,55 %. Zważywszy, że umowa ta została zawarta na okres 24 miesięcy, a VK nie miał obowiązku wykupienia pojazdu po upływie okresu jej obowiązywania, zostało uzgodnione, że VK miał zapłacić jedynie kwotę 12 468,80 EUR odpowiadającą wpłacie własnej w wysokości 4760 EUR, która miała zostać wpłacona na początku okresu leasingu, najpóźniej z chwilą odbioru pojazdu, oraz 24 raty po 321,95 EUR. Ponadto zostało przewidziane, że VK powinien przestrzegać limitu przebiegu 10 000 km rocznie i że przy zwrocie pojazdu miał obowiązek uiścić kwotę 7,37 centów za każdy dodatkowy pokonany kilometr, natomiast przysługiwała mu kwota 4,92 centa za każdy niewykorzystany kilometr. Poza tym na VK spoczywał obowiązek wyrównania utraty wartości przez pojazd, jeżeli przy okazji jego zwrocie stwierdzono by, że jego stan nie odpowiada ani jego wiekowi, ani uzgodnionemu przebiegowi. Wreszcie wspomniana umowa nakładała na VK obowiązek zawarcia dla tego pojazdu umowy ubezpieczenia od wszystkich rodzajów ryzyka, dochodzenia wobec osób trzecich roszczeń z tytułu gwarancji wad pojazdu oraz poniesienia ryzyka jego utraty, uszkodzenia i obniżenia wartości wskutek innych zdarzeń.

- 50 VK wpłacił zaliczkę i wszedł w posiadanie pojazdu, a od stycznia 2019 r. zaczął płacić raty leasingowe przewidziane w umowie leasingu.
- 51 W piśmie z dnia 25 czerwca 2020 r. VK wyraził wolę odstąpienia od umowy leasingu zgodnie przepisami prawa niemieckiego.
- 52 W postępowaniu przed Landgericht Ravensburg (sądem okręgowym w Ravensburgu, Niemcy), będącym sądem odsyłającym, VK stwierdził, że w owej dacie 14-dniowy termin na odstąpienie od umowy przewidziany w tym prawie nie rozpoczął jeszcze biegu i powołał się w tym względzie w szczególności na niewystarczający i nieczytelny charakter obowiązkowych informacji, które powinny być zostać mu przekazane na mocy tego prawa. Ponadto VK podnosi, że umowa leasingu powinna być kwalifikowana jako umowa zawierana na odległość lub umowa zawierana poza lokalem przedsiębiorstwa, skutkiem czego przysługuje mu i tak prawo do odstąpienia od niej przewidziane w prawie niemieckim dla tego typu umów. VK zauważył w tej kwestii, że nie miał możliwości zwrócić się o wyjaśnienia ani uzyskać obowiązkowych wyjaśnień ze strony BMW Bank, ponieważ żaden jego pracownik ani przedstawiciel nie obył obecny na etapie przygotowywania zawarcia umowy, który miał miejsce w lokalu przedsiębiorstwa dealera samochodowego.
- 53 BMW Bank ze swej strony kwestionuje między innymi istnienie prawa do odstąpienia od umowy z tego względu, że przepisów dotyczących odstąpienia od umowy, które mają zastosowanie do umów o kredyt konsumencki, nie stosuje się do umów leasingu takich jak będąca przedmiotem postępowania głównego. Bank ten twierdzi również, że w umowie leasingu wiążącej go z VK prawidłowo udzielił mu wszystkich obowiązkowych informacji przewidzianych w prawie niemieckim. W szczególności zdaniem BMW Bank informacja o prawie do odstąpienia od umowy odpowiadała bardzo wiernie określonemu prawem wzorcowi zawierającemu informacje o prawie do odstąpienia od umowy (zwanemu dalej „wzorcem ustawowym”), w związku z czym należy przyjąć, że zgodnie z tym prawem owe informacje należy uznać za dokładne. Ponadto BMW Bank podnosi, że umowa nie może zostać zakwalifikowana jako umowa zawierana poza lokalem przedsiębiorstwa, ponieważ VK miał osobisty kontakt z pośrednikiem kredytowym, który był w stanie udzielić mu informacji o oferowanej usłudze. W przekonaniu tego banku nie chodzi tu również o umowę zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa, ponieważ działalność pośrednika kredytowego należy uznać za działanie w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy.
- 54 Sąd odsyłający wskazuje w pierwszej kolejności, że jeszcze do niedawna w orzecznictwie sądów niemieckich przyjmowano istnienie prawa do odstąpienia od umowy w przypadku umów leasingu takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego w drodze analogicznego stosowania przepisów krajowych regulujących umowy, na podstawie których przedsiębiorca odpłatnie przyznaje konsumentowi odroczenie płatności lub odpłatnie udziela mu innej pomocy w finansowaniu.
- 55 W wyroku z dnia 24 lutego 2021 r. Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) orzekł jednak, że stosowanie tej analogii jest nie do przyjęcia ze względu na wolę ustawodawcy niemieckiego, by istniejącego w odniesieniu do umów, na podstawie których przedsiębiorca udziela pomocy w finansowaniu, prawa do odstąpienia od umowy nie przyznawać względem umów leasingu takich jak umowa będąca przedmiotem postępowania głównego. Zdaniem tego trybunału takie rozwiązanie jest prawidłowe z punktu widzenia prawa Unii, ponieważ art. 2 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2008/48 nie ma zastosowania do umów najmu lub najmu z opcją wykupu (leasingu), jeżeli ani sama umowa, ani umowa odrębna nie przewidują obowiązku nabycia przedmiotu umowy przez najemcę lub leasingobiorcę.

- 56 Niemniej sąd odsyłający powziął wątpliwości co do tego, czy umowa leasingu dotycząca pojazdu samochodowego, taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego, wchodzi w zakres stosowania dyrektywy 2008/48, czy też – w stosownym przypadku – dyrektyw 2011/83 lub 2002/65, i zwraca się do Trybunału między innymi o rozstrzygnięcie, w tej ostatniej kwestii, czy taka umowa może zostać zakwalifikowana jako umowa dotycząca „usług finansowych” w rozumieniu jednej z tych dwóch ostatnich dyrektyw.
- 57 W drugiej kolejności, przy założeniu, że taka umowa leasingu wchodziłaby w zakres stosowania dyrektywy 2008/48, sąd odsyłający zastanawia się, po pierwsze, nad zgodnością z tą dyrektywą uregulowania krajowego ustanawiającego domniemanie, zgodnie z którym obowiązek przekazania konsumentowi informacji o prawie do odstąpienia od umowy jest dochowany przez przedsiębiorcę, jeżeli odsyła on w umowie do krajowych przepisów, które z kolei odsyłają do wzorca ustawowego. Sąd ten dąży również do ustalenia, czy w razie odpowiedzi przeczącej na to pytanie powinien odstąpić od stosowania tego uregulowania.
- 58 Po drugie, gdyby założyć, że nie należy odstąpić od stosowania takiego uregulowania, sąd odsyłający zastanawia się nad tym, jakie informacje przedsiębiorca powinien zawrzeć w umowach o kredyt zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. p), l) i t) dyrektywy 2008/48, oraz nad momentem, w którym termin na odstąpienie od umowy rozpoczyna swój bieg, w sytuacji gdy informacje zostały zawarte w umowach w sposób nieprawidłowy.
- 59 Jak wskazuje sąd odsyłający, jeśli chodzi o art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48, Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) uznał, że w sytuacji gdy umowa leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego przewiduje, że w razie wcześniejszej spłaty kredytu w następstwie wykonania prawa do odstąpienia od umowy należy uiścić odsetkiienne w kwocie 0,00 EUR za okres między wydaniem pojazdu a jego zwrotem, konsument jest wystarczająco poinformowany o tym, że kredytodawca zrezygnował z prawa do odsetek dziennych za ten okres. Sąd odsyłający uważa natomiast, że skoro umowa leasingu wymienia także roczną stopę oprocentowania w wysokości 3,49 %, takie sformułowanie może okazać się sprzeczne z wymogiem jasności i zwięzłości, o którym mowa w tym przepisie, tym bardziej że art. 14 ust. 3 lit. b) tej dyrektywy przewiduje, że odsetki są obliczane na podstawie uzgodnionej między stronami stopy oprocentowania kredytu,
- 60 Co się tyczy art. 10 ust. 2 lit. l) dyrektywy 2008/48, według Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) jest wystarczające, by klauzula taka jak zawarta w umowie leasingu będącej przedmiotem postępowania głównego wskazywała, że stawka oprocentowania mająca zastosowanie do opóźnień w płatnościach była ustalana jako określony odsetek stopy referencyjnej wymienionej w przepisie ustawowym, do którego owa umowa odsyła. Sąd odsyłający zastanawia się jednak, czy nie należałoby raczej wyrazić stawki oprocentowania jako wartości bezwzględnej, czyli w postaci konkretnego odsetka.
- 61 Ponadto, jeśli chodzi o art. 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy 2008/48, Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) miał wskazać, że w sposób oczywisty nie jest konieczne, w ramach klauzuli takiej jak zawarta w umowie leasingu będącej przedmiotem postępowania głównego, wyszczególnienie w tej umowie wszystkich przesłanek dopuszczalności ewentualnej reklamacji klienta, przy czym odesłanie do regulaminu regulującego postępowanie mediacyjne jest wystarczające. Sąd odsyłający jest natomiast zdania, że należałoby wyszczególnić w samej umowie wszystkie formalne przesłanki dostępu do postępowania mediacyjnego.

- 62 Poza tym, jeśli chodzi o termin na odstąpienie od umowy, należałoby ustalić, czy jedynie brak obowiązkowych informacji w umowie leasingu takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego powoduje, że termin ten nie rozpoczyna biegu, czy też istnienie informacji nieścisłych w tej umowie również wywołuje taki skutek.
- 63 Po trzecie, sąd odsyłający zastanawia się nad możliwością zakwalifikowania wykonywania prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego w art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 jako nadużycia lub możliwością poddania go prekluzji.
- 64 Co się tyczy, z jednej strony, kwestii prekluzji, sąd odsyłający wskazuje, że w jego przekonaniu wątpliwe jest, by wykonywanie przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy mogło zostać poddane prekluzji, tym bardziej że brak jest podstawy prawnej w tym zakresie.
- 65 W szczególności w przekonaniu tego sądu z art. 14 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2008/48 wynika, że prawo do odstąpienia od umowy nie jest ograniczone w czasie, jeżeli konsument nie otrzymał informacji przewidzianych w art. 10 dyrektywy tej dyrektywy, a przedsiębiorca może uruchomić bieg tego terminu w każdej chwili, przekazując te informacje. Co więcej, prawo do odstąpienia od umowy ma służyć nie tylko indywidualnej ochronie konsumenta, ale także bardziej ogólnym celom, takim jak zapobieganie nadmiernemu zadłużeniu i wzmocnienie stabilności rynków finansowych.
- 66 Co się tyczy, z drugiej strony, kwestii wykonywania prawa do odstąpienia od umowy w sposób stanowiący nadużycie, sąd odsyłający zwraca uwagę, że zgodnie z niedawnym orzecznictwem Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) należałoby – aby móc stwierdzić takie nadużycie – uwzględnić w ramach ogólnej oceny określone okoliczności, a mianowicie między innymi fakt, że konsument mógł jednoznacznie stwierdzić, iż błędna informacja, niezgodna z modelem ustawowym, była dla niego bez znaczenia, że podniósł niezgodność informacji o prawie do odstąpienia od umowy z tym wzorcem po raz pierwszy na etapie postępowania kasacyjnego czy też że skorzystał z prawa do odstąpienia od umowy w przekonaniu, iż nie był zobowiązany do zapłaty na rzecz przedsiębiorcy opłaty wyrównawczej z tytułu używania pojazdu zgodnie z jego przeznaczeniem.
- 67 Z tych samych zasadniczo względów co przedstawione w odniesieniu do prekluzji sąd odsyłający wyraża jednak pogląd, że prawo do odstąpienia od umowy nie może być ograniczone z tego powodu, że zostało wykonane w sposób stanowiący nadużycie.
- 68 W trzeciej kolejności, przy założeniu, że umowę leasingu pojazdu samochodowego, taką jak będąca przedmiotem postępowania głównego, należałoby uznać za umowę o świadczenie usług finansowych w rozumieniu dyrektyw 2002/65 i 2011/83, sąd odsyłający zastanawia się, celem ustalenia, czy VK może przysługiwać prawo do odstąpienia od umowy, czy, po pierwsze, taką umowę należy zakwalifikować jako umowę zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa w rozumieniu dyrektywy 2011/83, w zakresie, w jakim została ona zawarta w lokalu handlowym osoby, która interweniowała jedynie na etapie przygotowawczym względem zawarcie umowy, w niniejszym przypadku dealera samochodowego, przy czym osoba ta nie jest upoważniona do reprezentowania kredytodawcy do celów zawarcia takiej umowy.
- 69 W tym względzie sąd odsyłający zwraca uwagę, że chociaż dyrektywa 2011/83 nie znajduje zastosowania do usług finansowych na mocy jej art. 3 ust. 3 lit. d), wykładnia § 312b BGB, który dotyczy umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa, będzie jednak zależać od wykładni tej dyrektywy. Zważywszy bowiem, że owa dyrektywa została transponowana w sposób wykraczający

poza ramy prawa Unii, w oczywistym interesie Unii Europejskiej leży to, by była ona przedmiotem jednolitej wykładni. Należy zatem ustalić, czy wsparcie ze strony osób, które interweniują jedynie na etapie przygotowawczym względem zawarcia umowy jako pośrednicy, może zostać utożsamione z działaniem w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy w rozumieniu art. 2 pkt 2 dyrektywy 2011/83, a co za tym idzie – § 312b ust. 1 zdanie drugie BGB.

- 70 Po drugie, przy założeniu, że umowę leasingu taką jak będąca przedmiotem postępowania głównego należałoby uznać za umowę zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa, sąd odsyłający zastanawia się nad tym, czy wyjątek od prawa do odstąpienia od umowy ustanowiony w art. 16 lit. 1) dyrektywy 2011/83 z tytułu świadczenia usług najmu samochodów znajduje zastosowanie do tej umowy. Sąd odsyłający odnosi się w tym zakresie do orzeczenia niemieckiego sądu wyższej instancji, zgodnie z którym najem samochodów obejmuje wyłącznie ich wypożyczenie krótkoterminowe, a nie umowy leasingu długoterminowego.
- 71 Po trzecie, sąd odsyłający chciałby mieć pewność, nadal celem ustalenia istnienia prawa do odstąpienia od umowy po stronie VK, czy umowa leasingu dotycząca pojazdu samochodowego, taka jak będąca przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, może zostać zakwalifikowana jako umowa zawierana na odległość w rozumieniu dyrektyw 2002/65 i 2011/83, w sytuacji gdy konsument miał osobisty kontakt jedynie z osobą interweniującą wyłącznie na etapie przygotowawczym względem zawarcia umowy, w niniejszym przypadku z dealerem samochodowym, a osoba ta nie była umocowana do reprezentowania przedsiębiorcy co do celów zawarcia tej umowy ani też umocowana do jej zawarcia.
- 72 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że osoby, które interweniują jedynie na takim przygotowawczym etapie, nie powinny móc zostać uznane za przedstawicieli przedsiębiorcy proponującego zawarcie takiej umowy. Niemniej Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) miał orzec, że nie została spełniona przesłanka wyłącznego wykorzystania środków porozumiewania się na odległość, niezbędna, by można było mówić o sprzedaży na odległość w rozumieniu dyrektyw 2002/65 i 2011/83, w sytuacji gdy konsument, na etapie przygotowywania zawarcia umowy, miał osobisty kontakt z osobą, która udzielała mu informacji o umowie, działając na rzecz przedsiębiorcy.
- 73 W tych okolicznościach Landgericht Ravensburg (sąd okręgowy w Ravensburgu) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) W przedmiocie fikcji legalności zgodnie z art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie [EGBGB]:
- a) Czy art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie EGBGB, w zakresie, w jakim uznają klauzule umowne sprzeczne z wymogami określonymi w art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] za czyniące zadość wymaganiom przewidzianym w art. 247 § 6 ust. 2 zdania pierwsze i drugie EGBGB oraz w art. 247 § 12 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 lit. b) EGBGB, są niezgodne z art. 10 ust. 2 lit. p) i art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48]?

Jeżeli tak:

- b) Czy z prawa Unii, a w szczególności z art. 10 ust. 2 lit. p) i art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48] wynika, że art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie EGBGB nie mają zastosowania w zakresie, w jakim uznają klauzule umowne sprzeczne z wymogami określonymi w art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] za czyniące zadość wymaganiom przewidzianym w art. 247 § 6 ust. 2 zdanie pierwsze i drugie EGBGB oraz w art. 247 § 12 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 lit. b) EGBGB?

W przypadku braku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze lit. b):

- 2) W przedmiocie obowiązkowych informacji, o których mowa w art. 10 ust. 2 dyrektywy [2008/48]:
- a) Czy art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że wysokość odsetek dziennych, którą należy podać w umowie o kredyt, musi wynikać matematycznie z uzgodnionej w umowie stopy oprocentowania kredytu?
- b) Czy art. 10 ust. 2 lit. l) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że należy podać stopę oprocentowania dla odsetek za opóźnienie obowiązującą w chwili zawarcia umowy o kredyt wyrażoną jako wartość bezwzględna, a przynajmniej że należy podać tak wyrażoną obowiązującą stopę referencyjną (w tym przypadku stopę bazową zgodnie z § 247 [BGB]), z której wynika obowiązująca stopa oprocentowania dla odsetek za opóźnienie poprzez dodanie odpowiedniej wartości (w tym przypadku pięciu punktów procentowych zgodnie z § 288 ust. 1 zdanie drugie BGB), i czy należy poinformować konsumenta o stopie referencyjnej (stopie podstawowej) i jej zmienności?
- c) Czy art. 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że istotne wymogi formalne dotyczące skorzystania przez konsumenta z pozasądowego mechanizmu reklamacyjnego i odwoławczego muszą być podane do wiadomości w umowie kredytowej?

Jeżeli na przynajmniej jedną z powyższych kwestii w pytaniu drugim lit. a)–c) zostanie udzielona odpowiedź twierdząca:

- d) Czy art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że termin do odstąpienia od umowy zaczyna bieg dopiero wtedy, gdy informacje, o których mowa w art. 10 ust. 2 dyrektywy [2008/48], zostaną przekazane w całości i prawidłowo?

Jeżeli nie:

- e) Jakie istotne kryteria przemawiają za tym, że termin do odstąpienia od umowy zaczyna bieg pomimo podania niepełnych lub nieprawidłowych informacji?

Jeżeli na powyższe pytanie pierwsze lit. a) lub przynajmniej na jedną z kwestii w pytaniu drugim lit. a)–c) zostanie udzielona odpowiedź twierdząca:

- 3) W przedmiocie utraty prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego w art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48]:
- a) Czy prawo do odstąpienia od umowy na podstawie art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] podlega utracie?

Jeżeli tak:

- b) Czy w przypadku utraty prawa chodzi o czasowe ograniczenie prawa do odstąpienia od umowy, które musi być określone w akcie rangi ustawowej?

Jeżeli nie:

- c) Czy utrata prawa wymaga pod względem podmiotowym, by konsument wiedział o dalszym istnieniu swojego prawa do odstąpienia od umowy lub przynajmniej by jego niewiedza wynikała z rażącego niedbalstwa?

Jeżeli nie:

- d) Czy możliwość późniejszego przekazania kredytobiorcy przez kredytodawcę informacji, o których mowa w art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48], i spowodowania w ten sposób rozpoczęcia biegu terminu do odstąpienia od umowy stoi na przeszkodzie stosowaniu zgodnie z zasadą dobrej wiary przepisów dotyczących utraty przedmiotowego prawa?

Jeżeli nie:

- e) Czy wynik ten jest zgodny z utrwalonymi zasadami prawa międzynarodowego, którymi niemiecki sędzia jest związany na mocy Grundgesetz (ustawy zasadniczej)?

Jeżeli tak:

- f) W jaki sposób podmiot stosujący prawo w Niemczech ma rozwiązać konflikt między wiążącymi wymogami prawa międzynarodowego a wymogami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej?

- 4) W przedmiocie uznania nadużycia prawa przy wykonywaniu przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48]:

- a) Czy wykonanie prawa do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] może stanowić nadużycie prawa?

Jeżeli tak:

- b) Czy uznanie nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy stanowi ograniczenie prawa do odstąpienia od umowy, które musi być określone w akcie rangi ustawowej?

Jeżeli nie:

- c) Czy przyjęcie nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy wymaga pod względem podmiotowym, by konsument wiedział o dalszym istnieniu swojego prawa do odstąpienia od umowy lub przynajmniej by jego niewiedza wynikała z rażącego niedbalstwa?

Jeżeli nie:

- d) Czy możliwość późniejszego przekazania kredytobiorcy przez kredytodawcę informacji, o których mowa w art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48], i spowodowania w ten sposób rozpoczęcia biegu terminu do odstąpienia od umowy stoi zgodnie z zasadą dobrej wiary na przeszkodzie uznaniu nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy?

Jeżeli nie:

- e) Czy wynik ten jest zgodny z utrwalonymi zasadami prawa międzynarodowego, którymi niemiecki sędzia jest związany na mocy Grundgesetz (ustawy zasadniczej)?

Jeżeli tak:

- f) W jaki sposób organ stosujący prawo w Niemczech ma rozwiązać konflikt między wiążącymi wymogami prawa międzynarodowego a wymogami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej?

5) Czy umowy leasingu pojazdów samochodowych z rozliczaniem przebiegu, obowiązujące przez okres około od dwóch do trzech lat, zawarte z użyciem formularza, w którym wyłączono zwykle prawo do wypowiedzenia, w których konsument musi zapewnić pełne ubezpieczenie casco pojazdu, poza tym jest odpowiedzialny za dochodzenie praw z tytułu wad wobec osób trzecich (w szczególności wobec sprzedawcy i producenta pojazdu), a ponadto ponosi również ryzyko utraty, uszkodzenia i innego obniżenia wartości, są objęte zakresem stosowania dyrektywy [2011/83] lub dyrektywy [2008/48], lub dyrektywy [2002/65]? Czy są one umowami o kredyt w rozumieniu art. 3 lit. c) dyrektywy [2008/48] lub umowami o świadczenie usług finansowych w rozumieniu art. 2 pkt 12 dyrektywy [2011/83] i art. 2 lit. b) dyrektywy [2002/65]?

6) Jeżeli umowy leasingu pojazdów samochodowych z rozliczaniem przebiegu – takie jak opisane w pytaniu piątym – są umowami o świadczenie usług finansowych:

a) Czy lokal przedsiębiorstwa należący do osoby, która inicjuje transakcje z konsumentami w imieniu przedsiębiorcy, ale sama nie ma umocowania do zawierania danych umów, również stanowi lokal przedsiębiorstwa będący nieruchomością w rozumieniu art. 2 pkt 9 dyrektywy [2011/83]?

W wypadku odpowiedzi twierdzącej:

b) Czy dotyczy to również sytuacji, gdy osoba inicjująca zawarcie umowy jest przedsiębiorcą działającym w innej branży lub nie jest upoważniona na mocy przepisów dotyczących nadzoru lub cywilnoprawnie do zawierania umów o świadczenie usług finansowych?

7) Jeżeli na jedną z kwestii w pytaniu szóstym lit. a) lub b) zostanie udzielona odpowiedź przecząca:

Czy art. 16 lit. 1) dyrektywy [2011/83] należy interpretować w ten sposób, że umowy leasingu pojazdów samochodowych z rozliczaniem przebiegu (takie jak opisane powyżej w pytaniu piątym są objęte tym wyjątkiem?

8) Jeżeli umowy leasingu pojazdów samochodowych z rozliczaniem przebiegu – takie jak opisane w pytaniu piątym – są umowami o świadczenie usług finansowych:

a) Czy umowa zawierana na odległość w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy [2002/65] i art. 2 pkt 7 dyrektywy [2011/83] ma miejsce również wtedy, gdy w trakcie negocjacji umowy doszło do osobistego kontaktu jedynie z osobą, która na rzecz przedsiębiorcy inicjuje transakcje z konsumentami, ale sama nie ma umocowania do zawierania danych umów?

W wypadku odpowiedzi twierdzącej:

b) Czy dotyczy to również sytuacji, w której osoba inicjująca zawarcie umowy jest przedsiębiorcą działającym w innej branży lub nie jest upoważniona na mocy przepisów dotyczących nadzoru lub cywilnoprawnie do zawierania umów o świadczenie usług finansowych?”.

Sprawa C-47/21

74 W dniu 12 kwietnia 2017 r. F.F. zawarł ze spółką C. Bank AG umowę o kredyt w wysokości 15 111,70 EUR, który miał służyć finansowaniu zakupu używanego pojazdu samochodowego przeznaczonego do celów prywatnych.

- 75 Przy przygotowywaniu i zawarciu umowy o kredyt dealer samochodowy, od którego F.F. kupił pojazd, działał jako pośrednik C. Bank i posługiwał się udostępnionymi mu przez ten bank formularzami umowy o kredyt. Na mocy umowy o kredyt cena kupna tego pojazdu wynosiła 14 880,00 EUR. Po odjęciu wpłaconej zaliczki w kwocie 2000 EUR pozostała część ceny sprzedaży – w wysokości 12 880 EUR – miała zostać sfinansowana ze wspomnianego kredytu.
- 76 W owej umowie o kredyt przewidziano spłatę kredytu w 60 ratach miesięcznych w równej wysokości wraz z płatnością końcową w wyższej kwocie. Pojazd nabyty przez F.F. był przedmiotem cesji na rzecz C. Banku tytułem gwarancji. Po wpłacie kwoty kredytu F.F. regularnie uiszczal ustalone raty miesięczne.
- 77 W dniu 1 kwietnia 2020 r. F.F. odstąpił od umowy kredytu.
- 78 F.F. twierdzi, że ze względu na brak jasności podanych mu w umowie o kredyt informacji dotyczących prawa do odstąpienia od umowy, a także na nieprawidłowość wielu informacji obowiązkowych, które powinny zostać wskazane w owej umowie zgodnie z prawem niemieckim, przewidziany w tym prawie 14-dniowy termin na odstąpienie od niej jeszcze nie rozpoczął biegu. Wobec powyższego wniósł on między innymi o zwrot rat miesięcznych uiszczonych do dnia odstąpienia od umowy oraz zaliczki wpłaconej dealerowi samochodowemu, to jest ogółem kwoty 10 110,11 EUR. Zażądał on również stwierdzenia, że C. Bank pozostaje w zwłoce w odniesieniu do odbioru pojazdu w rozumieniu § 293 BGB.
- 79 C. Bank wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc w szczególności, że prawidłowo udzielił F.F. ogółu informacji obowiązkowych, w tym za pośrednictwem wzorca ustawowego.
- 80 Sąd odsyłający powziął wątpliwości, po pierwsze, co do zgodności z dyrektywą 2008/48 uregulowania krajowego ustanawiającego domniemanie, zgodnie z którym przedsiębiorca dochowuje spoczywającego na nim obowiązku poinformowania konsumenta o przysługującym mu prawie do odstąpienia od umowy, w sytuacji gdy odsyła w umowie do krajowych przepisów, które odsyłają z kolei do ustawowego wzorca, albo kiedy wprowadza do tej umowy informacje zaczerpnięte z tego wzorca, lecz niezgodne z wymogami tej dyrektywy. Ponadto sąd ten zastanawia się, czy w razie stwierdzenia niezgodności ze wspomnianą dyrektywą należy odstąpić od stosowania takiego uregulowania.
- 81 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że nawet przy założeniu, że C. Bank użył wzorca ustawowego w sposób nieprawidłowy, F.F. nie jest uprawniony do podważania zastosowania wspomnianego domniemania ustawowego, jako że zgodnie z kryteriami ustanowionymi przez Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) takie podważenie stanowiłoby nadużycie prawa.
- 82 Po drugie, sąd odsyłający pragnie ustalić, jakie informacje przedsiębiorca jest zobowiązany zawrzeć w umowie o kredyt na mocy art. 10 ust. 2 lit. l), p), r) i t) dyrektywy 2008/48 oraz w którym momencie rozpoczyna swój bieg termin na odstąpienie od umowy w razie podania nieprawidłowych informacji obowiązkowych.
- 83 Przede wszystkim, jeśli chodzi o art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy 2008/48, dotyczący informacji o prawie kredytodawcy do otrzymania rekompensaty i sposobie jej ustalania, Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) miał orzec, rozpatrując postanowienie umowne takie jak zawarte w umowie takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego, że kredytodawca może ograniczyć się do wskazania w sposób ogólny głównych parametrów obliczania rekompensaty

należnej w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu. Sąd odsyłający zastanawia się jednak, czy nie należałoby raczej w umowie takiej będąca przedmiotem postępowania głównego wskazać dokładnej i zrozumiałej dla konsumenta formuły arytmetycznej. Stosownie do rozstrzygnięcia tej kwestii należałoby zdaniem sądu odsyłającego także ustalić, czy niewystarczający charakter zawartych w takiej umowie informacji dotyczących obliczania rekompensaty należnej w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu może skutkować jedynie wygaśnięciem prawa do takiej rekompensaty, czy też taka sytuacja powinna zostać utożsamiona z brakiem informacji, skutkiem czego termin na odstąpienie od umowy nie może rozpocząć biegu.

- 84 Następnie, co się tyczy art 10 ust. 2 lit. l), p) i t) dyrektywy 2008/48, sąd odsyłający przedstawia te same wątpliwości co te wyszczególnione w pkt 59–61 niniejszego wyroku, zważywszy, że umowa zawarta przez F.F. z C. Bankiem w dniu 12 kwietnia 2017 r. zawierała postanowienia podobne do tych, które zostały przedstawione w owych punktach.
- 85 Wreszcie, jeśli chodzi o termin na odstąpienie od umowy, sądowi odsyłającemu towarzyszą te same wątpliwości co te przedstawione w pkt 62 niniejszego wyroku.
- 86 Po trzecie, sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy prawo do odstąpienia od umowy może zostać ograniczone w czasie w razie naruszenia dobrej wiary. Sąd ten zastanawia się w szczególności, czy – a w stosownym wypadku wedle jakich zasad – prawo do odstąpienia od umowy przewidziane w art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 może zostać poddane prekluzji i czy wykonywanie tego prawa może zostać w pewnych okolicznościach uznane za nadużycie. W tym względzie sąd ten opiera się na tym samym rozumowaniu co to przedstawione w pkt 63–67 niniejszego wyroku.
- 87 Po czwarte, sąd odsyłający zwraca się o wyjaśnienia w przedmiocie przysługującego konsumentowi prawa do otrzymania zwrotu zapłaconych rat miesięcznych w sytuacji, w której umowa o kredyt, od której konsument odstąpił, jest związana z umową sprzedaży. Z orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) ma bowiem wynikać, że w sytuacji gdy umowa o kredyt jest powiązana z umową sprzedaży pojazdu samochodowego, kredytodawca może odmówić zwrotu zapłaconych rat miesięcznych i, w stosownym przypadku, zaliczki, aż do chwili zwrócenia mu tego pojazdu lub dostarczenia przez konsumenta dowodu, że go nadał, albo też popadnięcia kredytodawcy w sytuację zwłoki w odbiorze zgodnie z § 293 BGB w następstwie rzeczywistej oferty odbioru przekazanej do siedziby przedsiębiorcy.
- 88 Sąd odsyłający podnosi tymczasem, że wspomniany zwrot może zostać odroczone, w razie zakwestionowania przez kredytodawcę ważności odstąpienia od umowy, do chwili ostatecznego zakończenia sporu sądowego. Prowadzi go to do wątpliwości co do tego, czy wymóg uprzedniego zwrotu oraz jego konsekwencje proceduralne można pogodzić ze skutecznością przewidzianego w art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 prawa do odstąpienia od umowy. Taki pojazd jest bowiem w większości przypadków niezbędny do wykonywania przez konsumenta działalności zawodowej i wiąże znaczne środki finansowe. Jeżeli konsumenci musieliby zwracać kredytodawcom pojazdy, mimo że nie wiedzą, czy odstąpienie od umowy jest skuteczne, a tym samym jak szybko otrzymają od kredytodawców zwrot środków, które pozwolą im następnie na zakup pojazdów zastępczych, systematycznie zniechęcałoby to ich do wykonywania prawa do odstąpienia od umowy.
- 89 Przy założeniu, że należałoby przyjąć, że obowiązek uprzedniego zwrotu pojazdu nie jest zgodny z art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48, sąd odsyłający pragnie ustalić ponadto, czy ten przepis ma skutek bezpośredni, to znaczy czy należy odstąpić od stosowania odpowiednich przepisów krajowych.

- 90 Po piąte, sąd odsyłający zastanawia się nad zgodnością z art. 267 TFUE krajowego uregulowania proceduralnego regulującego orzekanie w składzie jednego sędziego. Wątpliwość ta znajduje swoje źródło w tym, że sprawa rozpoznawana przez sąd odsyłający została przekazana do rozstrzygnięcia sądowi w składzie jednego sędziego przez wieloosobowy skład orzekający przypisany do tej sprawy w ramach owego sądu, a tym samym wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym pochodzi od sądu w tym składzie jednego sędziego.
- 91 W tym względzie sąd odsyłający wyjaśnia, że w prawie niemieckim kontrowersyjna jest kwestia, czy sąd w składzie jednego sędziego jest właściwy do dokonania odesłania prejudycjalnego. Konkretnie rzecz ujmując, z orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) ma bowiem wynikać, że sąd w składzie jednego sędziego narusza zasadę sędziego mianowanego zgodnie z prawem, w sytuacji gdy samodzielnie dokonuje odesłania prejudycjalnego, ponieważ ma obowiązek przekazać sprawę wieloosobowemu składowi orzekającemu właściwemu dla sprawy, aby mógł on tę sprawę przejąć do rozpoznania.
- 92 Tymczasem sąd odsyłający jest zdania, że art. 267 akapit drugi TFUE stoi na przeszkodzie takiemu obowiązkowi przekazania sprawy właściwemu wieloosobowemu składowi orzekającemu. Chociaż Trybunał orzekł już, że odesłanie prejudycjalne dokonane przez sąd w składzie jednego sędziego jest dopuszczalne z punktu widzenia prawa Unii, niezależnie od poszanowania lub braku poszanowania krajowych przepisów proceduralnych, to pozostawił nierozstrzygniętą kwestię tego, czy należy odstąpić od stosowania przepisu krajowego, który ogranicza możliwość dokonania odesłania prejudycjalnego przez sąd w składzie jednego sędziego.
- 93 Sąd odsyłający podkreśla ponadto, że kwestia ta jest istotna dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej przez niego sprawy, ponieważ w równoległych postępowaniach, w których sąd w składzie jednego sędziego wystąpił do Trybunału w trybie prejudycjalnym, strony pozwane, opierając się na wspomnianym orzecznictwie Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości), zakwestionowały postanowienia odsyłające lub wniosły o wyłączenie sędziego dokonującego odesłania ze względu na stronniczość, a taka sytuacja mogłaby się powtórzyć w niniejszej sprawie.
- 94 W tych okolicznościach Landgericht Ravensburg (sąd okręgowy w Ravensburgu) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) W przedmiocie fikcji legalności zgodnie z art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie [EGBGB]:
- a) Czy art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie EGBGB w zakresie, w jakim uznają klauzule umowne sprzeczne z wymogami określonymi w art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] za czyniące zadość wymaganiom przewidzianym w art. 247 § 6 ust. 2 zdania pierwsze i drugie EGBGB oraz w art. 247 § 12 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 lit. b) EGBGB, są niezgodne z art. 10 ust. 2 lit. p) i art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48]?
- Jeżeli tak:
- b) Czy z prawa Unii, a w szczególności z art. 10 ust. 2 lit. p) i art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48] wynika, że art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie EGBGB nie mają zastosowania w zakresie, w jakim uznają klauzule umowne sprzeczne z wymogami określonymi w art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] za czyniące zadość wymaganiom przewidzianym w art. 247 § 6 ust. 2 zdanie pierwsze i drugie EGBGB oraz w art. 247 § 12 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 lit. b) EGBGB?

Niezależnie od odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze lit. a) i b):

2) W przedmiocie obowiązkowych informacji w rozumieniu art. 10 ust. 2 dyrektywy [2008/48]:

[pytanie drugie lit. a) zostało wycofane]

b) W przedmiocie art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy [2008/48]:

aa) Czy przepis ten należy interpretować w ten sposób, że zawarte w umowie o kredyt informacje dotyczące rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty pożyczki muszą być na tyle dokładne, aby konsument mógł przynajmniej w przybliżeniu obliczyć wysokość należnej rekompensaty?

(na wypadek udzielenia na powyższe pytanie odpowiedzi twierdzącej)

bb) Czy art. 10 ust. 2 lit. r) i art. 14 ust. 1 zdanie drugie dyrektywy [2008/48] stoją na przeszkodzie przepisom krajowym, które w przypadku niepełnych informacji w rozumieniu art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy [2008/48] przewidują, że termin do odstąpienia od umowy rozpoczyna bieg mimo wszystko z chwilą zawarcia umowy, a kredytodawcy jedynie nie przysługuje roszczenie o rekompensatę za przedterminową spłatę kredytu?

c) Czy art. 10 ust. 2 lit. l) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że należy podać stopę oprocentowania dla odsetek za opóźnienie obowiązującą w chwili zawarcia umowy o kredyt wyrażoną jako wartość bezwzględna, a przynajmniej że należy podać tak wyrażoną obowiązującą stopę referencyjną (w tym przypadku stopę bazową zgodnie z § 247 [BGB]), z której wynika obowiązująca stopa oprocentowania dla odsetek za opóźnienie poprzez dodanie odpowiedniej wartości (w tym przypadku pięciu punktów procentowych zgodnie z § 288 ust. 12 BGB), i czy należy poinformować konsumenta o stopie referencyjnej (stopie bazowej) i jej zmienności?

d) Czy art. 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że istotne wymogi formalne dotyczące skorzystania przez konsumenta z pozasądowego mechanizmu reklamacyjnego i odwoławczego muszą być podane do wiadomości w umowie kredytowej?

Jeżeli na przynajmniej jedną z powyższych kwestii w pytaniu drugim lit. a)–d) zostanie udzielona odpowiedź twierdząca:

e) Czy art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że termin do odstąpienia od umowy zaczyna bieg dopiero wtedy, gdy informacje, o których mowa w art. 10 ust. 2 dyrektywy [2008/48], zostaną przekazane w całości i prawidłowo?

Jeżeli nie:

f) Jakie istotne kryteria przemawiają za tym, że termin do odstąpienia od umowy rozpoczyna się pomimo podania niepełnych lub nieprawidłowych informacji?

Jeżeli na powyższe pytanie pierwsze lit. a) lub przynajmniej na jedną z kwestii w pytaniu drugim lit. a)–d) zostanie udzielona odpowiedź twierdząca:

3) W przedmiocie utraty prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego w art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48]:

a) Czy prawo do odstąpienia od umowy na podstawie art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] podlega utracie?

Jeżeli tak:

b) Czy w przypadku utraty prawa chodzi o czasowe ograniczenie prawa do odstąpienia od umowy, które musi być określone w akcie rangi ustawowej?

Jeżeli nie:

- c) Czy utrata prawa wymaga pod względem podmiotowym, by konsument wiedział o dalszym istnieniu swojego prawa do odstąpienia od umowy lub przynajmniej by jego niewiedza wynikała z rażącego niedbalstwa?

Jeżeli nie:

- d) Czy możliwość późniejszego przekazania kredytobiorcy przez kredytodawcę informacji, o których mowa w art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48], i spowodowania w ten sposób rozpoczęcia biegu terminu do odstąpienia od umowy stoi na przeszkodzie stosowaniu zgodnie z zasadą dobrej wiary przepisów dotyczących utraty przedmiotowego prawa?

Jeżeli nie:

- e) Czy wynik ten jest zgodny z utrwalonymi zasadami prawa międzynarodowego, którymi niemiecki sędzia jest związany na mocy Grundgesetz (ustawy zasadniczej)?

Jeżeli tak:

- f) W jaki sposób podmiot stosujący prawo w Niemczech ma rozwiązać konflikt między wiążącymi wymogami prawa międzynarodowego a wymogami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej?

- 4) W przedmiocie uznania nadużycia prawa przy wykonywaniu przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48]:

- a) Czy wykonanie prawa do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] może stanowić nadużycie prawa?

Jeżeli tak:

- b) Czy uznanie nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy stanowi ograniczenie prawa do odstąpienia od umowy, które musi być określone w akcie rangi ustawowej?

Jeżeli nie:

- c) Czy przyjęcie nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy wymaga pod względem podmiotowym, by konsument wiedział o dalszym istnieniu swojego prawa do odstąpienia od umowy lub przynajmniej by jego niewiedza wynikała z rażącego niedbalstwa?

Jeżeli nie:

- d) Czy możliwość późniejszego przekazania kredytobiorcy przez kredytodawcę informacji, o których mowa w art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48], i spowodowania w ten sposób rozpoczęcia biegu terminu do odstąpienia od umowy stoi zgodnie z zasadą dobrej wiary na przeszkodzie uznaniu nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy?

Jeżeli nie:

- e) Czy wynik ten jest zgodny z utrwalonymi zasadami prawa międzynarodowego, którymi niemiecki sędzia jest związany na mocy Grundgesetz (ustawy zasadniczej)?

Jeżeli tak:

- f) W jaki sposób podmiot stosujący prawo w Niemczech ma rozwiązać konflikt między wiążącymi wymogami prawa międzynarodowego a wymogami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej?

- 5) Niezależnie od odpowiedzi udzielonych na powyższe [od pierwszego do czwartego] pytania:
- a) Czy z prawem Unii, a w szczególności z prawem do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48], zgodna jest sytuacja, w której w świetle prawa krajowego w przypadku umowy o kredyt wiązany z umową sprzedaży po skutecznym wykonaniu przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy zgodnie z art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48]:
 - aa) przysługujące konsumentowi wobec kredytodawcy roszczenie o zwrot uiszczonych rat kredytu staje się wymagalne dopiero wtedy, kiedy konsument ze swojej strony wydał kredytodawcy zakupioną rzecz lub przedstawił dowód na to, że mu ją odesłał?
 - bb) powództwo konsumenta o zwrot uiszczonych przez siebie rat kredytu po wydaniu przedmiotu sprzedaży podlega oddaleniu jako bezzasadne wówczas, gdy kredytodawca jako wierzyciel nie pozostaje w zwłoce z przyjęciem przedmiotu sprzedaży?

Jeżeli nie:

- b) Czy z prawa Unii wynika, że przepisy krajowe opisane pod lit. a) ppkt aa) lub bb) nie znajdują zastosowania?

Niezależnie od odpowiedzi udzielonej na pytania od pierwszego do piątego powyżej:

- 6) Czy § 348a ust. 2 pkt 1 [niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego] w zakresie, w jakim przepis ten dotyczy również wydawania postanowień w sprawie wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 267 akapit drugi TFUE, jest niezgodny z uprawnieniem sądów krajowych do składania tych wniosków zgodnie z art. 267 akapit drugi TFUE, a zatem nie znajduje zastosowania do wydawania tych postanowień?”.

Sprawa C-232/21

- 95 Zgodnie z wnioskami kredytowymi złożonymi w dniach, odpowiednio, 30 czerwca 2017 r., 28 marca 2017 r., 26 stycznia 2019 r. i 31 stycznia 2012 r., CR, z jednej strony, oraz AY, ML i BQ z drugiej strony, zawarli z, odpowiednio, Volkswagen Bank i Audi Bank, w sprawach wniesionych do sądu odsyłającego, umowy o kredyt w celu sfinansowania zakupu używanych pojazdów samochodowych przeznaczonych do celów prywatnych. Kwoty netto uzgodnione w umowach kredytu wynosiły, odpowiednio, 21 418,66 EUR, 28 671,25 EUR, 18 972,74 EUR i 30 208,10 EUR.
- 96 Na etapie przygotowywania i zawierania umów o kredyt dealerzy samochodowi, od których zakupiono pojazdy, działali jako pośrednicy kredytowi Volkswagen Bank i Audi Bank. Przedmiotowe umowy przewidywały spłatę kredytów w miesięcznych ratach, przy czym do kwoty owych kredytów dodano kwotę ubezpieczenia pokrywającego ryzyko zgonu, inwalidztwa i bezrobocia. Umowy ustanawiały także obowiązek dokonania przez konsumentów płatności końcowej w ustalonej kwocie oraz, w odniesieniu do niektórych z nich, zaliczki.
- 97 W dniach, odpowiednio, 31 marca 2019 r., 13 czerwca 2019 r., 16 września 2019 r. i 20 września 2020 r. CR, AY, ML i BQ odstąpili od zawartych umów o kredyt. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, trzech pierwszych konsumentów zaproponowali Volkswagen Bank i Audi Bank zwrot pojazdu, w stosownym przypadku w ich siedzibie, w zamian za równoczesny zwrot dokonanych płatności. Co się tyczy BQ, w dniu odstąpienia od umowy już w pełni spłacił – w odróżnieniu od trzech pozostałych konsumentów – zaciągnięty kredyt. Tytułem żądania głównego BQ także wystąpił o zwrot zapłaconych rat miesięcznych, po przeniesieniu własności i dokonaniu zwrotu pojazdu.

- 98 Owi czterej konsumenci podnoszą, że ich akty odstąpienia od umowy są ważne z tego względu, że przewidziany w prawie niemieckim 14-dniowy termin na odstąpienie od umowy nie rozpoczął biegu. Twierdzą oni, że informacje dotyczące prawa do odstąpienia oraz inne informacje obowiązkowe nie zostały im prawidłowo przekazane.
- 99 Volkswagen Bank i Audi Bank wyrażają przekonanie, że prawidłowo udzieliły wszelkich niezbędnych informacji, przy wykorzystaniu wzorca ustawowego. W dwóch sprawach przed sądem odsyłającym podnoszą one, tytułem żądania ewentualnego, zarzut prekluzji i zarzut nadużycia prawa przez zainteresowanych konsumentów w zakresie, w jakim zasadnie przyjęły, iż konsumenci ci nie będą już wykonywać prawa do odstąpienia od umowy po tym, jak rzeczywiście korzystali z pojazdów i regularnie płacili raty miesięczne należne na mocy umowy o kredyt. W dwóch pozostałych sprawach przed sądem odsyłającym Volkswagen Bank i Audi Bank twierdzą, że nie pozostają w zwłoce z odbiorem pojazdów w rozumieniu § 293 BGB, ponieważ zainteresowani konsumenci nie złożyli im rzeczywistej oferty odbioru w rozumieniu § 294 BGB.
- 100 W kontekście faktycznym i prawnym bardzo zbliżonym do kontekstu sprawy C-47/21 sąd odsyłający zadaje pytania prawie identyczne z pytaniami zadanymi w owej sprawie, przedstawiając uzasadnienie co do istoty tożsame z uzasadnieniem streszczonym w pkt 80–93 niniejszego wyroku.
- 101 Jeśli chodzi o kwestie dotyczące zarzutu prekluzji i zarzutu nadużycia prawa sąd odsyłający wyjaśnia, że zgodnie z orzecznictwem Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) możliwość podniesienia tych zarzutów powinna być rozważana przede wszystkim w odniesieniu do umów, które zostały już w całości wykonane przez strony.
- 102 W tych okolicznościach Landgericht Ravensburg (sąd okręgowy w Ravensburgu) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) W przedmiocie fikcji legalności zgodnie z art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie [EGBGB]:
- a) Czy art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie EGBGB w zakresie, w jakim uznają klauzule umowne sprzeczne z wymogami określonymi w art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] za czyniące zadość wymaganiom przewidzianym w art. 247 § 6 ust. 2 zdania pierwsze i drugie EGBGB oraz w art. 247 § 12 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 lit. b) EGBGB, są niezgodne z art. 10 ust. 2 lit. p) i art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48]?
- Jeżeli tak:
- b) Czy z prawa Unii, a w szczególności z art. 10 ust. 2 lit. p) i art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48] wynika, że art. 247 § 6 ust. 2 zdanie trzecie i art. 247 § 12 ust. 1 zdanie trzecie EGBGB nie mają zastosowania w zakresie, w jakim uznają klauzule umowne sprzeczne z wymogami określonymi w art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] za czyniące zadość wymaganiom przewidzianym w art. 247 § 6 ust. 2 zdanie pierwsze i drugie EGBGB oraz w art. 247 § 12 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 lit. b) EGBGB?
- Niezależnie od odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze lit. a) i b):
- 2) W przedmiocie obowiązkowych informacji w rozumieniu art. 10 ust. 2 dyrektywy [2008/48]:
- a) Czy art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że wysokość odsetek dziennych, którą należy podać w umowie o kredyt, musi wynikać matematycznie z uzgodnionej w umowie stopy oprocentowania kredytu?

- b) W przedmiocie art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy [2008/48]:
aa) Czy art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że wysokość odsetek dziennych, którą należy podać w umowie o kredyt, musi wynikać matematycznie z uzgodnionej w umowie należnej stopy oprocentowania?

[na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie w ppkt aa)]

- bb) Czy art. 10 ust. 2 lit. r) i art. 14 ust. 1 zdanie drugie dyrektywy [2008/48] stoją na przeszkodzie przepisom krajowym, które w przypadku niepełnych informacji w rozumieniu art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy [2008/48] przewidują, że termin do odstąpienia od umowy rozpoczyna bieg mimo wszystko z chwilą zawarcia umowy, a kredytodawcy jedynie nie przysługuje roszczenie o rekompensatę za przedterminową spłatę kredytu?

Jeżeli na przynajmniej jedno z powyższych pytań w pkt 2 lit. a) lub b) zostanie udzielona odpowiedź twierdząca:

- c) Czy art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że termin do odstąpienia od umowy zaczyna bieg dopiero wtedy, gdy informacje, o których mowa w art. 10 ust. 2 dyrektywy [2008/48], zostaną przekazane w całości i prawidłowo?

Jeżeli nie:

- d) Jakie istotne kryteria przemawiają za tym, że termin do odstąpienia od umowy zaczyna biec pomimo podania niepełnych lub nieprawidłowych informacji?

Jeżeli na powyższe pytanie pierwsze lit. a) lub przynajmniej na jedną z kwestii w pytaniu drugim lit. a) lub b) zostanie udzielona odpowiedź twierdząca:

- 3) W przedmiocie utraty przewidzianego w art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] prawa do odstąpienia od umowy:
a) Czy prawo do odstąpienia od umowy na podstawie art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] podlega utracie?

Jeżeli tak:

- b) Czy w przypadku utraty prawa chodzi o czasowe ograniczenie prawa do odstąpienia od umowy, które musi być określone w akcie rangi ustawowej?

Jeżeli nie:

- c) Czy utrata prawa wymaga pod względem podmiotowym, by konsument wiedział o dalszym istnieniu swojego prawa do odstąpienia od umowy lub przynajmniej by jego niewiedza wynikała z rażącego niedbalstwa? Czy dotyczy to też umów zakończonych?

Jeżeli nie:

- d) Czy możliwość późniejszego przekazania kredytobiorcy przez kredytodawcę informacji, o których mowa w art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48], i spowodowania w ten sposób rozpoczęcia biegu terminu do odstąpienia od umowy stoi na przeszkodzie stosowaniu zgodnie z zasadą dobrej wiary przepisów dotyczących utraty przedmiotowego prawa? Czy dotyczy to też umów zakończonych?

Jeżeli nie:

- e) Czy wynik ten jest zgodny z utrwalonymi zasadami prawa międzynarodowego, którymi niemiecki sędzia jest związany na mocy Grundgesetz (ustawy zasadniczej)?

Jeżeli tak:

- f) W jaki sposób podmiot stosujący prawo w Niemczech ma rozwiązać konflikt między wiążącymi wymogami prawa międzynarodowego a wymogami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej?
- 4) W przedmiocie przyjęcia nadużycia prawa przy wykonywaniu przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48]:
- a) Czy wykonanie prawa do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] może stanowić nadużycie prawa?
- Jeżeli tak:
- b) Czy uznanie nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy stanowi ograniczenie prawa do odstąpienia od umowy, które musi być określone w akcie rangi ustawowej?
- Jeżeli nie:
- c) Czy przyjęcie nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy wymaga pod względem podmiotowym, by konsument wiedział o dalszym istnieniu swojego prawa do odstąpienia od umowy lub przynajmniej by jego niewiedza wynikała z rażącego niedbalstwa? Czy dotyczy to też umów zakończonych?
- Jeżeli nie:
- d) Czy możliwość późniejszego przekazania kredytobiorcy przez kredytodawcę informacji, o których mowa w art. 14 ust. 1 zdanie drugie lit. b) dyrektywy [2008/48], i spowodowania w ten sposób rozpoczęcia biegu terminu do odstąpienia od umowy stoi zgodnie z zasadą dobrej wiary na przeszkodzie uznaniu nadużycia prawa przy wykonywaniu prawa do odstąpienia od umowy? Czy dotyczy to też umów zakończonych?
- Jeżeli nie:
- e) Czy wynik ten jest zgodny z utrwalonymi zasadami prawa międzynarodowego, którymi niemiecki sędzia jest związany na mocy Grundgesetz (ustawy zasadniczej)?
- Jeżeli tak:
- f) W jaki sposób podmiot stosujący prawo w Niemczech ma rozwiązać konflikt między wiążącymi wymogami prawa międzynarodowego a wymogami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej?

Niezależnie od odpowiedzi udzielonej na pytania od pierwszego do czwartego powyżej:

- 5) a) Czy z prawem Unii, a w szczególności z prawem do odstąpienia od umowy w rozumieniu art. 14 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy [2008/48] zgodna jest sytuacja, w której w świetle prawa krajowego w przypadku umowy o kredyt wiązany z umową sprzedaży po skutecznym wykonaniu przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy zgodnie z art. 14 ust. 1 dyrektywy [2008/48]:
- aa) przysługujące konsumentowi wobec kredytodawcy roszczenie o zwrot uiszczonych rat kredytu staje się wymagalne dopiero wtedy, kiedy konsument ze swojej strony wyda kredytodawcy zakupioną rzecz lub przedstawi dowód na to, że mu ją odesłał?
- bb) powództwo konsumenta o zwrot uiszczonych przez siebie rat kredytu po wydaniu przedmiotu sprzedaży podlega oddaleniu jako bezzasadne wówczas, gdy kredytodawca jako wierzyciel nie pozostaje w zwłóce z przyjęciem przedmiotu sprzedaży?

Jeżeli nie:

b) Czy z prawa Unii wynika, że przepisy krajowe opisane pod lit. a) ppkt aa) lub bb) nie znajdują zastosowania?

Niezależnie od odpowiedzi udzielonej na pytania od pierwszego do piątego powyżej:

6) Czy § 348a ust. 2 pkt 1 [niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego] w zakresie, w jakim przepis ten dotyczy również wydawania postanowień w sprawie wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 267 akapit drugi TFUE, jest niezgodny z uprawnieniem sądów krajowych do składania tych wniosków zgodnie z art. 267 akapit drugi TFUE, a zatem nie znajduje zastosowania do wydawania tych postanowień?”.

Postępowanie przed Trybunałem

- 103 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 22 kwietnia 2021 r. sprawy C-38/21 i C-47/21 zostały połączone do celów łącznego rozpoznania w ramach pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku. Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 31 maja 2022 r. sprawa C-232/21 została dołączona do powyższych spraw do celów łącznego rozpoznania w ramach ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.
- 104 Pismem z dnia 3 sierpnia 2021 r. sąd odsyłający poinformował Trybunał, że w sprawie C-47/21 spór w jednej z dwóch spraw rozpatrywanych w postępowaniu głównym został rozstrzygnięty polubownie i że w związku z tym cofa pytanie drugie lit. a) w sprawie C-47/21, jednocześnie podtrzymując wszystkie pozostałe pytania w tej sprawie.
- 105 W następstwie uzupełnienia w dniu 24 sierpnia 2021 r. wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie C-38/21 ustny etap postępowania w sprawach C-38/21 i C-47/21 został otwarty na nowo.
- 106 Zgodnie z art. 16 akapit trzeci statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej rząd niemiecki wniósł o rozstrzygnięcie niniejszych spraw przez wielką izbę, co zostało zatwierdzone przez Trybunał w dniu 31 maja 2022 r.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności

- 107 BMW Bank, C. Bank, Volkswagen Bank i Audi Bank, rząd niemiecki oraz Komisja Europejska wyrażają wątpliwości co do dopuszczalności niektórych pytań prejudycjalnych zadanych w opisanych powyżej trzech sprawach.

W przedmiocie pytań od pierwszego do czwartego oraz pytania szóstego w sprawie C-38/21

- 108 BMW Bank twierdzi, że pytania od pierwszego do czwartego w sprawie C-38/21 są niedopuszczalne z tego względu, że jest oczywiste, iż okoliczności faktyczne będące przedmiotem postępowania głównego nie są objęte zakresem stosowania dyrektywy 2008/48, do której owe pytania się odnoszą. W przekonaniu tego banku wspomniana dyrektywa wyłącza bowiem ze swego zakresu zastosowania umowy leasingu bez obowiązku wykupu przedmiotu leasingu. Ponadto pytanie szóste w sprawie C-38/21 – które zostało zadane przy założeniu, że umowa

leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego powinna zostać uznana za umowę o świadczenie usług finansowych w rozumieniu dyrektywy 2011/83 – ma być zdaniem wspomnianego banku niedopuszczalne z tego względu, że umowy o świadczenie usług finansowych są wyraźnie wyłączone z zakresu stosowania tej dyrektywy.

- 109 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach współpracy pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi ustanowionej na mocy art. 267 TFUE jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy, zarówno ocena, czy dla wydania wyroku jest niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak również ocena znaczenia pytań, z którymi zwraca się do Trybunału. W związku z tym jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia [wyrok z dnia 21 marca 2023 r., Mercedes-Benz Group (Odpowiedzialność producentów pojazdów wyposażonych w urządzenia ograniczające skuteczność działania), C-100/21, EU:C:2023:229, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 110 Oznacza to, że pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie złożonego przez sąd krajowy pytania prejudycjalnego jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania [wyrok z dnia 21 marca 2023 r., Mercedes-Benz Group (Odpowiedzialność producentów pojazdów wyposażonych w urządzenia ograniczające skuteczność działania), C-100/21, EU:C:2023:229, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 111 W niniejszej sprawie należy podkreślić, że sąd odsyłający przekazał Trybunałowi swój wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w dwóch etapach, a mianowicie, w pierwszej kolejności w dniu 30 grudnia 2020 r., kierując wówczas do Trybunału pytania od pierwszego do czwartego, a następnie, w drugiej kolejności, w dniu 24 sierpnia 2021 r., kierując do niego cztery inne pytania. W ramach tego uzupełnienia pierwotnego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd ów wyjaśnił, że powziął wątpliwości – jak wynika to z pytania piątego – co do tego, czy dyrektywa 2008/48 może regulować umowy leasingu takie jak będąca przedmiotem postępowania głównego. Sąd ten wskazał również przypadki, w odniesieniu do których – stosownie do odpowiedzi Trybunału w tej kwestii – uznał, że udzielenie odpowiedzi na pytania od pierwszego do czwartego skierowane do Trybunału w dniu 30 grudnia 2020 r. było jeszcze istotne dla sprawy.
- 112 Ponadto choć prawdą jest, że sąd odsyłający uzależnił pytanie szóste w sprawie C-38/21 od stwierdzenia, w ramach odpowiedzi na pytanie piąte w tej sprawie, że umowa leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego może zostać zakwalifikowana jako umowa o świadczenie usług finansowych w rozumieniu dyrektywy 2011/83, to jednak znaczenie dla sprawy lub niehipotetyczny charakter, a co za tym idzie, dopuszczalność tego pytania szóstego, mogą zostać ocenione jedynie w świetle odpowiedzi, jakiej Trybunał udzieli na pytanie piąte.
- 113 Co za tym idzie, pytania od pierwszego do czwartego w sprawie C-38/21, podobnie jak pytanie szóste w tej sprawie, nie mogą zostać na tym etapie uznane za hipotetyczne, jako że konieczność i użyteczność udzielenia na nie odpowiedzi zależą od odpowiedzi, jakiej Trybunał udzieli na pytanie piąte we wspomnianej sprawie.

114 W każdym wypadku należy przypomnieć, że jeżeli nie jest oczywiste, że wykładnia przepisu prawa Unii nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, zarzut oparty na niemożności zastosowania tego przepisu do sprawy w postępowaniu głównym nie odnosi się do dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, lecz dotyczy istoty pytań (wyrok z dnia 24 lipca 2023 r., Lin, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, pkt 66 i przytoczone tam orzecznictwo).

W przedmiocie pytania trzeciego lit. e) i f) oraz pytania czwartego lit. e) i f) w sprawach C-38/21, C-47/21 i C-232/21

115 Poprzez pytanie trzecie lit. e) i f) oraz pytanie czwarte lit. e) i f) zadane w sprawach C-38/21, C-47/21 i C-232/21 sąd odsyłający pragnie co do istoty ustalić, jaka relacja zachodzi między prawem do odstąpienia od umowy przewidzianym w art. 14 dyrektywy 2008/48 a zasadami zwyczajowego prawa międzynarodowego w dziedzinie prekluzji i nadużycia prawa.

116 C. Bank, Volkswagen Bank i Audi Bank oraz rząd niemiecki żywią wątpliwości co do dopuszczalności tych pytań.

117 W tym względzie należy przypomnieć, że aby umożliwić Trybunałowi dokonanie wykładni prawa Unii, która będzie pomocna sadowi krajowemu, art. 94 lit. c) regulaminu postępowania przed Trybunałem wymaga, aby wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zawierał omówienie powodów, dla których sąd odsyłający rozpatruje kwestię wykładni lub ważności określonych przepisów prawa Unii, jak również związku, jaki dostrzega on między tymi przepisami a uregulowaniami krajowymi, które znajdują zastosowanie w postępowaniu głównym.

118 W niniejszym przypadku prawdą jest, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Unia ma obowiązek wykonywania swoich kompetencji w poszanowaniu całego prawa międzynarodowego, w tym nie tylko postanowień konwencji międzynarodowych, które ją wiążą, lecz również norm i zasad ogólnego i zwyczajowego prawa międzynarodowego [wyrok z dnia 6 października 2020 r., Komisja/Węgry (Szkolnictwo wyższe), C-66/18, EU:C:2020:792, pkt 87 i przytoczone tam orzecznictwo)].

119 Sąd odsyłający ogranicza się jednakże do twierdzenia, że na mocy zasad ogólnych prawa międzynarodowego publicznego, które wiążą sąd niemiecki zgodnie z art. 25 ust. 2 ustawy zasadniczej i do których należą zasada prekluzji i zasada dobrej wiary, wyłącznie w sytuacji gdy konsument wie o przysługującym mu prawie do odstąpienia od umowy lub nie wie o nim ze względu na rażące niedbalstwo, prawo to można by uznać za poddane prekluzji lub wdrożone w sposób sprzeczny z dobrą wiarą.

120 Tymczasem w ten sposób sąd odsyłający nie wykazuje w sposób dostateczny, w jakim stopniu zasady zwyczajowego prawa międzynarodowego w dziedzinie prekluzji i nadużycia prawa mogą wejść w konflikt z prawem Unii w kontekście sporów między jednostkami odnoszącymi się do prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego w art. 14 dyrektywy 2008/48.

121 W tych okolicznościach pytanie trzecie lit. e) i f) oraz pytanie czwarte lit. e) i f) zadane w sprawach C-38/21, C-47/21 i C-232/21 nie spełniają wymogów art. 94 lit. c) regulaminu postępowania, a w konsekwencji są niedopuszczalne.

W przedmiocie pytania szóstego w sprawach C-47/21 i C-232/21

- 122 Poprzez pytanie szóste zadane w sprawach C-47/21 i C-232/21 sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 267 akapit drugi TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, na mocy którego sąd w składzie jednego sędziego jest zobowiązany, w szczególności ze względu na zasadnicze znaczenie zawisłej przed nim sprawy, przekazać tę sprawę izbie cywilnej w składzie trzech sędziów i zrezygnować samemu ze skierowania do Trybunału wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w ramach wspomnianej sprawy.
- 123 C. Bank, Volkswagen Bank i Audi Bank, a także rząd niemiecki i Komisja uważają, że te pytania są niedopuszczalne, co do zasady z tego powodu, że udzielenie na nie odpowiedzi nie jest konieczne do celów rozstrzygnięcia sporów w postępowaniach głównych.
- 124 W niniejszym przypadku, mając na uwadze orzecznictwo przytoczone w pkt 109 i 110 niniejszego wyroku, należy stwierdzić, że pytanie szóste zadane w sprawach C-47/21 i C-232/21 dotyczy wykładni art. 267 akapit drugi TFUE i że sąd odsyłający nie wyjaśnił powodów, dla których wykładnia tego postanowienia jest niezbędna dla umożliwienia mu rozstrzygnięcia zawisłych przed nim sporów. Sąd ten ograniczył się bowiem do wskazania, że właściwość sądu w składzie jednego sędziego do zwrócenia się do Trybunału z wnioskami o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym może zostać podważona, przywołując w tym zakresie postępowania w sprawach innych niż te, w ramach których zostały dokonane niniejsze odesłania prejudycjalne, w których to albo postanowienia odsyłające wydane przez sąd w składzie jednego sędziego zostały zakwestionowane albo wniesiono o wyłączenie sędziego ze względu na jego stronniczość. Sąd odsyłający nie wyjaśnił natomiast, jaki może być wpływ takiego zakwestionowania na postanowienia odsyłające lub, w stosownym przypadku, na orzeczenia kończące postępowanie w sprawie. W szczególności z postanowień odsyłających nie wynika, by były one na tym etapie postępowania przedmiotem zaskarżenia, w ramach którego zostałyby podniesione, że są one dotknięte wadą ze względu na to, że zostały przyjęte przez sąd w składzie jednego sędziego.
- 125 W tych okolicznościach pytanie szóste zadane w sprawach C-47/21 i C-232/21 jest niedopuszczalne ze względu na swój hipotetyczny charakter.

Co do istoty

W przedmiocie pytania piątego w sprawie C-38/21

- 126 Poprzez pytanie piąte w sprawie C-38/21, które należy rozpoznać w pierwszej kolejności, sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy umowa leasingu pojazdu samochodowego, która przewiduje, że konsument nie ma obowiązku wykupienia pojazdu po upływie okresu jej obowiązywania, jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2008/48, dyrektywy 2002/65, czy dyrektywy 2011/83.
- 127 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że jakkolwiek jedynie sąd odsyłający może wypowiedzieć się na podstawie konkretnych okoliczności sprawy w postępowaniu głównym w przedmiocie kwalifikacji umowy będącej jej przedmiotem, to wciąż Trybunał pozostaje właściwy do wyłonienia z przepisów rzeczonych dyrektyw kryteriów, które sąd ten musi zastosować w tym celu (zob. podobnie wyrok z dnia 3 grudnia 2015 r., Banif Plus Bank, C-312/14, EU:C:2015:794, pkt 51 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 128 Ponadto nic nie stoi na przeszkodzie, aby sąd krajowy zwrócił się do Trybunału z wnioskiem o orzeczenie w przedmiocie takiej kwalifikacji, jednakże z zastrzeżeniem, że w świetle wszystkich informacji zawartych w aktach sprawy, jakimi sąd ten dysponuje, ów sąd dokona ustaleń i oceny faktów niezbędnych do tej kwalifikacji (zob. podobnie wyrok z dnia 3 grudnia 2015 r., Banif Plus Bank, C-312/14, EU:C:2015:794, pkt 52).
- 129 W niniejszej sprawie z akt znajdujących się w posiadaniu Trybunału wynika, że – jak zostało wskazane w pkt 49 niniejszego wyroku – umowa będąca przedmiotem postępowania głównego przewiduje, że VK został przyznany kredyt na wynajem przez okres 24 miesięcy i z zastrzeżeniem uzgodnionego limitu przebiegu pojazdu samochodowego nabytego przez BMW Bank zgodnie ze specyfikacją podaną przez VK, przy czym pojazd ten pozostał własnością owego banku. Przez okres obowiązywania umowy konsument ponosi ryzyko utraty, uszkodzenia i obniżenia wartości pojazdu wskutek innych zdarzeń i z tego powodu ma on obowiązek zawarcia dla tego pojazdu umowy ubezpieczenia od wszystkich rodzajów ryzyka. Do obowiązków konsumenta należy także dochodzenie roszczeń z tytułu gwarancji wad pojazdu wobec osób trzecich, w szczególności wobec dealera samochodowego i producenta. Ani sama umowa, ani żadna inna umowa odrębna nie przewidują obowiązku wykupu tego pojazdu przez konsumenta. Wreszcie konsument nie składa żadnej gwarancji wartości końcowej na chwilę wygaśnięcia umowy i jest on zobowiązany do wyrównania utraty wartości tylko wówczas, gdy przy zwrocie pojazdu zostanie stwierdzone, że jego stan nie odpowiada jego wiekowi lub że przekroczony został uzgodniony w umowie limit przebiegu.
- 130 Co się tyczy, w pierwszej kolejności, zakresu stosowania dyrektywy 2008/48, należy przypomnieć, że na mocy art. 2 ust. 1 tej dyrektywy znajduje ona zastosowanie do umów o kredyt, z zastrzeżeniem wyłączeń przewidzianych w jej art 2 ust. 2.
- 131 Zgodnie z art. 2 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2008/48 nie stosuje się jej do umów najmu lub leasingu, jeżeli ani sama umowa, ani jakakolwiek umowa odrębna nie przewidują obowiązku nabycia przedmiotu umowy, przy czym domniemywa się, że taki obowiązek istnieje, jeżeli kredytodawca decyduje o tym jednostronnie.
- 132 W tym zakresie należy ustalić, czy umowa leasingu, taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego, jest objęta zakresem stosowania pojęcia „umowy leasingu”, o którym mowa w tym przepisie, przy założeniu, że ani ów przepis, ani żaden inny przepis dyrektywy 2008/48 nie definiują tego pojęcia ani nie odsyłają w tym zakresie do prawa krajowego.
- 133 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału z wymogu jednolitego stosowania prawa Unii oraz zasady równego traktowania wynika, że treść przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla celów ustalenia jego znaczenia i zakresu, powinna zwykle w całej Unii Europejskiej być przedmiotem autonomicznej i jednolitej wykładni, którą należy ustalić z uwzględnieniem nie tylko brzmienia tego przepisu, ale również jego kontekstu oraz celu przepisu zawierającego to pojęcie (wyrok z dnia 18 czerwca 2020 r., Sparkasse Südholstein, C-639/18, EU:C:2020:477, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 134 W potocznym języku prawniczym pojęcie „umowy leasingu” obejmuje umowę, na mocy której jedna ze stron przyznaje drugiej stronie kredyt w celu sfinansowania użytkowania przez nią rzeczy jako najemca towaru, którego ta pierwsza strona pozostaje właścicielem, a który druga strona może, na koniec obowiązywania umowy, zwrócić lub kupić, przy czym większość korzyści

i rodzajów ryzyka właściwych prawu własności jest przeniesionych na tę drugą stronę przez cały okres obowiązywania umowy (zob. analogicznie wyrok z dnia 16 lutego 2012 r., Eon Aset Menidjunt, C-118/11, EU:C:2012:97, pkt 37, 38).

- 135 W omawianym przypadku z przedstawionej w pkt 129 niniejszego wyroku charakterystyki umowy leasingu będącej przedmiotem postępowania głównego wynika, że BMW Bank przyznał VK kredyt w celu sfinansowania użytkowania jako najemca pojazdu nabytego przez ten bank zgodnie ze specyfikacją podaną przez VK, który miał obowiązek – na koniec okresu obowiązywania umowy – zwrócić ten pojazd z tego względu, że nie spoczywał na nim obowiązek jego wykupu, przy czym musiał ponosić przez cały okres obowiązywania umowy większość korzyści i rodzajów ryzyka właściwych prawu własności. O ile taka umowa leasingu jest objęta zakresem stosowania pojęcia „leasingu” w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2008/48, o tyle jest ona jednak wyłączona z zakresu stosowania tej dyrektywy, jako że nie przewiduje po stronie konsumenta jakiegokolwiek obowiązku wykupienia przedmiotu umowy na koniec jej obowiązywania.
- 136 W drugiej kolejności, co się tyczy zakresu stosowania dyrektywy 2002/65, należy przypomnieć, że zgodnie z jej art. 1 ust. 1 jej przedmiotem jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących sprzedaży usług finansowych konsumentom na odległość. Motyw 14 wspomnianej dyrektywy uściśla, że obejmuje ona wszystkie usługi finansowe, jakie mogą być świadczone na odległość, z zastrzeżeniem zastosowania przepisów prawodawstwa Unii regulujących konkretnie określone usługi finansowe.
- 137 Aby umowa mogła mieścić się w zakresie stosowania dyrektywy 2002/65, musi być nie tylko „umową zawieraną na odległość” w rozumieniu jej art. 2 lit. a), ale również mieć za przedmiot świadczenie „usług finansowych” w rozumieniu art. 2 lit. b) tej dyrektywy, przy czym obie te przesłanki muszą zostać spełnione łącznie.
- 138 W tym względzie należy przypomnieć, że dyrektywa 2002/65 dokonuje co do zasady całkowitej harmonizacji zagadnień, które reguluje, oraz że w konsekwencji jej treści powinno się nadać wspólną wykładnię we wszystkich państwach członkowskich (wyrok z dnia 18 czerwca 2020 r., Sparkasse Südholstein, C-639/18, EU:C:2020:477, pkt 23), zgodnie z zasadami orzecznictwymi wspomnianymi w pkt 133 niniejszego wyroku.
- 139 Jeśli chodzi o pojęcie „usługi finansowej”, art. 2 lit. b) dyrektywy 2002/65 definiuje ją jako każdą usługę o charakterze bankowym, kredytowym, ubezpieczeniowym, emerytalnym, inwestycyjnym lub płatniczym. Należy zatem sprawdzić, czy umowa leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego dotyczy co najmniej jednej z dziedzin, o których mowa w art. 2 lit. b) dyrektywy 2002/65.
- 140 Po pierwsze, należy stwierdzić – podobnie jak zauważył rzecznik generalny w pkt 95 opinii – że pojęcie „[usługi] o charakterze bankowym” w rozumieniu tego przepisu powinno być rozumiane jako obejmujące usługi proponowane w ramach działalności handlowej tradycyjnie wykonywanej przez banki.
- 141 W tym względzie należy zauważyć, podobnie jak czyni to rząd niemiecki w uwagach na piśmie, że oferta umowy leasingu dotyczącej pojazdu samochodowego, takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego, w każdym wypadku sytuuje się poza klasyczną gamą usług sektora bankowego, a tego typu specyficzna usługa najczęściej jest proponowana przez banki powiązane

- z producentami pojazdów samochodowych lub przez przedsiębiorstwa specjalizujące się w leasingu pojazdów samochodowych, takie jak przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie wynajmu samochodów.
- 142 Z powyższego wynika, że taka umowa nie dotyczy „[usługi] o charakterze bankowym” w rozumieniu art. 2 lit. b) dyrektywy 2002/65.
- 143 Po drugie, w odniesieniu do pojęcia „usługi o charakterze [...] kredytowym” w rozumieniu art. 2 lit. b) dyrektywy 2002/65 należy stwierdzić, że dyrektywa ta nie zawiera definicji pojęcia „kredytu”.
- 144 Niemniej w potocznym języku prawniczym pojęcie to oznacza udostępnienie kwoty pieniędzy czy też przyznanie odroczenia płatności lub innej pomocy w finansowaniu przez kredytodawcę kredytobiorcy w celu sfinansowania projektu lub dokonania odroczonej płatności, w związku z czym umowę o kredyt należy postrzegać jako umowę, na mocy której kredytodawca udziela kredytu konsumenckiego lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu konsumenckiego w formie odroczonej płatności, pożyczki lub innego podobnego świadczenia finansowego.
- 145 Wynika z tego, że umowę o świadczenie usług finansowych o charakterze kredytowym charakteryzuje – jak wynika to również co do istoty z pkt 97 i 100 opinii rzecznika generalnego – okoliczność, że wpisuje się ona w logikę odroczonego finansowania lub odroczonej płatności za pomocą środków finansowych, terminów płatności lub innej pomocy w finansowaniu udostępnionych w tym celu konsumentowi przez przedsiębiorcę.
- 146 W niniejszej sprawie, jak zostało to wyjaśnione przed Trybunałem, umowa leasingu pojazdu samochodowego bez obowiązku jego wykupu, taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego, zawiera dwa elementy, a mianowicie, po pierwsze, element kredytu charakteryzujący się tym, że bank przyznaje konsumentowi kredyt w formie świadczenia finansowego, a po drugie, element najmu mający umożliwić konsumentowi użytkowanie przez określony okres wybranego przez niego pojazdu należącego do tego banku w zamian za dokonanie pierwszej wpłaty i następnie uiszczanie rat miesięcznych.
- 147 Wobec powyższego aby ustalić, czy taka umowa, ze względu na swoją hybrydową specyfikę, dotyczy usługi o charakterze kredytowym w rozumieniu art. 2 lit. b) dyrektywy 2002/65, należy zidentyfikować, jak wskazał rzecznik generalny w pkt 97 opinii, jej główny cel, aby ustalić, czy element dotyczący kredytu przeważa nad elementem dotyczącym najmu, czy też odwrotnie.
- 148 W tym względzie należy stwierdzić, jak uczynił to co do istoty rzecznik generalny w pkt 100 opinii, że taka umowa nie różni się zasadniczo od umowy długoterminowego najmu pojazdu, na mocy której konsument musi uiszczać opłatę w zamian za prawo do użytkowania pojazdu, ponieważ o ile nie przewiduje ona obowiązku wykupu pojazdu na koniec okresu obowiązywania leasingu, na konsumentie nie spoczywa pełna amortyzacja kosztów poniesionych przez dostawcę pojazdu z tytułu jego nabycia i nie ponosi on ryzyka związanego z wartością końcową pojazdu w momencie upływu okresu obowiązywania umowy. Nałożony na konsumenta obowiązek wyrównania utraty wartości pojazdu w sytuacji, gdy podczas jego zwrotu zostanie stwierdzone, że jego stan nie odpowiada jego wiekowi lub że uzgodniony maksymalny przebieg został przekroczony, także nie pozwala na rozróżnienie tych typów umów.

- 149 Zważywszy że głównym przedmiotem umowy leasingu pojazdu samochodowego bez obowiązku wykupu, takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego, jest najem tego pojazdu, taka umowa nie może zatem zostać zakwalifikowana jako umowa o świadczenie usług finansowych o charakterze kredytowym w rozumieniu art. 1 ust. 1 dyrektywy 2002/65 w związku z jej art. 2 lit. b).
- 150 Po trzecie, jako że omawiana umowa w sposób oczywisty nie dotyczy także „usług o charakterze ubezpieczeniowym, emerytalnym, inwestycyjnym lub płatniczym” w rozumieniu art. 2 lit. b) dyrektywy 2002/65, nie można jej uznać za umowę w przedmiocie świadczenia „usługi finansowej” w rozumieniu tego przepisu.
- 151 Skoro jedna z dwóch przesłanek wymienionych w pkt 137 niniejszego wyroku, które muszą być spełnione łącznie, nie jest spełniona, należy przyjąć, że umowa leasingu pojazdu samochodowego, charakteryzująca się między innymi tym, że ani ta umowa, ani umowa odrębna nie nakładają na konsumenta obowiązku wykupu pojazdu na koniec okresu obowiązywania umowy, jak również tym, że na konsumentie nie spoczywa pełna amortyzacja kosztów poniesionych przez dostawcę pojazdu z tytułu jego nabycia i nie ponosi on ryzyka związanego z wartością końcową pojazdu w momencie upływu okresu obowiązywania umowy, nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2002/65.
- 152 Co się tyczy, w trzeciej kolejności, zakresu stosowania dyrektywy 2011/83, należy przypomnieć, że zgodnie z jej art. 3 ust. 1 znajduje ona zastosowanie do każdej umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, na warunkach i w zakresie określonym w jej przepisach, z wyjątkiem umów, o których mowa w art. 3 ust. 3 owej dyrektywy, takich jak umowy dotyczące usług finansowych, które zostały zdefiniowane w art. 2 pkt 12 tej dyrektywy zasadniczo w ten sam sposób co w art. 2 lit. b) dyrektywy 2002/65, przytoczonym w pkt 139 niniejszego wyroku.
- 153 Umowa leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego nie może zostać uznana – w drodze analogii do rozważań przedstawionych w pkt 143–149 niniejszego wyroku – za umowę o świadczenie „usług finansowych” w rozumieniu art. 2 pkt 12 dyrektywy 2011/83. Niemniej nie jest wykluczone, że taka umowa leasingu może zostać zakwalifikowana jako „umowa o świadczenie usług” w rozumieniu art. 2 pkt 6 tej samej dyrektywy.
- 154 W tym względzie pojęcie „umowy o świadczenie usług”, o którym mowa w tym ostatnim przepisie, zdefiniowane jest w sposób szeroki jako obejmujące „każdą umowę inną niż umowa sprzedaży, na mocy której przedsiębiorca świadczy lub zobowiązuje się do świadczenia usługi na rzecz konsumenta, a konsument płaci lub zobowiązuje się do zapłacenia jej ceny”. Z brzmienia tego przepisu wynika, że pojęcie to należy rozumieć jako obejmujące wszystkie umowy, które nie wchodzi w zakres pojęcia „umowy sprzedaży” (wyrok z dnia 12 marca 2020 r., Verbraucherzentrale Berlin, C-583/18, EU:C:2020:199, pkt 22).
- 155 Umowa leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego, na mocy której przedsiębiorca zobowiązuje się do udostępnienia konsumentowi pojazdu w zamian za rozłożone na raty płatności bez obowiązku wykupu owego pojazdu na koniec obowiązywania okresu leasingu, nie stanowi „umowy sprzedaży”, która polegałaby na przeniesieniu własności pojazdu na konsumenta w rozumieniu art. 2 pkt 5 dyrektywy 2011/83. Zważywszy, że umowa ta nie mieści się również w wykazie wyłączeń, o których mowa w art. 3 ust. 3 tej dyrektywy, należy uznać, że wchodzi ona w zakres stosowania wspomnianej dyrektywy jako „umowa o świadczenie usług” w rozumieniu jej art. 2 pkt 6.

156 W świetle powyższych rozważań na pytanie piąte w sprawie C-38/21 należy odpowiedzieć, że art. 2 pkt 6 dyrektywy 2011/83 w związku z jej art. 3 ust. 1 należy interpretować w ten sposób, że umowa leasingu pojazdu samochodowego, charakteryzująca się tym, że ani ta umowa, ani umowa odrębna nie nakładają na konsumenta obowiązku wykupu pojazdu na koniec okresu obowiązywania umowy, wchodzi w zakres stosowania owej dyrektywy jako „umowa o świadczenie usług” w rozumieniu jej art. 2 pkt 6. Umowa taka nie wchodzi natomiast w zakres stosowania dyrektywy 2002/65 ani dyrektywy 2008/48.

W przedmiocie pytań od szóstego do ósmego w sprawie C-38/21

157 Należy zauważyć, że pytania te zostały zadane na wypadek, gdyby Trybunał uznał, że umowę leasingu taką jak będącą przedmiotem postępowania głównego należy zakwalifikować jako umowę o świadczenie usług finansowych w rozumieniu dyrektywy 2002/65 lub dyrektywy 2011/83.

158 Z rozważań przedstawionych w pkt 149, 151 i 156 niniejszego wyroku wynika tymczasem, że taka umowa nie dotyczy usług finansowych w rozumieniu tych dyrektyw, lecz że należy ją uznać za „umowę o świadczenie usług” w rozumieniu art. 2 pkt 6 dyrektywy 2011/83 w związku z jej art. 3 ust. 1.

159 Tym samym pytania od szóstego do ósmego zachowują znaczenie dla sprawy, ponieważ dotyczą wykładni przepisów tej dyrektywy.

160 W tym względzie należy uściślić, że te pytania mają co do zasady umożliwić sądowi odsyłającemu ustalenie, czy VK może powołać się na przewidziane w art. 9 dyrektywy 2011/83 prawo do odstąpienia od umowy jedynie w odniesieniu do umów zawieranych na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa, czy też prawo to jest wyłączone na mocy art. 16 tej dyrektywy.

161 Wobec powyższego Trybunał uznał za stosowne udzielenie najpierw odpowiedzi na pytanie ósme, dotyczące pojęcia „umowy zawieranej na odległość”, następnie na pytanie szóste, dotyczące pojęcia „umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa”, a na koniec na pytanie siódme, odnoszące się do art. 16 dyrektywy 2011/83.

– W przedmiocie pytania ósmego w sprawie C-38/21

162 Poprzez pytanie ósme w sprawie C-38/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 2 pkt 7 dyrektywy 2011/83 należy interpretować w ten sposób, że umowa o świadczenie usług w rozumieniu art. 2 pkt 6 tej dyrektywy, zawarta między konsumentem a przedsiębiorcą przy użyciu środków porozumiewania się na odległość, może zostać uznana za „umowę zawieraną na odległość” w rozumieniu pierwszego z tych przepisów, jeżeli na etapie przygotowywania zawarcia umowy konsument doświadczył fizycznej obecności pośrednika umocowanego do udzielania mu odpowiedzi na pytania i do przygotowania umowy, lecz nie do zawarcia jej.

163 W tym względzie należy przypomnieć, po pierwsze, że w art. 2 pkt 7 dyrektywy 2011/83 pojęcie „umowy zawieranej na odległość” zdefiniowano jako każdą umowę zawartą między przedsiębiorcą i konsumentem w ramach zorganizowanego systemu sprzedaży lub świadczenia usług na odległość, bez jednoczesnej fizycznej obecności przedsiębiorcy i konsumenta, z wyłącznym wykorzystaniem jednego lub większej liczby środków porozumiewania się na odległość do chwili zawarcia umowy włącznie.

- 164 Z brzmienia tego przepisu, a zwłaszcza z wyrażenia „do chwili zawarcia umowy wyłącznie”, wynika zatem, że do celów uznania umowy za „umowę zawieraną na odległość” wymóg komunikowania się przez przedsiębiorcę i konsumenta wyłącznie przy użyciu środka lub środków porozumiewania się na odległość bez jednoczesnej fizycznej obecności tych osób odnosi się nie tylko do chwili zawarcia umowy jako takiej, ale także do etapu przygotowywania jej zawarcia.
- 165 Po drugie, z definicji pojęcia „przedsiębiorcy” zawartego w art. 2 pkt 2 dyrektywy 2011/83 wynika, że w odniesieniu do umów wchodzących w zakres stosowania tej dyrektywy przedsiębiorca może działać za pośrednictwem każdej innej osoby działającej w jego imieniu lub na jego rzecz.
- 166 W tym względzie należy zauważyć, że pośrednik, który – jak w niniejszym przypadku – jest umocowany przez przedsiębiorcę do dokonania obliczeń dotyczących poszczególnych elementów przedmiotu leasingu, do omówienia z konsumentem specyfiki i warunków umowy, do udzielenia mu informacji i odpowiedzi na pytania na temat zamierzonej umowy, a także do wypełnienia, przyjęcia i przekazania pisemnego wniosku tego konsumenta dotyczącego zawarcia tej umowy z przedsiębiorcą, jednoznacznie działa zarówno w imieniu, jak i na rzecz przedsiębiorcy.
- 167 Z rozważań przedstawionych w pkt 163–166 niniejszego wyroku wynika, że jednoczesna fizyczna obecność konsumenta i pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy na etapie przygotowywania zawarcia umowy stoi co do zasady na przeszkodzie uznaniu tej umowy za zawartą wyłącznie przy użyciu środka lub środków porozumiewania się na odległość.
- 168 Niemniej, jak wynika z motywu 20 dyrektywy 2011/83, definicja pojęcia „umowy zawieranej na odległość” obejmuje sytuacje, w których konsument udaje się do lokalu przedsiębiorstwa jedynie w celu uzyskania informacji o towarach lub usługach, a następnie negocjuje i zawiera umowę na odległość. Z kolei umowa, która jest negocjowana w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy i zostaje ostatecznie zawarta przy użyciu środków porozumiewania się na odległość, nie powinna być uważana za umowę zawieraną na odległość.
- 169 Przepisy dyrektywy 2011/83 w dziedzinie umów zawieranych na odległość mają w tym zakresie na celu zapobieżenie sytuacji, w której wykorzystanie środków porozumiewania się na odległość prowadzi do zmniejszenia ilości informacji przekazywanych konsumentowi, w szczególności z uwagi na to, że informacje udzielone przed zawarciem umowy na podstawie art. 6 tej dyrektywy, dotyczące zarówno warunków umowy i skutków jej zawarcia, pozwalające mu zdecydować, czy zamierza związać się umową z przedsiębiorcą, jak i prawidłowego jej wykonania, w szczególności w zakresie wykonywania praw owego konsumenta, mają dla niego fundamentalne znaczenie (zob. podobnie wyroki: z dnia 23 stycznia 2019 r., Walbusch Walter Busch, C-430/17, EU:C:2019:47, pkt 35, 36 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 5 maja 2022 r., Victorinox, C-179/21, EU:C:2022:353, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 170 Co za tym idzie, nie można uznać za „umowy zawierane na odległość” w rozumieniu art. 2 pkt 7 dyrektywy 2011/83 umów, które wprawdzie zostały zawarte z przedsiębiorcą z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość, lecz które były przedmiotem negocjacji między konsumentem a pośrednikiem działającym w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy, podczas których konsument, przy fizycznej obecności tego pośrednika, między innymi otrzymał informacje, o których mowa w art. 6 dyrektywy 2011/83, i mógł zadać mu pytania dotyczące zamierzonej umowy lub przedstawionej mu oferty celem rozwiania wszelkich wątpliwości co do zakresu jego ewentualnego związania się umową z przedsiębiorcą.

- 171 Natomiast umowę zawartą między konsumentem a przedsiębiorcą za pomocą środka lub środków porozumiewania się na odległość można uznać za „umowę zawieraną na odległość” w rozumieniu art. 2 pkt 7 dyrektywy 2011/83 wówczas, gdy na etapie przygotowywania zawarcia umowy z przedsiębiorcą konsument doświadczył fizycznej obecności pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy, którego rola była jednak ograniczona do umożliwienia konsumentowi zebrania informacji o przedmiocie umowy, a w stosownym przypadku – do odbioru i przekazania przedsiębiorcy wniosku konsumenta, bez prowadzenia z nim negocjacji ani dostarczenia mu informacji, o których mowa w art. 6 tej dyrektywy.
- 172 Z rozważań przedstawionych w pkt 46 i 166 niniejszego wyroku wynika, że etap negocjacji między VK a przedstawicielem umocowanym do działania w imieniu lub na rzecz BMW Bank rzeczywiście miał miejsce, zważywszy w szczególności, że szczegóły i czas trwania leasingu, a także kwota należnej pierwszej wpłaty i należnych rat miesięcznych były przedmiotem, jako informacje, o których mowa w art. 6 ust. 1 lit. a), e), g) i o) dyrektywy 2011/83, dyskusji między tymi dwiema osobami, przy czym pośrednik udzielił ponadto odpowiedzi na pytania VK dotyczące zamierzonej umowy. Z zastrzeżeniem dokonania przez sąd odsyłający weryfikacji okoliczności, że VK otrzymał w ramach tego etapu przygotowawczego w jasnej i zrozumiałej formie wszystkie informacje, o których mowa w art. 6 tej dyrektywy, należy zatem stwierdzić, zgodnie z rozważaniami przedstawionymi w pkt 170 niniejszego wyroku, że umowa leasingu będąca przedmiotem postępowania głównego nie jest umową zawieraną na odległość w rozumieniu art. 2 pkt 7 dyrektywy 2011/83.
- 173 W świetle powyższych rozważań na pytanie ósme w sprawie C-38/21 należy odpowiedzieć, że art. 2 pkt 7 dyrektywy 2011/83 należy interpretować w ten sposób, że umowa o świadczenie usług w rozumieniu art. 2 pkt 6 tej dyrektywy zawarta między konsumentem a przedsiębiorcą przy użyciu środków porozumiewania się na odległość nie może zostać uznana za „umowę zawieraną na odległość” w rozumieniu pierwszego z tych przepisów, jeżeli zawarcie umowy zostało poprzedzone etapem negocjacji, który odbył się przy jednoczesnej fizycznej obecności konsumenta i pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy, w toku których ów konsument otrzymał ze strony pośrednika, do celów owych negocjacji, ogół informacji wskazanych w art. 6 wspomnianej dyrektywy i mógł zadać temu pośrednikowi pytania dotyczące zamierzonej umowy lub przedstawionej mu oferty celem rozwiania wszelkich wątpliwości co do zakresu jego ewentualnego związania się umową z przedsiębiorcą.
- *W przedmiocie pytania szóstego w sprawie C-38/21*
- 174 Poprzez pytanie szóste w sprawie C-38/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 2 pkt 8 lit. a) dyrektywy 2011/83 należy interpretować w ten sposób, że umowa o świadczenie usług w rozumieniu art. 2 pkt 6 tej dyrektywy zawarta między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać uznana za „umowę zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa” w rozumieniu pierwszego z tych przepisów, jeżeli na etapie przygotowywania zawarcia umowy przy pomocy środków porozumiewania się na odległość konsument udał się do lokalu przedsiębiorstwa pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy do celów negocjowania tej umowy, lecz aktywnego w innej dziedzinie niż ten przedsiębiorca.
- 175 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 pkt 8 lit. a) dyrektywy 2011/83 „umowę zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa” zdefiniowano między innymi jako każdą umowę między przedsiębiorcą i konsumentem zawartą przy jednoczesnej fizycznej obecności przedsiębiorcy i konsumenta w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy. Na mocy art. 2 pkt 9 tej dyrektywy pojęcie „lokalu przedsiębiorstwa” zostało

zdefiniowane jako oznaczające jakiekolwiek miejsca prowadzenia działalności detalicznej będące nieruchomościami, w których przedsiębiorca prowadzi swoją działalność na stałe lub jakiekolwiek miejsca prowadzenia działalności detalicznej będące ruchomościami, w których przedsiębiorca prowadzi zwyczajowo swoją działalność.

- 176 Artykuł 2 pkt 2 dyrektywy 2011/83 przewiduje, że „przedsiębiorca” może działać za pośrednictwem każdej innej osoby działającej w jego imieniu lub na jego rzecz. Ponadto z motywu 22 tej dyrektywy wynika, że lokal przedsiębiorstwa pośrednika należy uznać za lokal przedsiębiorstwa w rozumieniu tej dyrektywy, to jest za lokal przedsiębiorstwa przedsiębiorcy w rozumieniu art. 2 pkt 9 wspomnianej dyrektywy.
- 177 Co za tym idzie, z łącznej lektury wszystkich tych przepisów w świetle przytoczonego motywu wynika, że jeżeli konsument udaje się spontanicznie do lokalu przedsiębiorstwa pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy i negocjuje tam umowę przed zawarciem jej z przedsiębiorcą za pomocą środków porozumiewania się na odległość, umowa ta nie stanowi „umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorstwa” w rozumieniu art. 2 pkt 8 lit. a) dyrektywy 2011/83, i to nawet w sytuacji, gdy konsument udał się tylko do lokalu przedsiębiorstwa pośrednika.
- 178 Za wykładnią taką przemawia cel realizowany przez przepisy dyrektywy 2011/83 dotyczące umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa, który polega – jak wynika z motywów 21 i 37 tej dyrektywy – na ochronie konsumenta przez ryzykiem narażenia się na potencjalną presję psychologiczną lub na element zaskoczenia, w sytuacji gdy znajduje się on poza lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy (zob. podobnie wyrok z dnia 7 sierpnia 2018 r., Verbraucherzentrale Berlin, C-485/17, EU:C:2018:642, pkt 33).
- 179 W tym kontekście Trybunał orzekł już, że skoro prawodawca Unii co do zasady przewidział celem ochrony konsumenta prawo do odstąpienia od umowy w odniesieniu do umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa, w sytuacji gdy w chwili zawarcia umowy konsument nie znajduje się w lokalu zajmowanym na stałe lub zwyczajowo przez przedsiębiorcę, to uczynił tak dlatego, że uznał, iż tylko udając się spontanicznie do takiego lokalu, rzeczony konsument może liczyć się z tym, że ów przedsiębiorca zechce nawiązać z nim kontakt, co oznacza, że w danym wypadku konsument ten nie może następnie skutecznie utrzymywać, iż został zaskoczony ofertą tego przedsiębiorcy (zob. podobnie wyrok z dnia 7 sierpnia 2018 r., Verbraucherzentrale Berlin, C-485/17, EU:C:2018:642, pkt 34).
- 180 Nie można przyjąć odmiennego wniosku w sytuacji, gdy taki konsument udaje się spontanicznie do lokalu przedsiębiorstwa pośrednika działającego wedle wszelkich wskazań w imieniu lub na rzecz takiego przedsiębiorcy, niezależnie od tego, czy ów pośrednik jest umocowany do działania jedynie do celów negocjacji umowy, a nie jej zawarcia. W takim przypadku lokal przedsiębiorstwa pośrednika należy utożsamiać z lokalem przedsiębiorstwa przedsiębiorcy w rozumieniu art. 2 pkt 8 lit. a) dyrektywy 2011/83 w związku z jej motywem 22.
- 181 Niemniej jeżeli pośrednik sam jest przedsiębiorcą prowadzącym działalność w innym sektorze niż przedsiębiorca, w imieniu którego lub na rzecz którego działa, to aby móc dokonać takiego utożsamienia, decydujące jest to, czy przeciętny konsument, który jest właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny, może – udając się do lokalu przedsiębiorstwa owego pośrednika – liczyć się z tym, że wspomniany pośrednik nawiąże z nim kontakt celem

negocjowania, a następnie zawarcia na odległość umowy mieszczącej się w zakresie działalności przedsiębiorcy, w którego imieniu lub na rzecz którego ten pośrednik działa (zob. podobnie wyrok z dnia 7 sierpnia 2018 r., Verbraucherzentrale Berlin, C-485/17, EU:C:2018:642, pkt 43, 44).

- 182 W tych okolicznościach do sądu odsyłającego należeć będzie sprawdzenie, czy udając się do lokalu przedsiębiorstwa dealera samochodowego, VK mógł, z perspektywy przeciętnego konsumenta, który jest właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny, oczekiwać, że ów dealer nawiąże z nim kontakt celem negocjowania i zawarcia umowy leasingu z BMW Bank, a poza tym z łatwością zrozumieć, że ów dealer działa w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy.
- 183 W świetle powyższych rozważań na pytanie szóste w sprawie C-38/21 należy odpowiedzieć, że art. 2 pkt 8 lit. a) dyrektywy 2011/83 należy interpretować w ten sposób, że umowa o świadczenie usług w rozumieniu art. 2 pkt 6 tej dyrektywy zawarta między konsumentem a przedsiębiorcą nie może zostać uznana za „umowę zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa” w rozumieniu pierwszego z tych przepisów, jeżeli na etapie przygotowywania zawarcia umowy za pomocą środków porozumiewania się na odległość konsument udał się do lokalu przedsiębiorstwa pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy do celów negocjowania tej umowy, lecz aktywnego w innej dziedzinie niż ten przedsiębiorca, o ile konsument ten mógł, z perspektywy przeciętnego konsumenta, który jest właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny, oczekiwając, udając się do lokalu przedsiębiorstwa tego pośrednika, że ów pośrednik nawiąże z nim kontakt celem negocjowania i zawarcia umowy o świadczenie usług z przedsiębiorcą, a poza tym mógł z łatwością zrozumieć, że ów pośrednik działa w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy.

– *W przedmiocie pytania siódmego w sprawie C-38/21*

- 184 Poprzez pytanie siódme w sprawie C-38/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 należy interpretować w ten sposób, że wyjątek od prawa do odstąpienia od umowy przewidziany w tym przepisie w odniesieniu do umów zawieranych na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa objętych zakresem stosowania tej dyrektywy i dotyczący usług najmu samochodów, w odniesieniu do których umowa przewiduje konkretny dzień lub okres świadczenia usługi, jest skuteczny wobec konsumenta, który zawarł z przedsiębiorcą, na okres 24 miesięcy, umowę leasingu pojazdu samochodowego uznaną za umowę o świadczenie usług i zawartą na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa w rozumieniu tej dyrektywy.
- 185 Tytułem wstępu należy wyjaśnić, że odpowiedź udzielona przez Trybunał na to pytanie będzie istotna dla sprawy jedynie przy założeniu, że sąd odsyłający zakwalifikuje umowę leasingu będącą przedmiotem postępowania głównego, w świetle odpowiedzi udzielonej na pytania ósme i szóste w sprawie C-38/21, za umowę zawartą na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa w rozumieniu dyrektywy 2011/83.
- 186 Mając na uwadze powyższe uściślenie, należy przypomnieć, że art. 9–15 tej dyrektywy przyznają konsumentowi prawo do odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa w rozumieniu, odpowiednio, art. 2 pkt 7 i art. 2 pkt 8 wspomnianej dyrektywy oraz ustanawiają warunki i zasady wykonywania tego prawa.

- 187 Jednakże art. 16 tej samej dyrektywy ustanawia wyjątki od tego prawa do odstąpienia od umowy, między innymi w odniesieniu do sytuacji, o której mowa w lit. l) tego artykułu, to jest świadczenia usług związanych z najmem samochodów, jeżeli umowa przewiduje konkretny dzień lub okres świadczenia usługi.
- 188 Należy zatem ustalić, czy umowa leasingu pojazdu samochodowego zawarta na okres 24 miesiące, taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego, dotyczy „świadczenia usług w zakresie [...] najmu samochodów, [na] konkretny dzień lub okres świadczenia usług” w rozumieniu art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83. W braku odesłania do prawa państw członkowskich pojęciu temu należy nadać, zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 133 niniejszego wyroku, jednolitą i autonomiczną wykładnię, uwzględniającą zarówno brzmienie owego przepisu, jak i jego kontekst oraz cel.
- 189 Ponadto zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału jeżeli pojęcia podlegające wykładni znajdują się w przepisie, który stanowi odstępstwo od zasady lub, ściślej rzecz ujmując, od przepisów prawa Unii mających na celu ochronę konsumentów, wykładni tych pojęć należy dokonywać w sposób ścisły [zob. podobnie wyroki: z dnia 10 marca 2005 r., EasyCar, C-336/03, EU:C:2005:150, pkt 21; z dnia 14 maja 2020 r., NK (Projekt domu jednorodzinnego), C-208/19, EU:C:2020:382, pkt 40]. Nie oznacza to jednak, że terminy użyte do zdefiniowania owego reżimu odstępstw powinny być interpretowane w sposób pozbawiający go jego skuteczności. Wykładnia tych pojęć powinna bowiem być zgodna z celami, dla osiągnięcia których został ustanowiony ten reżim (wyrok z dnia 30 września 2021 r., Icade Promotion, C-299/20, EU:C:2021:783, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 190 Co się tyczy, w pierwszej kolejności, brzmienia art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 należy zauważyć, że usługi najmu samochodów, o których mowa w tym przepisie, charakteryzują się udostępnieniem konsumentowi w konkretnym dniu lub na konkretny okres samochodu, to jest pojazdu samochodowego, w zamian za zapłatę czynszu najmu lub okresowo płatnych rat (zob. podobnie i analogicznie wyrok z dnia 10 marca 2005 r., EasyCar, C-336/03, EU:C:2005:150, pkt 27).
- 191 Tymczasem, jak zostało wskazane w pkt 148 niniejszego wyroku, głównym przedmiotem umowy leasingu takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego jest umożliwienie konsumentowi korzystania z pojazdu przez określony okres, w omawianym przypadku 24 miesiące, w zamian za comiesięczną zapłatę pewnej kwoty pieniędzy przez cały ten okres. Choć prawdą jest, że taka umowa zawiera również element kredytowy, brzmienie art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83, który odnosi się ogólnie do „świadczenia usług najmu samochodów”, nie pozwala uznać – biorąc także pod uwagę orzecznictwo przytoczone w pkt 189 niniejszego wyroku – że prawodawca Unii zamierzał wyłączyć z zakresu stosowania tego przepisu umowy leasingu dotyczące pojazdów samochodowych.
- 192 W szczególności okoliczność, że art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 przewiduje wymóg, zgodnie z którym umowa najmu pojazdu powinna przewidywać „konkretny” dzień lub okres wykonania, nie pozwala przyjąć, że prawodawca Unii zamierzał uregulować w nim jedynie umowy najmu krótkoterminowego. Termin „konkretny” może bowiem również obejmować umowy najmu na czas dłuższy, taki jak okres 24 miesiące, o ile okres ten zostanie sprecyzowany w umowie w sposób dostatecznie jasny.
- 193 W drugiej kolejności, jeśli chodzi o kontekst, w jaki wpisuje się wspomniany przepis, prawdą jest, że usługi należące do kategorii innych niż usługi najmu samochodów wymienione w tym przepisie, a mianowicie usługi w zakresie zakwaterowania inne niż do celów mieszkalnych, usługi

przewozu towarów, gastronomii lub usługi związane z wypoczynkiem są zazwyczaj świadczone w sposób jednorazowy lub przez stosunkowo krótki okres. Niemniej art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 nie pozwala przyjąć istnienia jakiegokolwiek konkretnego ograniczenia w czasie pozwalającego uznać, że jedynie umowy najmu samochodów zawarte na określony maksymalny okres mogłyby być objęte zakresem wyjątku od prawa do odstąpienia od umowy ustanowionego w tym przepisie. Taka hipoteza nie znajduje uzasadnienia tym bardziej, że inne kategorie usług mogą także, w niektórych okolicznościach, być przedmiotem umów długoterminowych.

- 194 W trzeciej kolejności, mając na uwadze rozważania przedstawione w pkt 190–193 niniejszego wyroku i orzecznictwo przytoczone w jego pkt 189, należy ustalić, czy – w świetle celu realizowanego przez art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 – pojęcie „świadczenia usług w zakresie [...] najmu samochodów, [na] konkretny dzień lub okres świadczenia usług”, podlegające wykładni ścisłej, obejmuje umowy leasingu pojazdu samochodowego zawarte na okres 24 miesięcy, takie jak będące przedmiotem postępowania głównego.
- 195 Jak wynika z motywu 49 ten cel dyrektywy polega na ochronie przedsiębiorcy przed ryzykiem związanym z rezerwacją określonych zasobów, które w przypadku wykonania prawa do odstąpienia od umowy mogą okazać się dla niego trudne do zbycia (wyrok z dnia 31 marca 2022 r., CTS Eventim, C-96/21, EU:C:2022:238, pkt 44).
- 196 Artykuł 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 ma bowiem między innymi na celu wprowadzenie ochrony interesów dostawców niektórych usług, tak aby ci ostatni nie napotykali niewspółmiernych utrudnień w związku z rezygnacją konsumenta, bez kosztów i bez powodu, z uprzednio zarezerwowanej usługi, w wyniku skorzystania przez tego klienta z prawa do odstąpienia od umowy na krótko przed wyznaczonym dniem wykonania takiej usługi (wyrok z dnia 31 marca 2022 r., CTS Eventim, C-96/21, EU:C:2022:238, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 197 Co się tyczy, konkretnie rzecz ujmując, działalności przedsiębiorstw wynajmu samochodów, Trybunał orzekł, że ochrona, jaką prawodawca Unii chciał im przyznać, wprowadzając taki wyjątek od prawa do odstąpienia od umowy, jest związana z okolicznością, że przedsiębiorstwa te muszą podjąć pewne działania, aby móc w dniu ustalonym w rezerwacji wykonać uzgodnione świadczenie, i z tego powodu napotykają na takie same niedogodności w przypadku rezygnacji co inne przedsiębiorstwa prowadzące działalność w pozostałych sektorach wymienionych w tym przepisie (zob. analogicznie wyrok z dnia 10 marca 2005 r., EasyCar, C-336/03, EU:C:2005:150, pkt 29).
- 198 W niniejszej sprawie z akt znajdujących się w posiadaniu Trybunału wynika, że w ramach umowy leasingu takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego przedsiębiorca nabywa dany samochód na życzenie konsumenta i zgodnie z podaną przez niego specyfikacją. Przedsiębiorca pozostaje właścicielem pojazdu przez okres obowiązywania umowy, a konsument ma obowiązek zwrócić mu ten pojazd po upływie tego okresu, tak aby przedsiębiorca mógł go przeznaczyć do ponownego wykorzystania, takiego jak nowy leasing, inna forma najmu lub sprzedaż.
- 199 Tymczasem niezależnie od długości okresu, na jaki taka umowa została zawarta, w razie przyznania konsumentowi prawa do odstąpienia od umowy przedsiębiorca mógłby napotkać trudności w ponownym wykorzystaniu – bez konieczności poniesienia w tym względzie nieproporcjonalnych niedogodności – pojazdu nabytego specjalnie na życzenie konsumenta i zgodnie z podaną przez niego specyfikacją. Zależnie bowiem od między innymi marki, modelu, rodzaju silnika, koloru karoserii lub wnętrza pojazdu czy też jego wyposażenia przedsiębiorcy mogłoby nie udać się, w rozsądnym terminie po wykonaniu przez konsumenta prawa do

odstąpienia od umowy, przydzielić pojazdu do innego równoważnego wykorzystania na okres odpowiadający pierwotnie przewidzianemu okresowi leasingu bez poniesienia w tym względzie istotnej szkody ekonomicznej.

- 200 Taka wykładnia jest spójna z wyjątkiem od prawa do odstąpienia od umowy przewidzianym w art. 16 lit. c) dyrektywy 2011/83, dotyczącym „dostarczania towarów wyprodukowanych według specyfikacji konsumenta lub wyraźnie zindywidualizowanych”. Prawdą jest, że umowa leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania w sprawie C-38/21 nie dotyczy dostarczania towarów, lecz świadczenia usługi. Niemniej ten inny wyjątek świadczy o woli prawodawcy Unii, by wyłączyć prawo do odstąpienia od umowy w sytuacjach, gdy towar został wyprodukowany według specyfikacji konsumenta lub wyraźnie zindywidualizowany, co ma miejsce w razie zamówienia nowego pojazdu zgodnie z wyraźną specyfikacją podaną przez konsumenta celem wykorzystania go w ramach umowy leasingu.
- 201 Z wykładni literalnej, kontekstualnej i celowościowej art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 dokonanej w pkt 190–200 niniejszego wyroku wynika, że umowa leasingu pojazdu samochodowego zawarta na okres 24 miesięcy, taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego, dotyczy „świadczenia usług w zakresie [...] najmu samochodów [na] konkretny dzień lub okres świadczenia usługi” w rozumieniu tego przepisu.
- 202 W świetle powyższych rozważań na pytanie siódme w sprawie C-38/21 należy odpowiedzieć, że art. 16 lit. l) dyrektywy 2011/83 należy interpretować w ten sposób, że wyjątek od prawa do odstąpienia od umowy przewidziany w tym przepisie w odniesieniu do umów zawieranych na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa objętych zakresem stosowania tej dyrektywy i dotyczący usług najmu samochodów, w odniesieniu do których umowa przewiduje konkretny dzień lub okres świadczenia usługi, jest skuteczny wobec umowy leasingu pojazdu samochodowego zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem i uznanej za umowę o świadczenie usług zawartą na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa w rozumieniu tej dyrektywy, o ile główny przedmiot tej umowy polega na umożliwieniu konsumentowi wykorzystania pojazdu przez konkretny okres przewidziany w tej umowie w zamian za regularne wpłaty kwot pieniężnych.

W przedmiocie pytań od pierwszego do czwartego w sprawie C-38/21

- 203 Jako że pytania od pierwszego do czwartego dotyczą wykładni dyrektywy 2008/48, należy w pierwszej kolejności stwierdzić, że skoro umowa leasingu taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego nie jest objęta – zgodnie z odpowiedzią udzieloną na pytanie piąte w sprawie C-38/21 – zakresem stosowania tej dyrektywy, nie ma już potrzeby, jak wynika z orzecznictwa przytoczonego w pkt 110 niniejszego wyroku, udzielać odpowiedzi na owe pytania od pierwszego do czwartego w odniesieniu do wspomnianej dyrektywy.
- 204 Stwierdzenia tego nie podważa okoliczność, że sąd odsyłający wskazuje, iż w jego przekonaniu taka umowa leasingu powinna być regulowana w drodze analogii przez przepisy prawa krajowego dokonujące transpozycji dyrektywy 2008/48.
- 205 Prawdą jest, że zgodnie z art. 1 dyrektywy 2008/48 w związku z jej motywem 10 pomimo pełnej harmonizacji aspektów objętych zakresem stosowania tej dyrektywy państwa członkowskie mają możliwość utrzymania w mocy lub ustanowienia krajowych przepisów odpowiadających przepisom tej dyrektywy lub niektórym jej przepisom w stosunku do umów o kredyt nieobjętych

zakresem stosowania owej dyrektywy, takich jak „[umowy] najmu lub leasingu, jeżeli ani sama umowa, ani jakakolwiek umowa odrębna nie przewidują obowiązku nabycia przedmiotu umowy”, o których mowa w art. 2 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2008/48.

- 206 Prawdą jest także, że Trybunał wielokrotnie uznawał swoją właściwość do orzekania w przedmiocie wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczących przepisów prawa Unii w sytuacjach, w których przepisy tego prawa znajdowały zastosowanie do sprawy za pośrednictwem prawa krajowego, które zostało dostosowane, w odniesieniu do rozwiązań przyjętych dla sytuacji czysto wewnętrznych, do rozwiązań przewidzianych przez prawo Unii. W takim przypadku istnieje bowiem określony interes Unii w tym, by celem uniknięcia przyszłych rozbieżności w wykładni przepisy lub pojęcia przejęte z prawa Unii były interpretowane w sposób jednolity, bez względu na warunki, w jakich mają być stosowane (zob. podobnie wyrok z dnia 30 stycznia 2020 r., I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, pkt 45, 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 207 Niemniej z orzecznictwa Trybunału wynika, że dane przepisy prawa Unii powinny znaleźć zastosowanie za pośrednictwem prawa krajowego w sposób bezpośredni i bezwarunkowy w celu zapewnienia identycznego traktowania sytuacji krajowych i sytuacji regulowanych prawem Unii oraz że konkretne elementy pozwalające ustalić taką bezpośrednią i bezwarunkową stosowalność powinny wynikać z postanowienia odsyłającego. W tym celu na sądzie odsyłającym ciąży obowiązek wskazania Trybunałowi, zgodnie z art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem, związku, jaki zawisły przed nim spór – mimo swego czysto wewnętrznego charakteru – wykazuje z przepisami prawa Unii, który to związek czyni uzyskanie wykładni oczekiwanej w ramach odesłania prejudycjalnego niezbędnym dla rozstrzygnięcia owego sporu (zob. podobnie wyrok z dnia 30 stycznia 2020 r., I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, pkt 46, 48, 49 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 208 W niniejszej sprawie sąd odsyłający wskazał w uzupełnieniu wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, że Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) orzekł, iż umowy leasingu pojazdu samochodowego, które przewidują, iż konsument nie ma na koniec okresu obowiązywania tej umowy obowiązku wykupu tego pojazdu, nie podlegają § 506 BGB, który odsyła do przepisów BGB dokonujących transpozycji dyrektywy 2008/48. Z tego powodu i pomimo wątpliwości żywionych co do takiej wykładni sąd odsyłający podaje we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, że zgodnie z orzecznictwem Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości), które stanowi część niemieckiego porządku prawnego, ów porządek prawny nie uczynił dyrektywy 2008/48 stosowalną w sposób bezpośredni i bezwarunkowy do umów leasingu takich jak będąca przedmiotem postępowania głównego.
- 209 W drugiej kolejności należy zauważyć, że w uzupełnieniu wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wskazuje, że mimo iż umowa będąca przedmiotem postępowania głównego nie powinna wchodzić w zakres stosowania dyrektywy 2008/48 jako umowa o kredyt konsumencki, pytania trzecie i czwarte w sprawie C-38/21 zachowują znaczenie dla sprawy na wypadek, gdyby konsument mógł powołać się na prawo do odstąpienia od umowy przewidziane przez przepisy prawa niemieckiego dokonujące transpozycji przepisów dyrektyw 2002/65 i 2011/83 w odniesieniu do umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa i umów zawieranych na odległość.
- 210 W tym względzie z pkt 156 niniejszego wyroku wynika, że konsumentowi takiemu jak VK nie przysługuje prawo do odstąpienia od umowy na podstawie dyrektywy 2002/65, zważywszy, że umowa leasingu pojazdu samochodowego taka jak będąca przedmiotem postępowania głównego

nie mieści się w zakresie stosowania tej dyrektywy. Ponadto z pkt 156 i 202 niniejszego wyroku wynika, że chociaż taka umowa jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2011/83, to przy założeniu, że może zostać uznana za umowę zawartą poza lokalem przedsiębiorstwa lub na odległość w rozumieniu art. 2 pkt 6 i 7 tej dyrektywy, konsumentowi, który ją zawarł z przedsiębiorcą, nie przysługuje prawo do odstąpienia od niej przewidziane w tej dyrektywie, zgodnie z jej art. 16 lit. l).

- 211 Wobec powyższego nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytania trzecie i czwarte w sprawie C-38/21 w odniesieniu do dyrektyw 2002/65 i 2011/83.

W przedmiocie pytania pierwszego w sprawach C-47/21 i C-232/21

- 212 Tytułem wstępu, celem ustosunkowania się do zastrzeżenia C Bank, Volkswagen Bank i Audi Bank, zgodnie z którym to pytanie jest niedopuszczalne, należy przypomnieć, że chociaż literalne brzmienie tego pytania wzywa Trybunał do wypowiedzenia się w przedmiocie zgodności przepisów prawa krajowego z prawem Unii, to takie sformułowanie nie stoi na przeszkodzie temu, aby Trybunał udzielił sądowi odsyłającemu użytecznej odpowiedzi poprzez dostarczenie mu elementów wykładni prawa Unii, które pozwolą temu sądowi na samodzielne orzeczenie o zgodności prawa krajowego z prawem Unii (wyrok z dnia 17 marca 2021 r., *Consulmarketing*, C-652/19, EU:C:2021:208, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 213 W niniejszej sprawie z wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawach C-47/21 i C-232/21 wynika najpierw, że umowy będące przedmiotem postępowań głównych przewidują, iż termin, w którym konsument może odstąpić od umowy, rozpoczyna bieg po zawarciu umowy, o ile kredytobiorca otrzymał wszystkie informacje obowiązkowe przewidziane w prawie niemieckim i odpowiadające co do istoty informacjom wskazanym w art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48.
- 214 Następnie umowy te zawierają postanowienia odpowiadające wzorcowi ustawowemu przewidzianemu przez prawo niemieckie. Chociaż sąd odsyłający ustalił, że niektóre z tych postanowień nie były zgodne z art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48, uściśla on, że z § 247 ust. 6 akapit drugi zdanie trzecie i z § 247 ust. 12 akapit pierwszy zdanie trzecie EGBGB wynika, że jeżeli umowa zawiera widoczne i jasno sformułowane postanowienie, które odpowiada temu wzorcowi, postanowienie takie uważa się spełniające wymogi poinformowania konsumenta w zakresie przysługującego mu prawa do odstąpienia od umowy.
- 215 Wreszcie należy zauważyć, że chociaż pytanie pierwsze w sprawach C-47/21 i C-232/21 zostało zadane nie tylko w odniesieniu do art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48, lecz również w odniesieniu do art. 14 ust. 1 tej dyrektywy, jedynie wykładnia pierwszego z tych przepisów jest niezbędna do celów udzielenia odpowiedzi na to pytanie.
- 216 Wobec powyższego należy przyjąć, że poprzez pytanie pierwsze w sprawach C-47/21 i C-232/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu ustanawiającemu domniemanie ustawowe, zgodnie z którym przedsiębiorca dochowuje spoczywającego na nim obowiązku poinformowania konsumenta o przysługującym mu prawie do odstąpienia od umowy, jeżeli w umowie dokona odesłania do przepisów krajowych, które z kolei odsyłają do wzorca ustawowego w tym zakresie, wykorzystując przy tym zawarte w tym

wzorcu postanowienia, które nie są zgodne z wymogami tego przepisu dyrektywy. Na wypadek odpowiedzi twierdzącej sąd odsyłający pragnie również ustalić, czy należy odstąpić od stosowania tego uregulowania krajowego do sporu, którego stronami są wyłącznie jednostki.

- 217 W tym względzie należy podkreślić, że umowy o kredyt będące przedmiotem postępowania w sprawach C-47/21 i C-232/21 odpowiadają definicji umów o kredyt zawartej w art. 3 lit. c) dyrektywy 2008/48. Tym samym umowy te są objęte zakresem stosowania tej dyrektywy, zgodnie z jej art. 2 ust. 1.
- 218 Uściśliwszy powyższe, należy przypomnieć, że art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 wymienia informacje, które w sposób jasny i zwięzły powinny zostać podane w umowach o kredyt objętych zakresem stosowania tej dyrektywy na mocy jej art. 2. Artykuł 10 ust. 2 lit. p) wspomnianej dyrektywy stanowi między innymi, że umowa o kredyt powinna w ten sposób określać istnienie prawa do odstąpienia lub brak takiego prawa, okres, w którym można z niego skorzystać, oraz inne warunki korzystania z niego, w tym informację o obowiązku spłaty przez konsumenta wpłaconego kapitału oraz odsetek, a także kwotę odsetek należnych w stosunku dziennym.
- 219 Trybunał orzekł już, że art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 stoi na przeszkodzie temu, by w odniesieniu do informacji określonych w art. 10 tej dyrektywy umowa o kredyt zawierała odesłanie do przepisu krajowego, który sam odsyła do innych przepisów prawa danego państwa członkowskiego. Jeżeli bowiem umowa zawarta przez konsumenta odsyła do określonych przepisów prawa krajowego w odniesieniu do informacji, których wskazania wymaga art. 10 dyrektywy 2008/48, konsument nie jest w stanie na podstawie umowy ani określić zakresu swojego zobowiązania umownego, ani skontrolować, czy wszystkie elementy wymagane zgodnie z tym przepisem znajdują się w zawartej przez niego umowie, ani tym bardziej sprawdzić, czy termin na odstąpienie od umowy, którym może dysponować, rozpoczął w stosunku do niego bieg (zob. podobnie wyrok z dnia 26 marca 2020 r., Kreissparkasse Saarlouis, C-66/19, EU:C:2020:242, pkt 44, 49).
- 220 Wynika z tego, że art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 stoi na przeszkodzie wprowadzeniu do umowy o kredyt postanowienia, które odsyła do przepisów krajowych odsyłających z kolei do wzorca informacji ustanowionego prawem, takiego jak wzorzec ustawowy. Powyższe znajduje tym bardziej zastosowanie, gdy postanowienia zawarte w takim wzorcu są sprzeczne ze wspomnianym przepisem ze względu na ich brak jasności w kontekście danej umowy. Tym samym ten sam przepis stoi w takim samym stopniu na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu ustanawiającemu w odniesieniu do stosowania takich postanowień domniemanie ustawowe, zgodnie z którym przedsiębiorca dochowuje spoczywającego na nim obowiązku poinformowania konsumenta o przysługującym mu prawie do odstąpienia od umowy.
- 221 Jeśli chodzi o konsekwencje, jakie sąd odsyłający musi wyciągnąć z powyższego stwierdzenia, należy przypomnieć, że sąd krajowy, który rozstrzyga spór wyłącznie pomiędzy jednostkami, podczas stosowania przepisów prawa wewnętrznego wydanych w celu transpozycji zobowiązań przewidzianych przez dyrektywę ma obowiązek uwzględnić całość przepisów prawa krajowego i interpretować je tak dalece jak to możliwe w świetle brzmienia, jak również celu tej dyrektywy, aby uzyskać wynik zgodny z realizowanym przez nią celem (wyrok z dnia 18 stycznia 2022 r., Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 222 Zasada wykładni zgodnej prawa krajowego ma jednak pewne granice. Spoczywający na sądzie krajowym obowiązek odniesienia się do treści dyrektywy przy dokonywaniu wykładni i stosowaniu odpowiednich przepisów prawa krajowego jest bowiem ograniczony przez ogólne

zasady prawa i nie może służyć jako podstawa dla dokonywania wykładni prawa krajowego contra legem (wyrok z dnia 18 stycznia 2022 r., Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 223 W niniejszej sprawie z akt znajdujących się w posiadaniu Trybunału wynika, że według Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) brzmienie, geneza i cel krajowych przepisów rozpatrywanych w postępowaniu głównym stoją na przeszkodzie temu, by mogły one być przedmiotem wykładni zgodnej z dyrektywą 2008/48. Sąd odsyłający wskazuje natomiast na istnienie w doktrynie stanowiska opowiadającego się za taką wykładnią, rozważając równocześnie możliwość odstąpienia od stosowania tych przepisów krajowych.
- 224 Wobec powyższego do tego sądu należy sprawdzenie, czy rozpatrywane w postępowaniu głównym przepisy krajowe mogą być przedmiotem wykładni zgodnej z dyrektywą 2008/48, przy czym sąd ów nie może skutecznie przyjąć, że nie ma możliwości dokonania takiej wykładni wyłącznie z tego powodu, że przepisom tym inne sądy jego państwa członkowskiego, choćby sąd najwyższego szczebla, nadały wykładnię, która stoi w sprzeczności tym prawem (zob. podobnie wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 72 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 225 Na wypadek gdyby sąd odsyłający miał przyjąć, że brak jest takiej możliwości, należy przypomnieć, że zasada pierwszeństwa wymaga od sądu krajowego, do którego właściwości należy stosowanie przepisów prawa Unii, by – w razie niemożności dokonania wykładni uregulowania krajowego w sposób zgodny z wymogami określonymi w prawie Unii – zapewnił pełną skuteczność wymogów tego prawa w zawisłym przed nim sporze, w razie konieczności odstępując z własnej inicjatywy od stosowania wszelkich przepisów lub praktyk krajowych, także późniejszych, które są niezgodne z przepisem prawa Unii mającym bezpośrednią skuteczność, bez konieczności zwracania się o wcześniejsze uchylenie tego przepisu krajowego lub praktyki krajowej lub oczekiwania na ich uchylenie w drodze ustawodawczej lub w jakimkolwiek innym trybie ustrojowym [wyroki: z dnia 8 marca 2022 r., Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Bezpośrednia skuteczność), C-205/20, EU:C:2022:168, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 24 lipca 2023 r., Lin, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, pkt 95].
- 226 Tymczasem z utrwalonego orzecznictwa wynika, że dyrektywa nie może sama w sobie tworzyć obowiązków wobec jednostki, a zatem nie można powoływać się na dyrektywę jako taką przeciwko jednostce przed sądem krajowym. W związku z tym nawet jasny, precyzyjny i bezwarunkowy przepis dyrektywy nie pozwala sądowi krajowemu na odstąpienie od stosowania przepisu prawa krajowego, który jest sprzeczny z takim przepisem dyrektywy, jeżeli w wyniku tego odstąpienia zostałby nałóżony na jednostkę dodatkowy obowiązek (zob. podobnie wyrok z dnia 18 stycznia 2022 r., Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 227 W niniejszej sprawie bezsporne jest, po pierwsze, że stronami sporów w postępowaniach głównych są wyłącznie jednostki. Po drugie, jeżeli w sporach w postępowaniach głównych odstąpiono od stosowania rozpatrywanych przepisów krajowych na podstawie art. 10 ust. 1 lit. p) dyrektywy 2008/48, banki pozwane w ramach tych sporów zostałyby pozbawione możliwości powołania się na ustanowione przez te przepisy domniemanie, a konsekwencji miałyby obowiązek udzielić, w umowach będących przedmiotem postępowań głównych, w sposób jasny i zrozumiały, wymienionych w tym przepisie informacji dotyczących prawa do

odstąpienia od umowy. Orzecznictwo przytoczone w poprzednim punkcie wyklucza jednak możliwość nadania wspomnianemu przepisowi takiego skutku wyłącznie na podstawie prawa Unii.

- 228 Z powyższego wynika, że sąd odsyłający nie jest zobowiązany odstąpić – jedynie na podstawie prawa Unii – od stosowania § 247 ust. 6 akapit drugi zdanie trzecie i § 247 ust. 12 akapit pierwszy zdanie trzecie EGBGB, jeżeli te przepisy są niezgodne z art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48, z zastrzeżeniem jednak możliwości odstąpienia przez ten sąd od stosowania wspomnianych przepisów na mocy prawa krajowego (zob. analogicznie wyrok z dnia 18 stycznia 2022 r., Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, pkt 33).
- 229 Należy jednak uściślić, że poszkodowany w wyniku niezgodności prawa krajowego z prawem Unii może powołać się na orzecznictwo wynikające z wyroku z dnia 19 listopada 1991 r., Francovich i in., (C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428) w celu uzyskania w stosownym przypadku naprawienia poniesionej szkody (zob. w tym względzie wyroki: z dnia 7 marca 1996 r., El Corte Inglés, C-192/94, EU:C:1996:88, pkt 22; z dnia 18 stycznia 2022 r., Thelen Technopark Berlin, C-261/20, EU:C:2022:33, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 230 W świetle powyższych rozważań na pierwsze w sprawach C-47/21 i C-232/21 należy odpowiedzieć, że art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu ustanawiającemu domniemanie ustawowe, zgodnie z którym przedsiębiorca dochowuje spoczywającego na nim obowiązku poinformowania konsumenta o przysługującym mu prawie do odstąpienia od umowy, jeżeli w umowie dokona odesłania do przepisów krajowych, które z kolei odsyłają do wzorca ustawowego w tym zakresie, wykorzystując przy tym zawarte w tym wzorcu postanowienia, które nie są zgodne z wymogami tego przepisu dyrektywy. W braku możliwości dokonania wykładni rozpatrywanego uregulowania krajowego w sposób zgodny z dyrektywą 2008/48 sąd krajowy rozpoznający spór, którego stronami są wyłącznie jednostki, nie ma obowiązku, na podstawie samego prawa Unii, odstąpić od stosowania takiego uregulowania, z zastrzeżeniem jednak możliwości odstąpienia przez ten sąd od stosowania wspomnianych przepisów na mocy prawa krajowego, a w braku takiej możliwości – w oparciu o prawo poszkodowanego w wyniku niezgodności prawa krajowego z prawem Unii do uzyskania naprawienia poniesionej przez niego szkody.

W przedmiocie pytania drugiego lit. a) w sprawie C-232/21

- 231 Poprzez pytanie drugie lit. a) w sprawie C-232/21 sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że wysokość odsetek należnych w stosunku dziennym mających zastosowanie w razie wykonania przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy, którą należy podać w umowie o kredyt na podstawie tego przepisu, musi wynikać arytmetycznie z uzgodnionej w umowie należnej stopy oprocentowania.
- 232 Artykuł 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 stanowi, że w umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły umieszcza się informację o obowiązku spłaty przez konsumenta, w razie wykonania przez niego prawa do odstąpienia od umowy, wypłaconego kapitału oraz odsetek zgodnie z art. 14 ust. 3 lit. b) tej dyrektywy, a także kwotę odsetek należnych w stosunku dziennym.

- 233 Z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 w związku z jej motywem 31 wynika, że wymóg wskazania w umowie o kredyt sporządzonej w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku w sposób jasny i zwięzły elementów określonych w tym przepisie jest niezbędny dla umożliwienia konsumentom poznania ich praw i obowiązków (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 70 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 234 Zaznajomienie się z elementami, jakie powinna obowiązkowo zawierać umowa o kredyt zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, i ich dobre zrozumienie przez konsumenta są konieczne dla prawidłowego wykonania tej umowy, a w szczególności dla wykonywania przez konsumenta przysługujących mu praw, do których należy prawo do odstąpienia od umowy (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 71 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 235 Celem umożliwienia dobrego zrozumienia owych elementów, w poszanowaniu wymogu jasności ustanowionego w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, informacje podane w umowie o kredyt muszą więc być pozbawione wszelkich nieścisłości, które obiektywnie mogą wprowadzić przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, w błąd co do zakresu jego praw i obowiązków wynikających z tej umowy.
- 236 Ponadto art. 14 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2008/48 przewiduje między innymi, że jeżeli konsument korzysta z prawa do odstąpienia od umowy, to odsetki wylicza się na podstawie uzgodnionej stopy oprocentowania kredytu. Należy przyjąć, że pojęcie „odsetek” obejmuje także pojęcie odsetek należnych w stosunku dziennym, o którym mowa w art. 10 ust. 2 lit. p) tej dyrektywy, jako że jej art. 14 ust. 3 lit. b) odnosi się do „odset[ek] od kapitału należn[ych] od dnia wypłaty kredytu do dnia spłaty kapitału”.
- 237 Z przepisów art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 w związku z jej art. 14 ust. 3 lit. b) wynika zatem, że jeśli chodzi o kwotę odsetek należnych w stosunku dziennym, które konsument ma obowiązek uiścić w razie skorzystania z prawa do odstąpienia od umowy, w żadnym wypadku nie może ona być wyższa od kwoty wynikającej arytmetycznie z uzgodnionej w umowie stopy oprocentowania kredytu.
- 238 Z uwagi na orzecznictwo przytoczone w pkt 233–235 niniejszego wyroku informacje zawarte w umowie w odniesieniu do kwoty odsetek należnych w stosunku dziennym powinny być podane w sposób jasny i zwięzły, tak aby, w szczególności, w powiązaniu z innymi informacjami, były pozbawione wszelkich nieścisłości, które obiektywnie mogą wprowadzić przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, w błąd co do kwoty odsetek należnych w stosunku dziennym, którą ostatecznie będzie musiał uiścić. W braku informacji spełniających powyższe wymogi żadna kwota odsetek należnych w stosunku dziennym nie jest należna.
- 239 Do sądu odsyłającego należeć będzie sprawdzenie, czy w świetle postanowień umownych spornych w sprawie C-232/21 przeciętny konsument, właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny, był w stanie jasno zidentyfikować kwotę odsetek należnych w stosunku dziennym, którą miałby uiścić w razie skorzystania z prawa do odstąpienia od umowy.
- 240 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie lit. a) w sprawie C-232/21 należy odpowiedzieć, że art. 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 w związku z jej art. 14 ust. 3 lit. b) należy interpretować w ten sposób, że wysokość odsetek należnych w stosunku dziennym mających zastosowanie w razie wykonania przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy, którą

należy podać w umowie o kredyt na podstawie tego przepisu, w żadnym wypadku nie może być wyższa od kwoty wynikającej arytmetycznie z uzgodnionej w tej umowie stopy oprocentowania kredytu. Informacje zawarte w umowie w odniesieniu do kwoty odsetek należnych w stosunku dziennym powinny być podane w sposób jasny i zwięzły, tak aby, w szczególności, w powiązaniu z innymi informacjami, były pozbawione wszelkich nieścisłości, które obiektywnie mogą wprowadzić przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, w błąd co do kwoty odsetek należnych w stosunku dziennym, którą ostatecznie będzie musiał uiścić. W braku informacji spełniających powyższe wymogi żadna kwota odsetek należnych w stosunku dziennym nie jest należna.

W przedmiocie pytania drugiego lit. d) w sprawie C-47/21

- 241 Poprzez pytanie drugie lit. d) w sprawie C-47/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że istotne wymogi formalne, którym podlega wszczęcie pozasądowego postępowania reklamacyjnego lub odwoławczego, muszą być podane do wiadomości w umowie kredytowej, czy też wystarczy, że umowa ta odsyła w tym względzie do regulaminu, z którym można się zapoznać na żądanie lub dostępnym w Internecie.
- 242 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy 2008/48 w umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły podaje się informację, czy konsument może skorzystać z pozasądowego mechanizmu reklamacyjnego i odwoławczego, a jeżeli tak – sposoby dostępu do niego.
- 243 W tym kontekście Trybunał orzekł już, że o ile zawarte w umowie o kredyt informacje nie muszą powielać wszystkich przepisów proceduralnych dotyczących pozasądowych mechanizmów reklamacyjnych i odwoławczych dostępnych konsumentowi, art. 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy 2008/48 ma jednak na celu zapewnienie, po pierwsze, aby konsument mógł podjąć decyzję, z pełną znajomością okoliczności faktycznych, czy użyteczne jest skorzystanie z któregoś z tych mechanizmów, a po drugie, aby był on w stanie faktycznie wnieść taką reklamację lub takie odwołanie na podstawie informacji zawartych w umowie o kredyt (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 132, 135).
- 244 W tym względzie zasadnicze znaczenie ma to, aby konsument został poinformowany, po pierwsze, o wszystkich pozasądowych procedurach dochodzenia roszczeń lub procedurach odwoławczych, z których może on skorzystać, a w razie potrzeby o kosztach każdej z tych procedur, po drugie, o tym, czy reklamację lub odwołanie należy złożyć poprzez przesłanie jej pocztą tradycyjną, czy też w drodze elektronicznej, po trzecie, o adresie poczty tradycyjnej lub elektronicznej, na który należy przesłać roszczenie reklamacyjne lub odwołanie, oraz po czwarte, o innych warunkach formalnych, którym podlega ta reklamacja lub to odwołanie (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 136).
- 245 Trybunał orzekł już w tym zakresie, że samo odesłanie w umowie o kredyt do regulaminu, z którym można się zapoznać w Internecie, lub do innego dokumentu dotyczącego zasad funkcjonowania pozasądowych mechanizmów reklamacyjnych i odwoławczych nie jest wystarczające (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 137). Podobnie musi być w sytuacji, w której umowa o kredyt wskazuje, że taki regulamin jest dostępny na żądanie.

246 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie lit. d) w sprawie C-47/21 należy odpowiedzieć, że art. 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że istotne informacje dotyczące wszystkich pozasądowych postępowań reklamacyjnych lub odwoławczych muszą być podane do wiadomości w umowie kredytowej, podobnie jak, w stosownym przypadku, koszty każdej z tych procedur, to, czy reklamację lub odwołanie należy złożyć poprzez przesłanie ich pocztą tradycyjną, czy też w drodze elektronicznej, adres poczty tradycyjnej lub elektronicznej, na który należy przesłać roszczenie reklamacyjne lub odwołanie, oraz inne warunki formalne, którym podlega ta reklamacja lub to odwołanie, przy czym nie jest wystarczające samo odesłanie w umowie o kredyt do regulaminu, z którym można się zapoznać na żądanie lub dostępnym w Internecie, czy też do innego aktu lub dokumentu dotyczącego zasad dostępu do pozasądowych mechanizmów reklamacyjnych i odwoławczych.

W przedmiocie pytania drugiego lit. b) ppkt aa) w sprawach C-47/21 i C-232/21

247 Poprzez pytanie drugie lit. b) ppkt aa) w sprawach C-47/21 i C-232/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że umowa o kredyt musi, w odniesieniu do obliczania rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty kredytu, wskazywać wzór arytmetyczny na tyle konkretny i zrozumiały dla konsumenta, aby był on w stanie obliczyć, przynajmniej w przybliżeniu, wysokość rekompensaty należnej w takim przypadku.

248 Zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy 2008/48 umowa o kredyt powinna określać w sposób jasny i zwięzły „prawo do przedterminowej spłaty oraz procedurę przedterminowej spłaty, a także, w stosownych przypadkach, informację dotyczącą prawa kredytodawcy do otrzymania rekompensaty i sposobu jej ustalania”.

249 W niniejszym przypadku z postanowień odsyłających wynika, że umowy o kredyt będące przedmiotem spraw C-47/21 i C-232/21 przewidują zasadniczo, że w razie wcześniejszej spłaty kredytu przez konsumenta bank może żądać rekompensaty, która jest obliczana według ram arytmetycznych ustalonych przez Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości), uwzględniających między innymi poziom stopy procentowej, która uległa w międzyczasie zmianie, przepływy środków finansowych pierwotnie uzgodnionych w ramach kredytu, utracony zysk banku będącego kredytodawcą, koszty administracyjne związane ze wcześniejszą spłatą oraz koszty ryzyka i koszty administracyjne zaoszczędzone w związku ze wcześniejszą spłatą. Umowy te uściślają także, że rekompensata za wcześniejszą spłatę tak obliczona zostaje ograniczona do niższej z dwóch następujących kwot, jeżeli jest od nich wyższa: albo do 1 % lub, jeżeli wcześniejsza spłata kredytu ma miejsce mniej niż 7 lat przed uzgodnioną datą spłaty, 0,5 % kwoty wcześniejszej spłaty, albo do kwoty odsetek, którą kredytobiorca zapłaciłby między dniem wcześniejszej spłaty a uzgodnionym dniem spłaty.

250 W podobnym kontekście Trybunał orzekł już, że jeżeli dyrektywa 2008/48 nakłada na przedsiębiorcę obowiązek podania do wiadomości konsumenta treści zaproponowanego mu zobowiązania umownego, którego pewne elementy wynikają z bezwzględnie obowiązujących przepisów ustawowych lub wykonawczych państwa członkowskiego, przedsiębiorca ten jest zobowiązany poinformować konsumenta o treści tych przepisów, tak aby mógł on poznać swe prawa i obowiązki (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 99 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 251 O ile w odniesieniu do rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty, o której mowa w art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy 2008/48, nie jest w tym względzie konieczne, aby umowa o kredyt określała wzór arytmetyczny, za pomocą którego owa rekompensata zostanie obliczona, o tyle jednak umowa ta powinna wskazywać sposób obliczania tej rekompensaty w sposób konkretny i łatwy do zrozumienia dla przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, tak aby mógł on ustalić kwotę rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty na podstawie informacji podanych w umowie o kredyt (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 100).
- 252 Trybunał orzekł bowiem, że samo odesłanie, na potrzeby obliczenia rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty kredytu, do ram finansowo-arytmetycznych wyznaczonych przez sąd krajowy nie spełnia przypomnianego w pkt 250 niniejszego wyroku wymogu poinformowania konsumenta o treści ciężącego na nim zobowiązania umownego (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 101).
- 253 Niemniej przewidziany w art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy 2008/48 obowiązek poinformowania konsumenta o sposobie obliczania rekompensaty, jaką będzie musiał zapłacić kredytodawcy w razie wcześniejszej spłaty kredytu, ma umożliwić konsumentowi ustalenie kwoty tej rekompensaty na podstawie informacji podanych w umowie kredytu. W tym względzie z orzecznictwa Trybunału wynika, że udzielenie informacji niepełnej lub błędnej może zostać zrównane z brakiem jakiegokolwiek informacji wyłącznie w przypadku, gdy skutkiem tego konsument został wprowadzony w błąd co do swoich praw i obowiązków (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 kwietnia 2008 r., Hamilton, C-412/06, EU:C:2008:215, pkt 35; a także z dnia 19 grudnia 2019 r., Rust Hackner i in., od C-355/18 do C-357/18 i C-479/18, EU:C:2019:1123, pkt 78), co doprowadziło go do zawarcia umowy, której być może by nie zawarł, gdyby dysponował ogółem informacji pełnych i poprawnych pod względem materialnym.
- 254 Nie można tymczasem przyjąć, że konsument został wprowadzony w błąd w rozumieniu tego orzecznictwa, jeżeli – pomijając niezgodność odesłania, do celów obliczenia wspomnianej rekompensaty, do ram finansowo-arytmetycznych wyznaczonych przez sąd krajowy – umowa zawiera inne elementy pozwalające temu konsumentowi na określenie z łatwością kwoty owej rekompensaty, w szczególności jej kwoty maksymalnej, którą będzie musiał uiścić w razie wcześniejszej spłaty kredytu.
- 255 Do sądu odsyłającego należeć zatem będzie dokonanie weryfikacji, czy umowy będące przedmiotem postępowania w sprawach C-47/21 i C-232/21 spełniają ten warunek, w zakresie, w jakim przewidują one, że rekompensata z tytułu wcześniejszej spłaty obliczona w oparciu o wypracowane w orzecznictwie ramy arytmetyczno-finansowe jest ograniczona do niższej z dwóch kwot wspomnianych w pkt 249 niniejszego wyroku, w sytuacji gdy ta rekompensata jest od nich wyższa.
- 256 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie lit. b) ppkt aa) w sprawach C-47/21 i C-232/21 należy odpowiedzieć, że art. 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że umowa o kredyt musi co do zasady, w odniesieniu do obliczania rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty kredytu, wskazywać metodę obliczania tej rekompensaty w sposób konkretny i łatwo zrozumiały dla przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, tak aby mógł on ustalić kwotę rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty na podstawie informacji podanych tej w umowie. Jednakże nawet w braku wskazania konkretnej i łatwo zrozumiałej metody

obliczeń taka umowa może spełniać przewidziany w tym przepisie obowiązek, o ile zawiera inne elementy pozwalające konsumentowi na określenie z łatwością kwoty owej rekompensaty, w szczególności jej kwoty maksymalnej, którą będzie musiał uiścić w razie wcześniejszej spłaty kredytu.

W przedmiocie pytania drugiego lit. b) ppkt bb), lit. e) i lit. f) w sprawie C-47/21 oraz w przedmiocie pytania drugiego lit. b) ppkt bb), lit. c) i lit. d) w sprawie C-232/21

- 257 Tytułem wstępu należy podkreślić, że pytanie drugie lit. e) i lit. f) w sprawie C-47/21 oraz pytanie drugie lit. c) i lit. d) w sprawie C-232/21 są dopuszczalne, w przeciwieństwie do tego, co twierdzą, odpowiednio, C Bank oraz Volkswagen Bank i Audi Bank w uwagach przedstawionych na piśmie. Prawdą jest, że sąd odsyłający zadał te pytania, czyniąc ogólne odniesienie do art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, a nie do poszczególnych liter tego ustępu. Niemniej na podstawie całościowej lektury postanowień odsyłających w tych dwóch sprawach/Trybunał jest w stanie zrozumieć te aspekty wspomnianego przepisu, które budzą wątpliwości sądu odsyłającego co do jego wykładni, i udzielić mu w tym względzie użytecznej odpowiedzi. Co za tym idzie, należy przyjąć, zgodnie z zasadami przytoczonymi w pkt 110 i 117 niniejszego wyroku, że w ramach owych pytań sąd odsyłający zidentyfikował z wystarczającą precyzją przepis prawa Unii mający związek z okolicznościami i przedmiotem sporów głównych, umożliwiając tym samym Trybunałowi udzielenie temu sądowi użytecznej odpowiedzi.
- 258 A zatem poprzez pytanie drugie lit. b) ppkt bb), lit. e) i lit. f) w sprawie C-47/21 oraz pytanie drugie lit. b) ppkt bb), lit. c) i lit. d) w sprawie C-232/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że termin na odstąpienie od umowy o kredyt, o którym mowa w tym art. 14 ust. 1 akapit pierwszy, rozpoczyna bieg wyłącznie pod warunkiem, że informacje wymagane na mocy art. 10 ust. 2 tej dyrektywy zostały podane konsumentowi w sposób kompletny i że są pozbawione błędów materialnych.
- 259 W tym względzie należy zauważyć, że podobnie jak w wypadku innych dyrektyw Unii w dziedzinie ochrony konsumentów reżim ochronny ustanowiony przez dyrektywę 2008/48 opiera się na założeniu, iż konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi on się na postanowienia umowne sporządzone uprzednio przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść (zob. podobnie wyroki: z dnia 4 czerwca 2015 r., Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 260 W związku z tym informacje poprzedzające zawarcie umowy i towarzyszące owemu zawarciu dotyczące postanowień umowy i konsekwencji owego zawarcia mają dla konsumenta fundamentalne znaczenie. To w szczególności na podstawie tych właśnie informacji konsument podejmuje decyzję, czy zamierza związać się warunkami sformułowanymi uprzednio przez przedsiębiorcę (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 64 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 261 Z art. 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) dyrektywy 2008/48 wynika, że czternastodniowy termin na odstąpienie od umowy rozpoczyna bieg dopiero wtedy, gdy informacje przewidziane w art. 10 tej dyrektywy zostały przekazane konsumentowi, jeżeli zdarzenie to miało miejsce później niż w dniu zawarcia umowy o kredyt. Artykuł 10 ust. 2 tej dyrektywy wymienia rodzaje informacji, które należy podać w sposób jasny i zwięzły w dowolnej umowie o kredyt.

- 262 W tej ostatniej kwestii należy przypomnieć, że obowiązek informacyjny, ustanowiony w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, przyczynia się do realizacji celu zamierzonego przez ową dyrektywę, który to cel, jak wynika z jej motywów 7 i 9, polega na ustanowieniu w dziedzinie kredytu konsumenckiego w pewnych kluczowych obszarach pełnej i bezwzględnie wiążącej harmonizacji, uznawanej za niezbędną do zapewnienia wszystkim konsumentom w Unii wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów oraz ułatwienia powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 263 Jak zostało już bowiem wyjaśnione w pkt 233 i 234 niniejszego wyroku, z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 w świetle jej motywu 31 wynika, że wymóg wskazania w umowie o kredyt sporządzonej w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku w sposób jasny i zwięzły elementów określonych w tym przepisie jest niezbędny dla umożliwienia konsumentom poznania ich praw i obowiązków. Ściślej rzecz ujmując, zaznajomienie się przez konsumenta z informacjami, jakie powinna obowiązkowo zawierać umowa o kredyt, i ich dobre zrozumienie przez niego są konieczne dla prawidłowego wykonania tej umowy, w szczególności dla wykonywania praw konsumenta (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 70, 71 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 264 Niemniej, jak zostało przypomniane w pkt 253 niniejszego wyroku, udzielenie informacji niepełnej lub błędnej może zostać zrównane z brakiem jakiejkolwiek informacji wyłącznie w przypadku, gdy skutkiem tego konsument został wprowadzony w błąd co do swoich praw i obowiązków, co doprowadziło go do zawarcia umowy, której być może by nie zawarł, gdyby dysponował ogółem informacji pełnych i poprawnych pod względem materialnym.
- 265 Co za tym idzie, należy uznać, że jeżeli informacja udzielona przez kredytodawcę konsumentowi zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 okaże się niepełna lub błędna, termin na odstąpienie od umowy rozpoczyna bieg tylko wtedy, gdy ów niepełny lub błędny charakter tej informacji nie może wpłynąć na zdolność konsumenta do oceny zakresu jego praw i obowiązków wynikających z tej dyrektywy ani na jego decyzję o zawarciu umowy, i pozbawić go, w stosownym przypadku, możliwości wykonywania jego praw zasadniczo na tych samych warunkach co te, które by przeważały, gdyby ta informacja została podana w sposób pełny i dokładny (zob. podobnie i analogicznie wyroki: z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 72; z dnia 19 grudnia 2019 r., Rust-Hackner i in., od C-355/18 do C-357/18 i C-479/18, EU:C:2019:1123, pkt 81). Do sądu odsyłającego należy ustalenie, czy jest tak w rozpatrywanym przez niego przypadku.
- 266 Należy jeszcze uściślić, że ewentualne istnienie w prawie krajowym środków służących ukaraniu niepełnego lub błędnego charakteru informacji udzielonych konsumentowi w sposób inny niż przedstawiony powyżej nie ma wpływu na zasady uruchamiania biegu terminu na odstąpienie od umowy. Jak bowiem wskazał co do istoty rzecznik generalny w pkt 146 opinii, okoliczność, że zgodnie z art. 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) dyrektywy 2008/48 termin na odstąpienie od umowy może rozpocząć bieg dopiero w dniu, w którym konsument otrzymał informacje przewidziane w art. 10 tej dyrektywy, stanowi bezpośrednią konsekwencję niedochowania przez kredytodawcę spoczywającego na nim obowiązku przekazania konsumentowi w umowie o kredyt obowiązkowych informacji określonych w tym art. 10. Tymczasem zgodnie z art. 22 ust. 1 dyrektywy 2008/48 niezgodne ze skutkami pełnej i bezwzględnie wiążącej harmonizacji przeprowadzonej przez wspomnianą dyrektywę w dziedzinie prawa do odstąpienia od umowy

byłoby zezwolenie państwowym członkowskim na wprowadzenie odstępstwa od skutku, jaki art. 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) tej samej dyrektywy nadaje nieposzanowaniu obowiązku informacyjnego przewidzianego między innymi w jej art. 10 ust. 2.

267 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie lit. b) ppkt bb), lit. e) i lit. f) w sprawie C-47/21 oraz pytanie drugie lit. b) ppkt bb), lit. c) i lit. d) w sprawie C-232/21 należy odpowiedzieć, że art. 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że jeżeli informacja udzielona przez kredytodawcę konsumentowi zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 okaże się niepełna lub błędna, termin na odstąpienie od umowy rozpoczyna bieg tylko wtedy, gdy ów niepełny lub błędny charakter tej informacji nie może wpłynąć na zdolność konsumenta do oceny zakresu jego praw i obowiązków wynikających z tej dyrektywy ani na jego decyzję o zawarciu umowy i pozbawić go, w stosownym przypadku, możliwości wykonywania jego praw zasadniczo na tych samych warunkach co te, które by przeważały, gdyby ta informacja została podana w sposób pełny i dokładny.

W przedmiocie pytania drugiego lit. c) w sprawie C-47/21

268 Poprzez pytanie drugie lit. c) w sprawie C-47/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. l) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że umowa o kredyt powinna wskazywać, w formie konkretnej wartości procentowej, stopę odsetek za opóźnienie mającą zastosowanie w chwili zawarcia umowy, a także, jeżeli ta stopa jest ustalana wedle zmiennej stopy referencyjnej – również tę ostatnią wartość oraz mechanizm, zgodnie z którym może ona zmieniać się w czasie.

269 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. l) dyrektywy 2008/48 umowa o kredyt powinna określać między innymi, w sposób jasny i zwięzły, stopę oprocentowania mającą zastosowanie do opóźnionych płatności obowiązującą w chwili zawarcia tej umowy oraz zasady jej dostosowywania.

270 Mając na uwadze orzecznictwo przypomniane w pkt 233–235 niniejszego wyroku, Trybunał orzekł już, że w umowie o kredyt należy wskazać w postaci konkretnej wartości procentowej stopę odsetek za opóźnienie obowiązującą w chwili zawarcia tej umowy oraz opisać w konkretny sposób mechanizm zmiany stopy odsetek za opóźnienie (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 92, 95).

271 Należy podkreślić, że jeżeli – jak ma to miejsce w przypadku umowy będącej przedmiotem postępowania głównego – ta stopa jest ustalana wedle zmiennej stopy referencyjnej odsetek, również ta stopa musi, z tych samych powodów, zostać wskazana w postaci konkretnej wartości procentowej mającej zastosowanie w dniu zawarcia umowy. Metoda obliczania stopy odsetek za opóźnienie wedle zmiennej stopy referencyjnej musi zostać przedstawiona w umowie w sposób łatwo zrozumiały dla przeciętnego konsumenta nieposiadającego specjalistycznej wiedzy w dziedzinie finansowej, tak aby był on w stanie obliczyć stopę odsetek za opóźnienie na podstawie informacji zawartych w samej umowie. Ponadto w umowie o kredyt należy przedstawić częstotliwość zmiany owej stopy referencyjnej, nawet jeśli jest ona określona w przepisach krajowych (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 94).

272 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie lit. c) w sprawie C-47/21 należy odpowiedzieć, że art. 10 ust. 2 lit. l) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że umowa o kredyt powinna wskazywać, w formie konkretnej wartości procentowej, stopę odsetek za opóźnienie

mającą zastosowanie w chwili zawarcia umowy oraz opisywać w konkretny sposób mechanizm zmiany tej stopy odsetek. Jeżeli wspomniana stopa jest ustalana wedle stopy referencyjnej odsetek zmiennej w czasie, umowa o kredyt powinna wskazywać tę stopę referencyjną odsetek mającą zastosowanie w dniu zawarcia umowy, przy czym metoda obliczania stopy odsetek za opóźnienie wedle zmiennej stopy referencyjnej musi zostać przedstawiona w umowie w sposób łatwo zrozumiały dla przeciętnego konsumenta nieposiadającego specjalistycznej wiedzy w dziedzinie finansowej, tak aby był on w stanie obliczyć stopę odsetek za opóźnienie na podstawie informacji zawartych w samej umowie. Ponadto w umowie o kredyt należy przedstawić częstotliwość zmiany owej stopy referencyjnej, nawet jeśli jest ona określona w przepisach krajowych.

W przedmiocie pytania czwartego lit. a)–d) w sprawach C-47/21 i C-232/21

- 273 Poprzez pytanie czwarte lit. a)–d) w sprawach C-47/21 i C-232/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi on przeszkodzie temu, by kredytodawca mógł skutecznie podnieść, że skorzystanie przez konsumenta z prawa do odstąpienia od umowy stanowiło nadużycie, w sytuacji gdy co najmniej jedna z obowiązkowych informacji, o których mowa w art. 10 ust. 2 tej dyrektywy, nie została zawarta w umowie o kredyt lub została w niej przedstawiona w sposób niepełny lub błędny i nie została należycie przekazana później.
- 274 Aby odpowiedzieć na to pytanie i uwzględniając fakt, że w jednej ze spraw głównych leżących u podstaw sprawy C-232/21 skorzystano z prawa do odstąpienia od umowy, mimo że umowa o kredyt została wykonana w całości, należy w pierwszej kolejności ustalić, w jakim stopniu takie wykonanie w całości ma – w braku w dyrektywie 2008/48 specyficznych przepisów w tym względzie – wpływ na zachowanie prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego w jej art. 14 ust. 1.
- 275 W tym względzie należy zauważyć, że art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 stanowi, że konsumentowi przysługuje prawo do odstąpienia od umowy o kredyt, przy czym wykonanie tego prawa skutkuje wygaśnięciem spoczywającego na stronach obowiązku wykonania umowy o kredyt na warunkach i w terminach, o których mowa w art. 14 ust. 3 lit. b) tej dyrektywy.
- 276 Ponadto z motywu 34 dyrektywy 2008/48 wynika, że ustanawia ona prawo do odstąpienia od umowy na warunkach zbliżonych do warunków przewidzianych w dyrektywie 2002/65. Tymczasem dyrektywa 2002/65, która przewiduje w art. 6 ust. 2 lit. c), że prawa do odstąpienia nie stosuje się do umów, których wykonanie zostało już w pełni zakończone przez obie strony na wyraźne życzenie konsumenta, zanim konsument wykona prawo odstąpienia, daje wyraz zasadzie, zgodnie z którą na prawo do odstąpienia od umowy nie można w żadnym razie powołać się w razie pełnego wykonania umowy, przy czym zasada ta musi znajdować zastosowanie także do dyrektywy 2008/48.
- 277 Poza tym w razie wykonania umowy o kredyt w całości obowiązek udzielenia informacji, o których mowa w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, już nie służy co do zasady osiągnięciu celu realizowanego przez ten przepis, który polega – jak zostało wskazane w pkt 233 i 234 niniejszego wyroku – na umożliwieniu konsumentowi uzyskania wszelkich informacji niezbędnych do prawidłowego wykonania umowy, a w szczególności do wykonania jego praw, do których należy prawo do odstąpienia od umowy, tak aby był w stanie poznać zakres swoich praw i obowiązków. Wynika z tego, że owe obowiązki nie są już użyteczne w tym samym stopniu, kiedy umowa została w całości wykonana.

- 278 Wreszcie należy przypomnieć, że Trybunał, wydając rozstrzygnięcie w przedmiocie prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego przez dyrektywę Rady 85/577/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa (Dz.U. 1985, L 372, s. 31), orzekł już, że zgodnie z zasadami ogólnymi prawa cywilnego skorzystanie z prawa do odstąpienia od umowy nie jest możliwe, jeżeli nie istnieje już żadne zobowiązanie wynikające z tej umowy (zob. podobnie wyrok z dnia 10 kwietnia 2008 r., Hamilton, C-412/06, EU:C:2008:215, pkt 42).
- 279 Wobec powyższego, jako że wykonanie umowy stanowi naturalny mechanizm wygaśnięcia zobowiązań umownych, należy uznać, że w braku szczególnych postanowień w tym względzie konsument nie może już powoływać się na prawo do odstąpienia od umowy przyznane mu przez art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 po tym, jak umowa o kredyt została w całości wykonana przez strony, a wzajemne obowiązki z niej wynikające ustały w wyniku tego wykonania.
- 280 W drugiej kolejności, co się tyczy tego, czy kredytodawca może powołać się na nadużycie przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy, o którym mowa w art. 14 dyrektywy 2008/48, należy, po pierwsze, przypomnieć, że ta dyrektywa nie zawiera przepisów regulujących kwestię nadużywania przez konsumenta praw przyznanych mu przez tę dyrektywę (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 120).
- 281 Niemniej, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, w prawie Unii istnieje ogólna zasada, zgodnie z którą podmioty prawa nie mogą powoływać się na przepisy prawa Unii w sposób noszący znamiona oszustwa lub nadużycia (wyrok z dnia 26 lutego 2019 r., T Danmark i Y Denmark, C-116/16 i C-117/16, EU:C:2019:135, pkt 70 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 282 Podmioty prawa są zobowiązane do przestrzegania tej ogólnej zasady prawa. Stosowania przepisu prawa Unii nie można bowiem rozszerzyć na działania prowadzone w celu korzystania z uprawnień przewidzianych w prawie Unii w sposób noszący znamiona oszustwa lub nadużycia (wyrok z dnia 26 lutego 2019 r., T Danmark i Y Denmark, C-116/16 i C-117/16, EU:C:2019:135, pkt 71 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 283 Z zasady tej wynika zatem, że państwo członkowskie musi odmówić, nawet w braku przepisów prawa krajowego przewidujących taką odmowę, możliwości skorzystania z przepisów prawa Unii, jeżeli przepisy te są powoływane przez daną osobę nie po to, aby realizować ich cele, lecz aby uzyskać korzyści przyznane tej osobie przez prawo Unii w sytuacji, gdy obiektywne przesłanki wymagane w celu uzyskania pożądanej korzyści przewidziane przez prawo Unii są spełnione wyłącznie formalnie (zob. podobnie wyroki: z dnia 22 listopada 2017 r., Cussens i in., C-251/16, EU:C:2017:881, pkt 32, 33; z dnia 26 lutego 2019 r., T Danmark i Y Denmark, C-116/16 i C-117/16, EU:C:2019:135, pkt 72, 91).
- 284 A zatem okoliczność, że zasada prawa Unii dotycząca zakazu nadużywania prawa została wyrażona lub nie w przepisach prawa krajowego i że, w stosownym przypadku, te przepisy zostały lub nie zostały przyjęte przez parlament zainteresowanego państwa członkowskiego, jest pozbawiona znaczenia.
- 285 Jak wynika z orzecznictwa Trybunału, dowód istnienia praktyki stanowiącej nadużycie wymaga z jednej strony zaistnienia ogółu obiektywnych okoliczności, z których wynika, że pomimo formalnego poszanowania przesłanek przewidzianych w uregulowaniu Unii cel, jakiemu służy to uregulowanie, nie został osiągnięty, a z drugiej strony – wystąpienia subiektywnego elementu w postaci woli uzyskania korzyści wynikającej z uregulowania Unii poprzez sztuczne stworzenie

warunków wymaganych dla jej uzyskania (wyroki: z dnia 26 lutego 2019 r., T Danmark i Y Denmark, C-116/16 i C-117/16, EU:C:2019:135, pkt 97 i przytoczone tam orzecznictwo; dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 122).

- 286 Ustalenie istnienia praktyki stanowiącej nadużycie wymaga od sądu odsyłającego uwzględnienia wszystkich okoliczności sprawy, w tym okoliczności późniejszych względem działania, któremu przypisuje się charakter nadużycia (zob. podobnie wyrok z dnia 14 kwietnia 2016 r., Cervati i Malvi, C-131/14, EU:C:2016:255, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 287 Do sądu odsyłającego należy zatem zbadanie, zgodnie z regułami dowodowymi przewidzianymi w prawie krajowym, o ile nie spowoduje to naruszenia skuteczności prawa Unii, czy przesłanki wystąpienia nadużycia, przypomniane w pkt 285 niniejszego wyroku, zostały spełnione w sporach w postępowaniach głównych innych niż wspomniane w pkt 274 niniejszego wyroku, w którym umowa została wykonana w całości. Niemniej Trybunał, orzekając w przedmiocie odesłania prejudycjalnego, może w razie potrzeby dostarczyć wskazówek stanowiących pomoc dla tego sądu w dokonywanej przez niego wykładni (zob. podobnie wyroki: z dnia 28 lipca 2016 r., Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 22 listopada 2017 r., Cussens i in., C-251/16, EU:C:2017:881, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 288 W tym względzie, jeśli chodzi, po drugie, o istnienie elementu obiektywnego świadczącego o praktyce stanowiącej nadużycie, o którym mowa w pkt 285 niniejszego wyroku, Trybunał stwierdził już, z jednej strony, że cel art. 14 dyrektywy 2008/48 polega na umożliwieniu konsumentowi wyboru umowy najlepiej odpowiadającej jego potrzebom, a tym samym umożliwienie mu uniknięcia skutków umowy, która po jej zawarciu, w okresie do namysłu przewidzianym dla wykonania prawa do odstąpienia, okazuje się nie odpowiadać potrzebom tego konsumenta. Z drugiej strony celem art. 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) tej dyrektywy jest zapewnienie, by konsument otrzymał wszystkie informacje niezbędne do oceny zakresu swojego zobowiązania umownego, oraz ukaranie kredytodawcy, który nie przekazuje mu informacji przewidzianych w art. 10 tej dyrektywy (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 123, 124 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 289 Celem odwiedzenia kredytodawcy od naruszania spoczywających na nim względem konsumenta na mocy dyrektywy 2008/48 obowiązków Trybunał orzekł w pkt 126 wyroku z dnia 9 września 2012 r. Volkswagen Bank i in. (C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736), że jeżeli przedsiębiorca nie przekazał konsumentowi informacji, o których mowa w art. 10 tej dyrektywy, a konsument ten podejmuje decyzję o odstąpieniu od umowy o kredytu po upływie terminu 14 dni od jej zawarcia, przedsiębiorca ten nie może zarzucić temu konsumentowi nadużycia przezeń prawa do odstąpienia od umowy, nawet jeśli czas, jaki upłynął między zawarciem tej umowy a odstąpieniem od niej przez konsumenta, jest znaczny.
- 290 Trybunał wyprowadził z tego wniosek, że dyrektywę 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, by kredytodawca mógł skutecznie uznać, że ze względu na upływ znacznego czasu między zawarciem umowy a wykonaniem prawa do odstąpienia od niej na podstawie art. 14 ust. 1 tej dyrektywy konsument nadużył tego prawa, w sytuacji gdy część przewidzianej w art. 10 ust. 2 tej dyrektywy obowiązkowej informacji ani nie została zawarta w umowie o kredyt, ani nie została prawidłowo udostępniona w późniejszym czasie, bez względu na to, czy konsument ten wiedział o istnieniu przysługującego mu prawa do odstąpienia (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 127).

291 Należy jednakże uściślić w tym względzie, że zgodnie z odpowiedzią udzieloną przez Trybunał w pkt 267 niniejszego wyroku kredytodawca nie może utrzymywać, że skorzystanie z prawa do odstąpienia od umowy stanowi nadużycie, jeżeli – w razie niepełnej lub błędnej informacji zawartej w umowie – termin na odstąpienie od umowy nie rozpoczął biegu ze względu na to, iż zostało wykazane, że niepełny lub błędny charakter owej informacji wpłynął na zdolność konsumenta do oceny zakresu jego praw i obowiązków wynikających z dyrektywy 2008/48 oraz na jego decyzję o zawarciu umowy.

292 W świetle powyższych rozważań na pytanie czwarte lit. a)–d) w sprawach C-47/21 i C-232/21 należy odpowiedzieć, że art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że wykonanie umowy o kredyt w całości powoduje wygaśnięcie prawa do odstąpienia od niej. Ponadto kredytodawca nie może skutecznie utrzymywać, że skorzystanie przez konsumenta – ze względu na jego zachowanie między zawarciem umowy a wykonaniem prawa do odstąpienia od niej, a nawet po wykonaniu tego prawa – z prawa do odstąpienia od umowy ma charakter nadużycia, jeżeli z powodu niepełnego lub błędnego charakteru informacji w umowie o kredyt, z naruszeniem art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, termin na odstąpienie od umowy nie rozpoczął biegu z tego powodu, iż zostało wykazane, że niepełny lub błędny charakter owej informacji wpłynął na zdolność konsumenta do oceny zakresu jego praw i obowiązków wynikających z dyrektywy 2008/48 oraz na jego decyzję o zawarciu umowy.

W przedmiocie pytania trzeciego lit. a)–d) w sprawach C-47/21 i C-232/21

293 Poprzez pytanie trzecie lit. a)–d) w sprawach C-47/21 i C-232/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy dyrektywę 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, aby kredytodawca mógł, w sytuacji gdy konsument wykonuje prawo do odstąpienia od umowy zgodnie z art. 14 ust. 1 tej dyrektywy, powoływać się na prekluzję w odniesieniu do tego prawa na podstawie przepisów krajowych, nawet gdy konsument nie wiedział o dalszym istnieniu owego prawa lub gdy co najmniej jedna z informacji obowiązkowych, o których mowa w art. 10 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, nie została zawarta w umowie o kredyt albo została w niej zawarta w sposób niepełny lub błędny i nie została należycie przekazana później.

294 Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy przypomnieć, że jak wynika z art. 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) dyrektywy 2008/48, czternastodniowy termin na odstąpienie od umowy rozpoczyna bieg dopiero wtedy, gdy informacje przewidziane w art. 10 tej dyrektywy zostały przekazane konsumentowi, jeżeli zdarzenie to miało miejsce później niż w dniu zawarcia umowy o kredyt. Ten sam art. 10 wymienia informacje, jakie powinny być zawarte w umowach o kredyt w sposób jasny i zwięzły.

295 Należy przypomnieć, że z art. 22 ust. 1 dyrektywy 2008/48, interpretowanego w świetle jej motywów 9 i 10, wynika, że jeśli chodzi o umowy o kredyt wchodzące w zakres stosowania tej dyrektywy, przewiduje ona pełną harmonizację i – jak wynika z tytułu rzeczoności art. 22 – ma charakter bezwzględnie wiążący. Wynika z tego, że w dziedzinach, których konkretnie dotyczy ta harmonizacja, państwa członkowskie nie są upoważnione do utrzymywania lub wprowadzania przepisów krajowych innych niż przewidziane w tej dyrektywie (wyrok z dnia 9 marca 2023 r., *Sogefinancement*, C-50/22, EU:C:2023:177, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

296 Tymczasem Trybunał orzekł już, że warunki czasowe dotyczące skorzystania przez konsumenta z prawa odstąpienia od umowy są objęte harmonizacją dokonaną w art. 14 dyrektywy 2008/48 i że w związku z tym, ponieważ ta dyrektywa nie przewiduje żadnego ograniczenia w czasie, które

odnosiłoby się do korzystania przez konsumenta z przysługującego mu prawa odstąpienia od umowy, w sytuacji gdy informacje określone w art. 10 wspomnianej dyrektywy nie zostały mu przekazane lub zostały przekazane w sposób niepełny lub błędny, skutkiem czego, zgodnie z odpowiedzią udzieloną w pkt 267 niniejszego wyroku, termin na odstąpienie od umowy nie rozpoczął biegu, takie ograniczenie, podobnie jak ograniczenie wynikające z prekluzji, nie może zostać wprowadzone w państwie członkowskim w drodze przepisów krajowych (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 116, 117).

- 297 Wobec powyższego, celem rozwiania wątpliwości sądu odsyłającego, należy wskazać, że nie ma znaczenia, czy rozpatrywane przepisy prawa krajowego są aktem rangi ustawowej uchwalonym przez parlament danego państwa członkowskiego, czy konsument wiedział, czy nie, o dalszym istnieniu prawa do odstąpienia od umowy oraz czy kredytodawca miał możliwość uruchomienia biegu terminu na odstąpienie od umowy poprzez przekazanie informacji brakujących, niepełnych lub błędnych.
- 298 Podobnie rzecz się ma z przedstawionym przez rząd niemiecki w uwagach na piśmie argumentem, zgodnie z którym w prawie niemieckim prekluzja wymaga nie tylko upływu określonego okresu czasu, ale także okoliczności faktycznych uwidaczniających, że wykonanie danego prawa ma charakter nadużycia. Z odpowiedzi udzielonej w pkt 292 niniejszego wyroku wynika bowiem, że nie można mówić o nadużyciu w sytuacji takiej jak opisana w pkt 296 niniejszego wyroku.
- 299 W świetle powyższych rozważań na pytanie trzecie lit. a)–d) w sprawach C-47/21 i C-232/21 należy odpowiedzieć, że dyrektywę 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, aby kredytodawca mógł, w sytuacji gdy konsument wykonuje prawo do odstąpienia od umowy zgodnie z art. 14 ust. 1 tej dyrektywy, powoływać się na prekluzję w odniesieniu do tego prawa na podstawie przepisów krajowych, gdy co najmniej jedna z informacji obowiązkowych, o których mowa w art. 10 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, nie została zawarta w umowie o kredyt albo została w niej zawarta w sposób niepełny lub błędny i nie została należycie przekazana później i gdy, z tego powodu, termin na odstąpienie od umowy przewidziany w tym art. 14 ust. 1 nie rozpoczął biegu.

W przedmiocie pytania piątego w sprawach C-47/21 i C-232/21

- 300 Poprzez pytanie piąte w sprawach C-47/21 i C-232/21 sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje, że w sytuacji gdy konsument odstępuje od umowy o kredyt wiązany w rozumieniu art. 3 lit. n) tej dyrektywy, musi on zwrócić kredytodawcy przedmiot finansowania z kredytu lub wezwać go do odebrania tego przedmiotu, zanim będzie mógł domagać się zwrotu rat wpłaconych z tytułu umowy o kredyt i otrzymać ten zwrot, przy czym ów zwrot może zostać odroczone, w razie zakwestionowania ważności odstąpienia od umowy przez kredytodawcę, aż do prawomocnego zakończenia sporu sądowego.
- 301 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 3 lit. n) dyrektywy 2008/48 „umowa o kredyt wiązany” oznacza umowę o kredyt, zgodnie z którą dany kredyt służy wyłącznie finansowaniu innej umowy dotyczącej w szczególności dostawy określonych towarów, takich jak, w niniejszym przypadku, pojazdu samochodowego, pod warunkiem że obie te umowy stanowią z obiektywnego punktu widzenia jedną transakcję handlową.

- 302 Dyrektywa 2008/48 nie zawiera jednakże przepisów regulujących konsekwencje odstąpienia przez konsumenta od umowy o kredyt wiązany dotyczący umowy o dostawę towarów. Ponadto motyw 35 tej dyrektywy stanowi, że nie powinna naruszać jakichkolwiek uregulowań państw członkowskich w kwestiach dotyczących zwrotu towarów finansowanych z kredytu lub wszelkich kwestiach powiązanych.
- 303 Tymczasem w braku stosownych uregulowań unijnych w tej dziedzinie właściwymi procedurami służącymi zapewnieniu ochrony konsumentów przewidzianej w dyrektywie 2008/48 są – zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich – procedury ustanowione w wewnętrznym porządku prawnym tych państw. Niemniej jednak procedury te nie mogą być mniej korzystne od procedur dotyczących podobnych sytuacji o charakterze wewnętrznym (zasada równoważności) ani zorganizowane w taki sposób, by czyniły wykonywanie uprawnień przyznanych przez prawo Unii nadmiernie utrudnionym lub praktycznie niemożliwym (zasada skuteczności) (zob. analogicznie wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 304 Jeśli chodzi o zasadę skuteczności, jedyną będącą przedmiotem niniejszych spraw, z orzecznictwa Trybunału wynika, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowe przepisy proceduralne czynią niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych przed poszczególnymi sądami krajowymi. Z tej perspektywy należy rozważyć w razie potrzeby zasady leżące u podstaw krajowego systemu sądownictwa, takie jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowy przebieg postępowania (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 17 maja 2022 r., Unicaja Banco, C-869/19, EU:C:2022:397, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 305 W omawianym przypadku z postanowień odsyłających wynika, że na mocy prawa niemieckiego konsument, który odstępuje od umowy kredytu, ma zawsze obowiązek dokonania na rzecz kredytodawcy zwrotu przedmiotu finansowania z tej umowy lub wezwania kredytodawcy do odebrania tego przedmiotu, zanim będzie mógł domagać się zwrotu rat wpłaconych z tytułu umowy o kredyt i otrzymać ten zwrot, w tym w razie zakwestionowania ważności odstąpienia od umowy przez kredytodawcę oraz konieczności wystąpienia przez konsumenta z powództwem o zwrot i czekania na wynik tego powództwa celem uzyskania, w razie jego powodzenia, zwrotu rat.
- 306 Tymczasem z zastrzeżeniem dokonania weryfikacji, których przeprowadzenie należy do sądu odsyłającego, należy stwierdzić, że takie przepisy proceduralne regulujące skutki prawne wykonywania prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego w art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 mogą czynić wykonywanie tego prawa nadmiernie utrudnionym lub praktycznie niemożliwym, ponieważ konsument musi zwrócić przedmiot finansowany z kredytu lub wezwać kredytodawcę do odebrania tego przedmiotu, podczas gdy kredytodawca nie ma obowiązku dokonania w tym samym momencie zwrotu rat kredytu już uiszczonych przez kredytobiorcę.
- 307 W świetle powyższych rozważań na pytanie piąte w sprawach C-47/21 i C-232/21 należy odpowiedzieć, że art. 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje, że w sytuacji gdy konsument odstępuje od umowy o kredyt wiązany w rozumieniu art. 3 lit. n) tej dyrektywy, musi on zwrócić kredytodawcy przedmiot finansowania z kredytu lub

wezwać kredytodawcę do odebrania tego przedmiotu, podczas gdy kredytodawca nie ma obowiązku dokonania w tym samym momencie zwrotu rat kredytu już uiszczonych przez kredytobiorcę.

W przedmiocie kosztów

308 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) Artykuł 2 pkt 6 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającą dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, w związku z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2011/83,

należy interpretować w ten sposób, że:

umowa leasingu pojazdu samochodowego charakteryzująca się tym, że ani ta umowa, ani umowa odrębna nie nakładają na konsumenta obowiązku wykupu pojazdu na koniec okresu obowiązywania umowy, wchodzi w zakres stosowania owej dyrektywy jako „umowa o świadczenie usług” w rozumieniu jej art. 2 pkt 6. Umowa taka nie wchodzi natomiast w zakres stosowania dyrektywy 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 września 2002 r. dotyczącej sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość oraz zmieniającej dyrektywę Rady 90/619/EWG oraz dyrektywy 97/7/WE i 98/27/WE ani dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającą dyrektywę Rady 87/102/EWG.

2) Artykuł 2 pkt 7 dyrektywy 2011/83

należy interpretować w ten sposób, że:

umowa o świadczenie usług w rozumieniu art. 2 pkt 6 tej dyrektywy zawarta między konsumentem a przedsiębiorcą przy użyciu środków porozumiewania się na odległość, nie może zostać uznana za „umowę zawieraną na odległość” w rozumieniu pierwszego z tych przepisów, jeżeli zawarcie umowy zostało poprzedzone etapem negocjacji, który odbył się przy jednoczesnej fizycznej obecności konsumenta i pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy, w toku których ów konsument otrzymał ze strony pośrednika, do celów owych negocjacji, ogół informacji wskazanych w art. 6 wspomnianej dyrektywy i mógł zadać temu pośrednikowi pytania dotyczące zamierzonej umowy lub przedstawionej mu oferty celem rozwiania wszelkich wątpliwości co do zakresu jego ewentualnego związania się umową z przedsiębiorcą.

3) Artykuł 2 pkt 8 lit. a) dyrektywy 2011/83

należy interpretować w ten sposób, że:

umowa o świadczenie usług w rozumieniu art. 2 pkt 6 tej dyrektywy zawarta między konsumentem a przedsiębiorcą nie może zostać uznana za „umowę zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa” w rozumieniu pierwszego z tych przepisów, jeżeli na etapie przygotowywania zawarcia umowy za pomocą środków porozumiewania się na odległość konsument udał się do lokalu przedsiębiorstwa pośrednika działającego w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy do celów negocjowania tej umowy, lecz aktywnego w innej dziedzinie niż ten przedsiębiorca, o ile konsument ten mógł, z perspektywy przeciętnego konsumenta, który jest właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny, oczekiwając, udając się do lokalu przedsiębiorstwa tego pośrednika, że ów pośrednik nawiąże z nim kontakt celem negocjowania i zawarcia umowy o świadczenie usług z przedsiębiorcą, a poza tym mógł z łatwością zrozumieć, że ów pośrednik działa w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy.

4) Artykuł 16 lit. l) dyrektywy 2011/83

należy interpretować w ten sposób, że:

wyjątek od prawa do odstąpienia od umowy przewidziany w tym przepisie w odniesieniu do umów zawieranych na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa objętych zakresem stosowania tej dyrektywy i dotyczący usług najmu samochodów, w odniesieniu do których umowa przewiduje konkretny dzień lub okres świadczenia usługi, jest skuteczny wobec umowy leasingu pojazdu samochodowego zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem i uznanej za umowę o świadczenie usług zawartą na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa w rozumieniu tej dyrektywy, o ile główny przedmiot tej umowy polega na umożliwieniu konsumentowi wykorzystania pojazdu przez konkretny okres przewidziany w tej umowie w zamian za regularne wpłaty kwot pieniężnych.

5) Artykuł 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48

należy interpretować w ten sposób, że:

stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu ustanawiającemu domniemanie ustawowe, zgodnie z którym przedsiębiorca dochowuje spoczywającego na nim obowiązku poinformowania konsumenta o przysługującym mu prawie do odstąpienia od umowy, jeżeli w umowie dokona odesłania do przepisów krajowych, które z kolei odsyłają do wzorca ustawowego w tym zakresie, wykorzystując przy tym zawarte w tym wzorcu postanowienia, które nie są zgodne z wymogami tego przepisu dyrektywy. W braku możliwości dokonania wykładni rozpatrywanego uregulowania krajowego w sposób zgodny z dyrektywą 2008/48 sąd krajowy rozpoznający spór, którego stronami są wyłącznie jednostki, nie ma obowiązku, na podstawie samego prawa Unii, odstąpić od stosowania takiego uregulowania, z zastrzeżeniem jednak możliwości odstąpienia przez ten sąd od stosowania wspomnianych przepisów na mocy prawa krajowego, a w braku takiej możliwości – w oparciu o prawo poszkodowanego w wyniku niezgodności prawa krajowego z prawem Unii do uzyskania naprawienia poniesionej przez niego szkody.

6) Artykuł 10 ust. 2 lit. p) dyrektywy 2008/48 w związku z jej art. 14 ust. 3 lit. b)

należy interpretować w ten sposób, że:

wysokość odsetek należnych w stosunku dziennym mających zastosowanie w razie wykonania przez konsumenta prawa do odstąpienia od umowy, którą należy podać w umowie o kredyt na podstawie tego przepisu, w żadnym wypadku nie może być wyższa od kwoty wynikającej arytmetycznie z uzgodnionej w tej umowie stopy oprocentowania kredytu. Informacje zawarte w umowie w odniesieniu do kwoty odsetek należnych w stosunku dziennym powinny być podane w sposób jasny i zwięzły, tak aby, w szczególności, w powiązaniu z innymi informacjami, były pozbawione wszelkich nieścisłości, które obiektywnie mogą wprowadzić przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, w błąd co do kwoty odsetek należnych w stosunku dziennym, którą ostatecznie będzie musiał uiścić. W braku informacji spełniających powyższe wymogi żadna kwota odsetek należnych w stosunku dziennym nie jest należna.

7) Artykuł 10 ust. 2 lit. t) dyrektywy 2008/48

należy interpretować w ten sposób, że:

istotne informacje dotyczące wszystkich pozasądowych postępowań reklamacyjnych lub odwoławczych muszą być podane do wiadomości w umowie kredytowej, podobnie jak, w stosownym przypadku, koszty każdej z tych procedur, to, czy reklamację lub odwołanie należy złożyć poprzez przesłanie ich pocztą tradycyjną, czy też w drodze elektronicznej, adres poczty tradycyjnej lub elektronicznej, na który należy przesłać roszczenie reklamacyjne lub odwołanie, oraz inne warunki formalne, którym podlega ta reklamacja lub to odwołanie, przy czym nie jest wystarczające samo odesłanie w umowie o kredyt do regulaminu, z którym można się zapoznać na żądanie lub dostępnym w Internecie, czy też do innego aktu lub dokumentu dotyczącego zasad dostępu do pozasądowych mechanizmów reklamacyjnych i odwoławczych.

8) Artykuł 10 ust. 2 lit. r) dyrektywy 2008/48

należy interpretować w ten sposób, że:

umowa o kredyt musi co do zasady, w odniesieniu do obliczania rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty kredytu, wskazywać metodę obliczania tej rekompensaty w sposób konkretny i łatwo zrozumiały dla przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, tak aby mógł on ustalić kwotę rekompensaty należnej w przypadku przedterminowej spłaty na podstawie informacji podanych tej w umowie. Jednakże nawet w braku wskazania konkretnej i łatwo zrozumiałej metody obliczeń taka umowa może spełniać przewidziany w tym przepisie obowiązek, o ile zawiera inne elementy pozwalające konsumentowi na określenie z łatwością kwoty owej rekompensaty, w szczególności jej kwoty maksymalnej, którą będzie musiał uiścić w razie wcześniejszej spłaty kredytu.

9) Artykuł 14 ust. 1 akapit drugi lit. b) dyrektywy 2008/48

należy interpretować w ten sposób, że:

jeżeli informacja udzielona przez kredytodawcę konsumentowi zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 okaże się niepełna lub błędna, termin na odstąpienie od umowy rozpoczyna bieg tylko wtedy, gdy ów niepełny lub błędny charakter tej informacji nie może wpłynąć na zdolność konsumenta do oceny zakresu jego praw i obowiązków wynikających z tej dyrektywy ani na jego decyzję o zawarciu umowy, i pozbawić go, w stosownym przypadku, możliwości wykonywania jego praw zasadniczo na tych samych warunkach co te, które by przeważały, gdyby ta informacja została podana w sposób pełny i dokładny.

10) Artykuł 10 ust. 2 lit. l) dyrektywy 2008/48

należy interpretować w ten sposób, że:

umowa o kredyt powinna wskazywać, w formie konkretnej wartości procentowej, stopę odsetek za opóźnienie mającą zastosowanie w chwili zawarcia umowy oraz opisywać w konkretny sposób mechanizm zmiany tej stopy odsetek. Jeżeli wspomniana stopa jest ustalana wedle stopy referencyjnej odsetek zmiennej w czasie, umowa o kredyt powinna wskazywać tę stopę referencyjną odsetek mającą zastosowanie w dniu zawarcia umowy, przy czym metoda obliczania stopy odsetek za opóźnienie wedle zmiennej stopy referencyjnej musi zostać przedstawiona w umowie w sposób łatwo zrozumiały dla przeciętnego konsumenta nieposiadającego specjalistycznej wiedzy w dziedzinie finansowej, tak aby był on w stanie obliczyć stopę odsetek za opóźnienie na podstawie informacji zawartych w samej umowie. Ponadto w umowie o kredyt należy przedstawić częstotliwość zmiany owej stopy referencyjnej, nawet jeśli jest ona określona w przepisach krajowych.

11) Artykuł 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48

należy interpretować w ten sposób, że:

wykonanie umowy o kredyt w całości powoduje wygaśnięcie prawa do odstąpienia od niej. Ponadto kredytodawca nie może skutecznie utrzymywać, że skorzystanie przez konsumenta – ze względu na jego zachowanie między zawarciem umowy a wykonaniem prawa do odstąpienia od niej, a nawet po wykonaniu tego prawa – z prawa do odstąpienia od umowy ma charakter nadużycia, jeżeli z powodu niepełnego lub błędnego charakteru informacji w umowie o kredyt, z naruszeniem art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, termin na odstąpienie od umowy nie rozpoczął biegu z tego powodu, iż zostało wykazane, że niepełny lub błędny charakter owej informacji wpłynął na zdolność konsumenta do oceny zakresu jego praw i obowiązków wynikających z dyrektywy 2008/48 oraz na jego decyzję o zawarciu umowy.

12) Dyrektywę 2008/48

należy interpretować w ten sposób, że:

stoi ona na przeszkodzie temu, aby kredytodawca mógł, w sytuacji gdy konsument wykonuje prawo do odstąpienia od umowy zgodnie z art. 14 ust. 1 tej dyrektywy, powoływać się na prekluzję w odniesieniu do tego prawa na podstawie przepisów

krajowych, gdy co najmniej jedna z informacji obowiązkowych, o których mowa w art. 10 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, nie została zawarta w umowie o kredyt albo została w niej zawarta w sposób niepełny lub błędny i nie została należycie przekazana później i gdy, z tego powodu, termin na odstąpienie od umowy przewidziany w tym art. 14 ust. 1 nie rozpoczął biegu.

13) Artykuł 14 ust. 1 dyrektywy 2008/48 w związku z zasadą skuteczności

należy interpretować w ten sposób, że:

stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje, że w sytuacji gdy konsument odstępuje od umowy o kredyt wiązany w rozumieniu art. 3 lit. n) tej dyrektywy, musi on zwrócić kredytodawcy przedmiot finansowania z kredytu lub wezwać kredytobiorcę do odebrania tego przedmiotu, podczas gdy kredytodawca nie ma obowiązku dokonania w tym samym momencie zwrotu rat kredytu już uiszczonych przez kredytobiorcę.

Podpisy

ⁱ — Punkty 122, 124 i 125 w niniejszym tekście były przedmiotem zmian o charakterze językowym, po pierwotnym umieszczeniu na stronie internetowej.